

SƏHRA ULDUZU

**41-ci Sarəllah korpusunun komandir
müavini şəhid general Hacı Mirqasim
Mirhüseyni haqqında xatirələr**

**Şəhid Şirazi adına Mədəniyyət
Mərkəzinin sifarişi ilə**

Kitabın adı:.....Səhra ulduzu
Müəllif:.....Əhməd Dehqan
Tərcümə edən:.....Zəhra Hüseynzadə
Nəşriyyat:....."Новый формат"
Çap tarixi:.....2018
Çap növbəsi:.....Birinci
Tiraj:.....1000

1963-cü il iyun ayında Sistanda bir körpə dünyaya göz açdı. Sonradan onun haqqında bütün müharibə cəbhəsində danışılacaqdı. Atasını ikinci idi. O isə - Mirqasim Mirhüseyni - səkkiz nəfərlik ailənin ən kiçik övladı idi.

İbtidai və orta təhsilini Cəzinkdə başa vurdu. Təhsilini davam etdirmək üçün Zabul Kənd Təsərrüfatı Sənət Məktəbinə getdi. 1981-ci ildə təhsilini başa vurub İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusuna üzv oldu. Ləyaqət və bacarığına görə 18 yaşında komandirlik kursu keçmək üçün Tehrana göndərildi. Xürrəmşəhrin azad olunması əməliyyatında iştirak etdi. Tam təlim keçdikdən sonra 41-ci Sarəllah Korpusunun Şəhid Mütəhhəri briqadasına komandir təyin olundu.

Bu gözəl qamətli sistanlı gənc döyüş meydanında öz ləyaqətini sübuta yetirdi. Tezliklə 41-ci Sarəllah Korpusuna komandir müavini postuna yüksəldi. 1987-ci il, yanvarın birində Hirmənd çayı qırmızı rəngə boyandı. Zabul öz dəyərli oğlunu itirdi!

Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim

Onlar Allahın Öz mərhəmətindən bəxş etdiyi nemətə (şəhidliyə) görə fərəhlidir. Arxalarınca gəlib onlara çatmamış kəslər üçün (axirətdə) heç bir qorxu olmayacağına və onların qəm-qüسسə görməyəcəyinə görə şadlıq edirlər.

فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ
يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

Ali-İmran surəsi, ayə 170

MÜQƏDDİMƏ

Həmd olsun Allaha, bizə tövfiq verdi, yardımçı oldu ki, bu vərəqlərin ağ sinəsinə lətif duyğular arasından əsillik və məsumluğu əks etdirən sözlər yazaq. Şükür məsum imamların (ə) sonsuz nur və kəramətinin müqəddəsliyinə!

Şəhid adının qızıl fəthinə süvar olub fələklərin zirvəsindək yol getmiş şəhidlər qarşısında borcun qaytarılmasına gəldikdə bu fürsət az olsa da, kiçik iqbal, səadət deyil. Həmişə açıq olan bu mərifət bacası daim düşüncələrimizi Allahın bir qrup seçilmişinin izzət və əzəməti ilə əlaqələndirir.

Tarixin ən şərəfli dönəmində, yəni İslam İnqilabının çiçəklənmə dövründə böyük ərlərin zühur və qürubundan müqəddəs və pak anları yada salırıq. Onların bütün vücudları başlanğıcdan sona qədər çiçəklənmə olub. Təkcə həyatları yox, gedişləri də həyatverici möcüzə kimidir. Bu insanların kamal və cazibəsini onların rəhbərinin vücudunda axtarsaq təəccüblü olmaz. O insanın pak nəfsi və ilahi inqilabı sayəsində bu xalqın həyatı davamlı oldu. Həqiqətən, Xomeyni (r) Allahın ruhu idi. Onun kimi rəhbərə bir işarə ilə aşiqanə rəqabətlər sərgiləyən, öz varlığından keçən müridlər lazım idi. Onlar haqla batilin savaş meydanında ən ali insani və ilahi məqsədlərə

yetişdilər. Belə oldu ki, Hüseyin (ə) aşıqlərinin öz imamına dərin və müqəddəs bağlılığının təkrarını bu məmləkətin tarixi üçün yadigar qoydular.

Allaha qovuşmuş bu iddiasız insanların həyatı başdan-başa iftixar dolu, ümidvericidir. Onların təravətli xatirəsi və pak ruhu korpusun şəhid komandirləri, Kerman, Sistan və Bəluçestanın 8 min şəhidi üçün xatirə konqresinin keçirilməsi üçün zəmin yaratdı. Bu konqres bizim İslam tarixinin fədakar və həmişəcavan insanlarına borcumuzun kiçik bir hissəsi ola bilər. Şübhəsiz, bu əzəmətli okeanda gördüyümüz iş hələ də çox kiçikdir.

Yerinə düşər ki, bu vəzifəyə diqqət yetirən, şəhid komandirlər haqqında kitab yazıb çap edənlərə təşəkkür bildirilsin. Xüsusilə bu kitabın müəllifi və onun çapını üzərinə götürənlərə minnətdarlıq edək. Arzu edirəm ki, bu iş böyük işlərə doğru bir addım olsun. Gerçəkdən şəhidlərin yada salınması sonu olmayan çətin bir yoldur.

Sonda öz səmimi salamımı bu dəyərlərin ən böyük keşikçisi olan Böyük İnqilab Rəhbərinə çatdırıram.

41-ci Sarəllah Korpusunun komandiri və konqresin katibi, briqada generalı Qasim Süleymani

I

Qəhvəyi rəngdə üç qutu idi və üzərində bir qeyd vardı: “Salam! Xatirə kitabının tərtib olunması üçün şəhid Mirqasim Mirhüseyninin həyatı barədə materiallar sizə təqdim olunur. Sizin Sistana səfəriniz üçün hazırlıq görülmüşdür. Orada daha geniş araşdırma apara, şəhid Mirqasim Mirhüseyni ilə ön və arxa cəbhədə bir yerdə olmuş insanlardan müsahibə ala bilərsiniz. Bu həftənin sonuna səfər proqramınızı tənzimləyin.”

Yerimdə donub qaldım. Yalnız adını eşitmiş olduğum bir insan və qarşımda yazı ilə dolu üç böyük qutu!

Birinci qutunu açırım. Kseroksdan (surətçıxaran aparat) çıxarılmış kağızlar üst-üstə qalaqlanıb. Kağızların çoxluğundan dəhşətə gəlirəm. Kağızları götürüb yerə qoyuram. Son səhifədə görünən rəqəm 1834-dür. Bu rəqəmi üçə vururam və başım gicəllənir.

Haradan başlayacağımı bilmirəm. Özümə söz verirəm ki, bütün yazıları oxuyum, sonra iş üçün zehnimdə bir plan qurub işə başlayım.

Kağızları vərəqləməyə başlayıram. Xəyalımda səfər proqramı cızırım. Sistana ilk səfərim olacaq. Sistanla bağlı iki fərqli təsəvvürüm var: biri əfsanələrdə və klassik

ədəbiyyatdakı Sistan, digəri bu gün hər bir iranlının zehmindəki Sistan və Bəluçistan.

Yazılardan birini götürürəm. Vərəqin yuxarısında “Rıza Mənsur Bustani” adı yazılıb. Oxumağa başlayıram:

İlk dəfə onunla tankerin yanında tanış oldum. Hərbi xidmətimi 77-ci Xorasan Korpusunun 148-ci batalyonunda keçdim. Qərib idim. Arabir axşamlar kədərlənirdim, Sistan yadıma düşürdü. Amma...

Həmin gün su tankerinin yanında durmuşdum. O gəldi. Bir nəfərlə söhbət edirdi. Diqqət edəndə gördüm ki, zəbulca danışır. Elə bil yuxu görürdüm. İnana bilmirdim ki, bu Bərəhut səhrasında eyni dildə danışan biri ilə rastlaşmışam. Cəld irəli gedib soruşdum ki, siz Zabuldansınız? Beləcə, söhbətə başladıq. Sanki dünyanı mənə vermişdilər. Söhbətdən sonra sağollaşdı ki, getsin. Gedəndə dedi ki, sizinlə qonşuyuq, yenə sənə baş çəkəcəyəm.

Getdi, sonra yenə qayıtdı. Sözüünə yaxşı əməl etdi.

Düzü sonradan bildim ki, 41-ci Sarəllah Korpusunun komandir müavini. Bunu biləndə çox utandım. Axı mən sadə bir əsgər idim, o isə ordu komandirinin müavini. Amma o, bunu hiss etdirmirdi.

Yenidən bir neçə səhifə vərəqləyirəm. Hüseyn Səhranəvərdir də onunla tanışlığından danışır:

İlk dəfə şəmsi 1982-ci ildə cəbhəyə getdim. Noyabr ya dekabr ayı idi. Mirhüseyni haqqında eşitmişdim. Amma onu yaxından görməmişdim. Eşitdiklərimdən belə təsəvvür yaranmışdı ki, cüssəli adamdır, 4-5 nəfərin əhatəsində gəzir. Məntəqədə hamı ondan danışır. Əyləşərdim cəbhədə olanların məclisində, onlar öz xatirələrini danışardılar.

Bir gün dostlardan bir qrupu ilə getdik düşərgənin ətrafında gəzintiyə. Bir qrup Səfərzadə ilə qabaqda gedirdi, mən də onların ardınca. Biz o yan-bu yana hərəkət etdiyimiz zaman Səfərzadə dedi: Bura minalanmış zonadır, diversiya qrupu burada təlim keçir. Gedək baxaq...

Hərəkət etdik. Əvvəlcə kanal vardı, sonra tikanlı tellər, daha sonra çeşidli minalar. Kanalla hərəkət etdiyimiz zaman Səfərzadə dedi: Kimsə irəli getməsin, minalanmış meydanda ilişib qalarıq.

Heç demə kanaldan qabaq da minalar varmış. Geri dönəndə yolumuz üstə xeyli mina gördük. Səfərzadə dedi ki, heç kim yerindən tərpənməsin. 4-5 nəfər idik. O, irəli gedib minaları zərərsizləşdirməyə başladı. Minanı zərərsizləşdirməyi bizə də öyrədirdi. Onları yol

üstündən götürürdü. Minaların arasında manevr minaları da vardı. Kanaldan çıxdıq. Xoşnəzər dedi ki, bu minaları nə edək?

Bir neçə minanı özü ilə gətirmişdi. Dedi: “Gəlin tonqal qalayaq.” Od qaladıq, manevr minalarından birini oda atdıq. Mavi rəngdə alov səmaya doğru şölələndi. Hər yer tüstü idi. Qorxudan qaçmağa başladıq. Bu zaman uşaqlardan biri qışqırdı: Hacı Mirhüseyni gəldi, Hacı Mirhüseyni gəldi...

Bir gənc cipdə bizə doğru hərəkət edirdi. Yolumuzu dəyişib qaçdıq. Səhəri gün səbh ordu düzülüşünə getdik. Hizbullah, Cundullah, Ruhullah briqadaları sıraya düzülmüşdü. Quran oxundu və mərasimdən sonra Mirhüseyni tribunanın arxasına keçdi. Bir Quran ayəsi oxuyub söhbətə başladı. Belə söhbət edəcəyini gözləməirdim. Bütün diqqətimiz söhbətə cəmlənmişdi. Sanki sehrlənmişdik. Dedi: Qardaş, nə üçün minalanmış meydanda əylənirsiniz! Əgər Allah eləməmiş bir mina iş düşsə...

Necə təhlükəli iş gördüyümüzü indi dərk etdik. Mirhüseyninin gileylənməsi məni çox narahat etdi. Yeni baxışlar, evdən bir neçə günlük ayrılığın qəmi, komandirin təsəvvürümüzdəkindən bu qədər fərqli olması, təhlükəli işimiz və bu vaxta qədərki tənbehlərdən fərqlənən tənbeh - vicdan əzabı...

Cəbhədə hər şey başqa idi.

Oxumağa qərq oluram. Mənim onlarla müştərək cəhətim budur ki, tanışlığın başlanğıc nöqtəsində dayanmışam. Onunla hərə bir şəkildə tanış olmuşdu. Sonda dörd qatlanmış bir kağız diqqətimi çəkir. Onu götürürəm. Surət (kopiya) kağızlar və bu bir neçə vərəq sancaqlanmışdır. Mavi qələmlə yazılıb:

Bu bir neçə sətir xatirə 15 il ötəndən sonra yadımda qalanlardır. Onunla tanışlığım belə oldu...

Maraqlıdır ki, o da Mirhüseyni ilə ilk görüşündən yazır. Maraqlı görünür. Başqalarının da onunla necə tanış olduğunu bilmək istəyirəm:

Ön cəbhədə zərbə batalyonunun tərkibində idim. Əməliyyat başa çatmışdı, geri qayıdırdıq. Bir Tayota ilə gəlirdim, yolda başqa istiqamətə döndü. Yollarımız ayrılırdı, maşından düşdüm. Maşının güzgüsündə toz-torpaq, isti və tərdən bulaşmış üst-başımı gördüm. Yolun əks tərəfinə keçdim. Ön cəbhəyə gedən yolda bir nəfər dayanmışdı. Məni görüb yaxınlaşdı. Soruşdu ki, qardaş, ön xətdən gəlibsən? Cavab verdim. Məntəqədəki vəziyyət, olduğum batalyon, dəstə haqqında soruşdu. Dedim ki, Kuşkada idim, vəziyyət pis deyildi, mən də Fatimeyi-Zəhra (s.ə) batalyonunda Şəhid Səduqi dəstəsində idim. Yuxarıdan aşağı nəzərdən keçirib soruşdu

ki, haralısan? Dedim ki, Sistan, Zabulun Cəzink bölgəsindən.

Çox şad oldu. Atamın adını, yaşadığımız yeri soruşdu, bir neçə sual verdi. Söhbət əsnasında bir Tayota yaxınlaşdı. Maşın dayanan kimi sürücü düşüb bizə tərəf qaçdı. Həyəcanla dedi: “Mirhüseyni qardaş, Hüseyniyyə keşik məntəqəsinə çatmamış Zeyd məntəqəsi ilə üzbəüzdə İmam Hüseyin batalyonu problemlə üzləşib. Dedilər, təcili oraya gedib, nə baş verdiyini yaxından görəsiz. Dedilər, nə yolla olsa xətti yarıb irəli gedin.”

Bu söhbətdən sonra anladım ki, onun adı Mirhüseynidir. İsrar etdi ki, əvvəlki düşərgəyə qayıdım. Amma sürücü Mirhüseyni ilə ön xəttə getməyimi istədi. Özüm də bunu istəyirdim. İsrar etdim, razılaşdı ki, onunla birlikdə gedim. Maşına minib irəli hərəkət etdik. Kuşk dairəsinə - Zeyd qərargahına çatanda Mirhüseyni yolu çevirdi vəziyyət gərgin olan istiqamətə. Eşitmişdim ki, oradakı dəstə məğlub olub, səngər iraqlıların əlindədir. Bu sözlərimə ucadan güldü və dedi: O qədər də eşitdiyim kimi deyil. Xətt bizim uşaqların əlindədir, bizim orada 6 nəfərlik mexanizə olunmuş piyada dəstəmiz var.

Əvvəlcə zarafat etdiyini düşündüm. Amma deyilən yerə çatanda gördüm ki, doğru deyir. Həmin cəbhə xəttində cəmi altı nəfər qalmışdı.

Altı nəfərdən biri yaşıl papaqlı bir döyüşçü idi. Hamı onu Seyid deyə çağırırdı. Başqa biri Rəisi adlı sircanlı idi. Necə tanış olduğumuzu da danışaram.

Cəbhə xəttinə yaxınlaşanda Mirhüseyni dedi ki, maşın dayanan kimi yerə atılıb səngərə sığınım. Qarşıdakı ərazi düşmənin hədəfində idi. Bizi atəşə tutdular. Toz-duman hər yeri bürüdü. Heç on metr qabağı görə bilmirdik.

Maşın bir an sürətini azaltdı. Mən yerə atıldım. Bilmədim Mirhüseyni hara getdi. Hətta maşın və sürücünü gözdən itirdim. İraqlılar yeri-göyü atəşə tutmuşdu. Yerə sıxılıb güllələrin sinəmi parçalayacağı anı gözləyirdim.

Üç-dörd dəqiqədən sonra atəşlər səngidi. Başımı qaldırsam da toz-torpaq havanı bürüdüyündən ətrafı görə bilmirdim. Bir neçə dəfə Mirhüseynini səsləsəm də cavab olmadı. Qorxurdum ki, ikisi də şəhid ola.

Vaxt ötdü, toz-torpaq havadan çəkildi. Ətrafa göz gəzdirdim, maşın görünmürdü. Başa düşdüm ki, atəşdən yayınıblar. Birdən Mirhüseyninin səsini eşitdim. Yüz metr aralıda qaçır, mənə çağırırdı. Bu zaman qarşıda iraqlı keşikçi göründü. Mirhüseyniyə cavab verməyə qorxdum. Düşündüm ki, iraqlı eşidib atəşə tutar. Məndən cavab eşitməyən Mirhüseyni düşündü ki, ya yaralanmışam, ya da şəhid olmuşam. Gözucu mənə doğru sürətlə hərəkət etdiyini

gördüm. 3-4 metr qalmış özünü bir çalaya atıb, astadan adımı çəkdi. Cavab verdim, dedim ki, iraqlı keşikçi bizi izləyir, yaxşı olar hərəkət etməsin.

Daha danışmadıq. Mən özümü ölülyə vurmuşdum, Mirhüseyni çaladan iraqlını izləyirdi. Bir qədər keçdi, Mirhüseyni dedi: “Mən qalxıb qaçanda dərhal durub arxamca gəl.”

Gözlədim, Mirhüseyni qəfil qalxıb, güllə kimi hərəkətə başladı. Mən də onun ardınca qaçdım. Ömrümdə belə sürətlə qaçmamışdım. Yüz metr aralıdakı səngərə qədər hərəkət etdim. Ölümlə həyat arasında məsafə addımlar uzunluqda idi.

Növbəti səngərə çatıb, gizləndik. İkimiz də tövşüyürdük. İraqlının atəşindən yayındığımız üçün sevinirdik. Amma 30-40 metr aralı da iraqlıların hədəfində idi. Yayğın atəş səsləri olmasaydı iraqlıların səs-küyü aydın eşidilərdi. Məcbur olduq ki, iraqlıların diqqəti yayınana qədər gözləyək. Mirhüseyni dedi: Sən burada qal, mən uşaqlara deyim ki, saat səkkizdə məntəqəni tərk etsinlər.

Məqsədini anlamadım. Getdi və bir neçə dəqiqə sonra bir nəfərin mənə yaxınlaşdığını gördüm. Beləcə Rəisi ilə tanış oldum. Tövşüyür, eyni zamanda gülümsəyirdi. Əlini mənə uzadıb dedi: Rəisiyəm, Sircan uşağı!

Danışiq tərzinə görə gülmək tutdu. Əl verdim. O birilər də gəldilər. Hər birini iki-üç dəqiqə gördüm. Seyidlə də orada tanış oldum. Yaralı idi. Mirhüseyni bizi bölüşdü, geri qayıdası olduq. İki nəfər öndə, üç nəfər Seyidi aparacaq, mən arxalarınca, lap axırda da Mirhüseyni özü. Mirhüseyni hərəkət istiqamətini göstərdi, 100-150 metr aralı hərəkət etməyi tapşırırdı. Dedi ki, iki yanmış tanka çatana qədər hərəkət edin, çatanda dayanıb mənə gözləyin.

İki nəfər yola düşdü, arxalarınca üç nəfər Seyidlə hərəkətə başladı. Sonra mən sürətlə hərəkətə etdim. Mirhüseyni tapşırırmışdı ki, bacardıqca sürətlə gedin.

700-800 metr hərəkət etmişdik ki, sağ tərəfimdə bir dəstə gördüm. Bir neçə nəfər ayrılıb bizə doğru gəldi. Əvvəlcə elə bildim iraqlıdırlar, qaçmağa başladım. 30 metr aramız qalanda özümü bir çalaya atdım. Şəhadət kəlmələrini deyib, gözləməyə başladım. Onlar farsca danışırды. Qorxum aradan qalxdı. Fəryad çəkdim ki, iranlıyam, vurmayın.

Mənə tərəf gəldilər. Ayağa qalxdım, qucaqlaşdıq. Soruşdular ki, haradan gəliрсən?

Bütün baş verənləri danışdım. Biri soruşdu ki, yaralı aparın üç nəfər də sizinlə idi? Cavab verdim. Sonra dəqiq şəkildə düşmən mövqelərini göstərdim. Dedilər ki, tək getməyə

qorxursansa bir nəfər səninlə getsin. Dedim yox, Mirhüseyni qardaş arxadan gəlir. Mirhüseynini tanıdılar. Biri zarafatla dedi ki, Rüstəmin xalaoğlusunu deyirsən?

Digər tərəfdən, Mirhüseyni uzaqdan görür ki, mən mühasirəyə alınmışam, sorğuya çəkilirəm. Düşünür ki, iraclılardır və mən əsir düşmüşəm. Yolu dövrə vuraraq özünü öndə gedənlərə çatdırır. Üç nəfər götürüb qayıdır ki, mənə azad etsinlər. Mən qarşılaşdığım dəstədən ayrıldıqdan sonra arxadan təhlükə olmadığı üçün asta gedirdim. 300-400 metr gedəndən sonra Mirhüseyni və digər üç nəfərlə rastlaşdım. Qucaqlaşdıq, soruşdular ki, məgər əsir düşməmişdin? Gülüb dedim ki, yox Mirhüseyni qardaş, onlar Şirazın 30-cu Əl-Məhdi briqadasının uşaqları idi. Dedim, mənəmlə söhbət edən şəxs tapşırırdı sənə deyim ki, Sədinin əmioğlu Rüstəmin xalaoğlusuna salam göndərdi. Mirhüseyni həmin şəxsi tanıdı. Dedi: Əməliyyata gedirlər, topları almalıdırlar.

Yola düşdük və az sonra irəlidə bizi gözləyən iki nəfərə çatdıq. Bir neçə dəqiqə sonra başqa bir batalyon gəldi. Toplara tərəf gedən dəstəyə kömək etməli idilər. Maşınlar həmin nöqtəyə qədər gəlmişdi. Bir Tayotaya minib hərəkət etdik.

Həmin altı nəfəri bir də görmədim. Amma yurdumuz Sistanın bayraqdarı Mirhüseynini dəfələrlə gördüm. O, Hamunun fəxri idi.

Mütaliyəyə qərq olmuşam. Başqa bir qutunu çəkirəm yaxına. Sarı rəngli plastik iplə bağlanıb. Nə qədər çalışırsam aç bilmirəm. Dişlərimlə açmağa çalışıram. Qutunun ağzını açırım. Kağızların üzərində bir foto var. Fotonu əlimə götürürəm. Ayaq üstə dayanmış bir şəxsdir. Əlində səsgücləndirici, dayanıb hərbi geyimdə insanlar qarşısında. Hamının diqqəti ondadır. Arıq bədənli, uzunsov çöhrəli, sivri burunludur. Fotonun arxasında yazılıb: Şəhid İslam komandiri Mirqasim Mirhüseyni, 41-ci Sarəllah korpusunun komandir müavini.

Fotoya təkrar nəzər salıram. Ağlıma gəlmirdi ki, uzun gündüz və gecələr birlikdə olacağım gənc elə budur. Tanışlığımız gözlənilməz oldu.

Kağızları vərəqləyib birini götürürəm. Riza Nurullahinin dedikləridir.

Bəlkə də inanmayacaqsınız. Amma mən cəmi iki dəfə Mirhüseyni ilə görüşmüşəm. İlk dəfə 1981-ci ildə olub. Tehranda xəstəxanada yatan bir qohuma dəyməyə gəlmişdim. Azadlıq meydanında dayanmışdım. Bir yeri tanıyırdım. Bir gənc gördüm, ona yaxınlaşdım. Salam verib dedim ki, bir yeri tanımıram. Gördüm ki, o da Zabuldandır, yerliyə. Dedi, bir yerdə gedərik.

O zaman İmam Əli hərbi hissəsində təlim keçirdi. Əvvəlcə xəstəxanaya getdik, sonra İmam Əli hərbi hissəsinə. Günortadan sonra getdik Təcriş meydanına, bir neçə kitab aldı.

Həmin gündən sonra cəbhəyə gedən dostları ondan mənə xəbər gətirirdi. Onun şücaətindən, ibadətindən, Malik Əştər kimi söhbətlərindən danışdılar. Elə bu vasitə ilə bir-birimizə salam göndərərdik.

İkinci dəfə onu 1985-ci ildə Qum şəhərində gördüm. Bir neçə nəfərlə şəhid Mahmud Səidinin evinə getdik. Mirhüseyni də orada idi. Görüşüb söhbət etdik. Əlimdə “Fəlsəfə dərsləri” adlı kitab vardı. Kitaba baxıb dedi ki, çox yaxşı kitabdır. Sözlərindən başa düşdüm ki, mütaliəli insandır. Sonralar da dostlardan onun haqqında soruşurdum. Bir gün dedilər ki, Kərbəla 5 əməliyyatında ...

Əli Nəcibzadənin danışılacağı sözü çoxdur. Müxtəlif əməliyyatlar barədə yazıları var. Onlardan yerində istifadə olunmalıdır.

Söhbət bu tanışlıqdan başlayır:

Vəlfəcr 3 əməliyyatı idi. Kanalın daxilində idik və iraclılar Mehranı geri almaq üçün bütün güclərini səfərbər etmişdilər. Ətrafımızda top və qumbaraatan mərmiləri ardıcıl partlayırdı. Toz-torpaq və barıt tüstüsü nəfəs yolumuza dolmuşdu.

Düşmən mövqe tutmuşdu. Şəhid Əhməd Əmininin komandanlığı altında kanalda müdafiə olunurduq. Qarşımızda düşmənün 80 tankı sıralanmışdı. Bizi mühasirəyə almağa hazır idilər.

Ariq bədənli gənc kanalda dayanıb telefonla danışırdu. Onun soyuqqanlılığı məni heyrətə gətirmişdi. Yaxınlığında partlayan mərmilərə əhəmiyyət vermirdi. Şəhid Əminidən soruşdum ki, kanalda dayanan gənc kimidir? Dedi ki, tanımırısan, əməliyyat başçısı Mirhüseynidir.

Əvvəllər onun haqqında eşitmişdim. Amma yaxından görməmişdim. Yaxınlaşıb dedim: Mirhüseyni qardaş, iraclılar irəli gəlib. Gülləmiz, qumbaramız qurtarır. Döyüşçülərimiz yaralanır, şəhid olur.

Sözümü davam etdirməyə imkan vermədi. Dedi ki, narahat olma, onlar mühasirədədir. Sonra məhəbbətlə əlini başıma, üzümə çəkib dedi: Kanalda silah-sursat var, get gətir. Allahın köməyi ilə yerlərindəcə məhv edəcəyik.

Həmin gün Mirhüseyni ilə ilk tanışlıq günüm idi.

Kağızları toplayıram ki, yerinə qoyum. Səfərə hazırlaşmaq üçün ayağa qalxıram. Bütün başqa işləri təxirə salmalıyam ki, onun böyüyüb boya-başa çatdığı yurda gedim.

Kağızları əvvəlki qaydada yerinə düzürəm. Amma ötəri də olsa nəzər salmaya bilmirəm.

Bu arada diqqətim Hüseyn Cahantabın yazısına yönəlir:

Həmin gün demişdilər ki, Mirhüseyni söhbət üçün mədrəsəyə gələcək. Deyirdilər ki, korpus komandirlərindəndir. Məncə, ikinci zəngdə gəldi. Cüssəsindən komandirə oxşamırdı. Bəstəboylu, arıq idi. Sıradakı uşaqlar səs-küy salırdı. Belə bir şəraitdə söhbətə başladı. Elə bir fəza yaratdı ki, mədrəsənin həyətinə sükut hakim oldu. Həyətdə minə yaxın adam heyranlıqla onu dinləyirdi. Xatırlayıram ki, belə dedi: Bu gün siz gənclər cəbhəyə gəlməsəniz, şəhidlər və bütün xalqdan xəcalətli qalacağıq. Əgər siz gənclər ...

Hər sözümdə bizi heyran qoyan bir enerji vardı. Səhəri gün mədrəsənin bir çox uşaqları cəbhəyə yola düşdü.

Kağızları qutulara yığıb sarı iplə möhkəm bağladım. Ayağa qalxıram, bütün fikrim səfərdədir. Onunla tanışlıq barədə düşünürəm, Mirhüseyni necə bir insandır? Kağızlardan birində oxudum ki, 23 yaşında şəhadətə çatıb. Bu mümkünmüdür? İnsan bu yaşda bu məqama necə çata bilər? Bu yaşda yerli əhali arasında bu qədər sevgi qazanmaq olarmı?

Minlərlə sualım var və əminəm ki, Sistani qədəm qoyan kimi, suallarına cavab alacağam. Belə isə, yola düşmək lazımdır.

II

Qürub vaxtıdır. Avtobusun səsi səhranı bürüyüb. Hava dumanlı kimidir. Pəncərədən daxil olan isti külək belimizi tərlədib. Bayırda güclü külək narın torpağı havaya qaldırıb. Beləcə, bizə dumanı xatırladır.

Min kilometr, bəlkə də çox yol gəlmişik. Tam bir gün yolda olmuşuq. İndi təsəvvür edirəm ki, qədim dastanlarda olduğu kimi min sistanlı kişi bizi külək dəyənəyinə tutub. Bütün bədənim ağrıyır. Avtobus növbənöv adamlarla doludur. Kişilər və qadınlar sistanlı libasına bürünüb. Bu səfərin uzunluğu ona görə yaxşı oldu ki, gün uzununu haraya getdiyimizi, necə bir yerə getdiyimizi soruşdum. Qarşı oturacaqda əyləşən kişi dönüb deyir ki, artıq çatırıq.

Tanımadığım bir dünyaya yaxınlaşıram. Çölə baxıram, küləyin zümzüməsinə qulaq asıram. Cibimdən fotosəkli çıxarıram, bu səfərim ona görədir. Həmin cəmiyyətdir, həmin bəstəboy və arıq kişi.

Avtobusun pəncərəsindən göz işlədikcə baxıram. Düzənlik sonsuz uzanır. Ön cərgədə əyləşmiş kişi deyir: Sənə dedim ki, Sistan bura kimi deyil, yaşıllıqdır. Əhali əkinçiliklə, heyvandarlıqla məşğul olur. Arxasınca getdiyin şəxsin atası əkinçidir. Harada düşəcəyini sənə deyəcəyəm.

O, Mirhüseyninin atasını nəzərdə tutur. Əlimdəki şəkilə baxır, mən şəkili elə tuturam ki, görə bilsin. Gülümsəyir, müqəddiməsiz soruşuram ki, onunla necə tanış olmusunuz?

Təbəssüm dodaqlarında donur, sanki yersiz sual vermişəm. Deyir, mən demədim ki, onu tanıyıram, dedim, haqqında eşitmişəm. Şəkilini də Cəzink yolunda stendə vurublar, çatanda göstərərəm.

Qarşıda bir neçə alçaq təpə var. Avtobus nərildəyə-nərildəyə irəli gedir. Təpələri dövrə vurub, üzuaşağı yaşıl düzənliyə düşürük. Sanki yuxu görürəm. Bir dünyadan başqa bir dünyaya atılmışam. Burada gördüklərimin təpənin arxasındakılarla heç bir oxşarlığı yoxdur.

Hər yer yamyaşıldır. Göz işlədikcə taxıl, arpa, yonca zəmiləri uzanır. Bəzi yerlərdə zəmi biçilib. Qaranlıqda kişi və qadınların qoyunkeçiləri qabaqlarına qatıb hərəkət etməsi görünür. Günbəzli evlərin damından çıxan dudkeşlərdən qatı tüstü havaya qalxır.

Avtobusun pəncərəsindən turş arpanın xoş qoxusu salona daxil olur. Buğdanın qızılı tozu yeri-göyü tutub. Ağılıma gəlməzdi ki, Sistan mənim düşüncəmdəkindən bu qədər fərqlənəcək.

Ön cərgədə oturan adam deyir ki, qarşıda düşməlisən.

Əli ilə irəlini göstərir. Cəld yerimdən qalxıb, ucadan deyirəm ki, qarşıda düşəcəyəm.

Ətrafdakılarınla xudahafızlaşib irəli keçirəm. Qarşıdakı stendə yaxınlaşdıqca Mirhüseyninin çöhrəsini daha aydın görürük. Avtobusdan düşürəm, sürücünün köməkçisi yük yerindən əşyalarımı verir. Bəli, artıq Sistana çatmışam.

Yolun kənarında dayanmışam. Bir Tayota yaxınlaşır. Soruşur ki, haraya gedirəm. Ünvanı deyirəm və maşına əyləşirəm. Sistanlı gənc sürücü məni onların evinin qarşısında salır. Maşın gedir, mən qapını döyürəm. Maşının arxasından qalxan toz yatmamış qapı açılır. Qapıda saç-saqqalı ağarmış qoca kişi görünür. Dərhal Zalı xatırlayıram. Onlara əvvəlcədən mənim gəlişim barədə xəbər veriblər. Özümü təqdim edəndən sonra deyir ki, mən Mirqasimin atası hacı Muradəliyəm.

Mirhüseyninin atası məni qucaqlayır. Birlikdə həyəətə daxil oluruq. Həyətdəki dişi inəyin yanından ötüb keçirik. Qarşımızdakı eyvanda qoca qarı görünür.

Dəfələrlə belə bir təşbeh oxumuşuq ki, filankəsin qəddi kaman kimi əyilib. Amma bu qadın belə deyil. Belə desək, ona zülm etmiş olarıq. Bu qadının qəddi sonadək dartılmış kaman kimidir. O, Mirqasimin anasıdır.

Otağa daxil oluruq. Hamı otağa toplanıb. Mirqasimin qardaşları, bacıları oradadır.

Əyləşirəm, mənə qulluq edirlər. Əvvəl uzun yoldan danışiram. Sonra söhbətin mövzusu dəyişir. Əvvəlcə Mirqasimin böyük qardaşı Mirabbas danışır.

Sistan adı qəhrəmanlıq və şücaətlə yanaşı addır. Atalarımız şücaətli və dindar insan olub. Başlanğıc İslam dövründə Əlini söymək göstərişi veriləndə təslim olmayıb mübarizə aparan yeganə tayfa Sistan əhalisi olub. Biharul-ənvarda da oxuyuruq ki, yalnız 2 tayfa bu işi görməyib. Biri Mədinə əhalisidir, digəri Sistan əhalisi. Xəlifələr nə qədər təzyiq göstərirsə də, bu xalqlar Əlinin ziddinə söz deməyib.

Həmin dövrdə yeddi qardaş və bir əmioğlu Hicazdan İrana mühacirət edir. Onlar ərazidə səpələnirlər. Biri Bəluçistan, biri Qainatda məskunlaşır. O biri Şiraza, digəri Yəzdə gedir. 2-si Əfqanıstana, 2-si Sistana üz tutur. Bizim tayfa Sistana gələn iki qardaşdan birinin övladlarıdır.

İlk dəfə şəxsiyyət vəsiqəsi veriləndə hər kəs ürəyindən keçən famili yazdırır. Məsələn, biri deyir ki, biz Mir tayfasıyıq, Naruyinin qəsəbə hissəsində yaşayırıq. Bir tayfanın famili Mirşəhrəki, başqa birininki Mir, bizimki də Mirhüseyni olur.

Atam Muradəli ilə bağlı xalqın xatirələri çoxdur. Əkinçilik işində çox çətinliklərlə üzləşib. 7 nəfərə qarşı dayanaraq mübarizə

aparıb və qalib olub. Ərazidə qolunu qatlayan olmayıb. Həzrət Əbülfəzlin ötüb keçdiyi yolun kənarındakı ziyarətgahda özünə söz verib ki, dünya malı ardınca getməsin və zülmə boyun əyməsin. Bütün bunları bizə də tövsiyə edib. Qoyun bir adamın əkin sahəsinə daxil olanda həmin qoyunu nəzir kimi qurbanlıq edib. Atamın da eşq ünvanı yalnız Peyğəmbərin Əhli beyti olub.

Mirqasim ata-anamın sevimli övladı idi. Birinci sinfə gedəndə ailədən ayrılmaq istəmirdi. O zaman mən beşinci sinifdə, məndən kiçik qardaşım Mirhəsən dördüncü sinifdə oxuyurduq. Kəndimizdən məktəbə qədər məsafə bir-iki kilometr olardı. Mirqasim ata-anamdan ayrılıb məktəbə getmək istəmirdi. Mirhəsənlə mən birimiz onun kitablarını, o birimiz özünü götürərdik. Məktəbdə ya mənimlə, ya da Mirhəsənlə bir sırada durardı. Məktəb rəhbərliyini razı salardıq ki, onunla işi olmasın. İlboyu onu bu qaydada məktəbə aparıb gətirdik. Bəzən başqa uşaqlar da bizə kömək edərdi.

2-ci sinifdə özünü göstərməyə başladı. Sinifdə 1-ci şagird oldu, onu sinif nümayəndəsi seçdilər. İbtidai sinfi başa vurandan sonra üçümüz də şəhərə getdik. Şəhərdə icarəyə mənzil tutmuşduq, 9 ay oxuyur, 3 ay atamıza kömək edirdik.

Uşaq yaşlarımızdan anam bizim etiقادımıza diqqət yetirərdi. Özünün təkcə məktəb və Quran savadı olsa da, bizə dualar öyrədərdi, deyərdi hansı gün hansı duanı oxuyaq.

Atam namaz qılmağımıza çox diqqət yetirərdi. Ailədəki fəza səbəb olmuşdu ki, ona Şeyxək, yəni kiçik Şeyx deyək. Elə uşaq yaşlarından çiyinə əba atıb, namaz qılırdı.

1358-ci ildə Sepaha fəxri üzv kimi qəbul olundu. 1361-ci ildə cəbhəyə getdi. İştirak etdiyi ilk əməliyyat Beytül-Müqəddəs əməliyyatı oldu. Mən də cəbhədə idim. Qayıdandan sonra bildim ki, Mirqasim də cəbhədədir, əməliyyatda iştirak edib. O qədər təsirləndim ki, hətta ağladım. O günlərdə arzum bu idi ki, kaş onun yerinə min dəfə cəbhəyə gedim, amma o getməsin.

Ondan sonra bacısı Məsumə söhbətə başlayır.

Orta məktəbə getmək yaşım çatmışdı. Kəndimizdə orta məktəb yox idi. Atam məni Cəzink kəndinə göndərdi. Bizim Səfdər Mirbəy kəndi Cəzink kəndindən uzaq olduğu üçün gecələr əmimgildə qalmağa məcbur idim. Həftənin sonu evimizə gəlirdim. Hamıdan çox Mirqasim üçün darıxırdım. Evə yaxınlaşanda onun mənə doğru qaçdığını gördüm. Məndən çox kiçik idi, qucağıma aldım. Çox sevinirdi. Onu çiynimə qaldırıb, evimizə üz tutdum.

Daha məktəbə getmədim. Mirqasimdən, ailə üzvlərindən ayrılmaq istəmirdim.

Bir neçə il sonra Quran öyrənməyə getdim. Mirqasimin 12 yaşı vardı. Bir gün atama dedim ki, nə faydası var oxuya bilim, amma yaza bilməyim.

Bu sözlərindən sonra Mirqasim bir şeir oxudu:

Qələm əlimdə donmuşam,

Bilmirəm ki, nə yazım.

İşimə görə qəmliyəm,

Bilmirəm ki, nə yazım...

1357-ci ildə kiçik olmasına baxmayaraq kəndimizdə şah rejiminə qarşı aksiyalar baş tutdu.

Xalq Hacı Seyid Məhəmməd Təbatəbainin başçılığı ilə aksiyalarda şah rejiminə qarşı şüarlar səsləndirdi. Öndə gənclər gedirdi. Mirqasim də iki böyük qardaşı ilə ön sırada idi.

Xalq jandarm idarəsinin qabağına qədər getdi. Şah və onun xanımı Fərəhin şəkilləri yandırıldı. Bütün bu hadisələri izləyən əsgərlərin gözləri bərəlmişdi. Həmin gün atam xalqın qarşısında bir qoyun qurban kəsdi.

Səhəri gün də etiraz aksiyaları baş verdi. Həmin gün hamı bizim evə gəlmişdi. Qurbanlıq qoyunun ətindən yemək hazırlandı. Həmin gün qardaşlarım Mirqasim və Mirhəsən çox çalışdılar. Onların həyatı inqilaba bağlanmışdı.

Sonradan kimlərsə qardaşlarımın adını polis idarəsinə vermişdir ki, münasib məqamda onları həbs edib incitsinlər. Buna görə çox narahat idim. Amma Allah zalım rejimə imkan vermədi, rejim süquta uğradı.

Digər bacısı Fatimə öz xatirələrini nəql edir:

Nə zaman “kafirlərə qarşı sərt olun” ayəsini oxuyuramsa, qardaşım Mirqasimi xatırlayıram. Allahın dostları ilə dost, düşmənləri ilə düşmən idi. İnqilab və şəhidlərə qarşı sözə dözməzdi.

1362-ci ildə kürəkənimiz Bəhmən Xosrəvi şəhadətə çatdı. O zaman Mirqasim cəbhədə idi. Yas mərasimində qohumlardan biri dedi: Axı bunlar nə üçün cəbhəyə gedir. Bəhmən cəbhəyə getdi, şəhid oldu. İndi torpağın altındadır.

Bu söz hamını yandırdı. Mirqasim cəbhədən qayıdana qədər dözdüm. O cəbhədən qayıdanda hər şeyi ona danışdım. Sözlərimi dinlədi, çox əsəbləşdi. Sepaha bir məktub yazıb həmin şəxsdən şikayət etdi. Səhəri gün həmin şəxsin atası gəldi. Mirqasimə yalvardı ki, şikayətini geri götürsün. Atamın müdaxiləsi ilə Mirqasim şikayətini geri götürdü. Mirqasim həmin ayənin canlı nümunəsi idi.

Fevralın 11-də radio elan etdi ki, xalq gecə saat 9-da evlərin damına qalxıb, Allahu Əkbər desin.

Gecənin əvvəlindən yağış yağdı. Sanki göydən sel gəlirdi. Küçələri su basmışdı. Gecə

saat doqquza yaxın Mirqasim dedi ki, dama qalxaq.

Yağış o qədər şiddətli idi ki, evdən bayıra çıxmaq olmurdu. Mirqasim dedi ki, hamınız məscidə gedin, bu gecə hamılıqla təkbir deyın.

Hamıdan qabaq anam hazır oldu. Şiddətli yağış altında yola düşdük. Anam hərəkət edə bilmədi. Mirqasim onu belinə alıb hərəkət etdi.

O gecə ilk təkbiri Mirqasim dedi. Sonra bir-bir evlərdən təkbir səsi ucaldı. Həmin gecə inqilab qələbə çalmışdı.

Hərə bir xatirə danışır. Sanki həmin günlərə qayıdırlar. Qoca atası hələ də Zal kimi görünür. Palçıq divara söykənib qabağa baxır. Sanki otaqda ondan başqa da kimsə var. Hiss olunur ki, həmin günlərə qayıdıb. Tələş günləri, ailənin sonbeşiyi Mirqasimli günlər.

Ayağa qalxıram. Deyirəm ki, yenə də gələcəm. Təkid edirlər ki, qalım. Amma mən çantamdakı yazıları oxumalıyam.

Sağollaşıb evdən çıxıram. Bir az aralıda asfalt yoldur. Yoldan ötən Tayotaya minib Zabuladək gedirəm. Axtardığım ünvanı tapıram. Bu kiçik və sakit otaqda çox qalmalıyam.

Çatan kimi vərəqləri gözdən keçirirəm. Onun uşaqlıq dövrü ilə tanış olmaq istəyirəm. Yorğunluğu unutmuşam. Nəzərdən keçirdiyim ilk yazı Sultanəli Əhmədinin xatirələridir.

Onunla müharibədən qabaq tanış olmuşdum. Hər gün səhər Cəzinkdən Zabula qədər motosikletlə 24 kilometr yol gəlirdi. Eyni sinifdə dərs oxuyurduq.

Müəllimimiz hər gün bizdən dərs soruşurdu. Bir gün Mirhüseyni dedi ki, bu gün dərsə hazır deyiləm. Soruşdum ki, bəs nə edəcəksən? Dedi ki, düzdü, dərs oxumamışam, amma müəllimdən qorxmuram, deyəcəyəm hazır deyiləm.

O zaman bu sözləri ciddiyyə almadım. Amma sonradan Mirhüseyni Mirhüseyni olanda hər şey mənə aydınlaşdı.

Çantanı açıb vərəqləri çıxarıram. Otaq boyu dəstə-dəstə düzürəm. Otaqda hərəkət etmək üçün az yer qalır. Növbəti yazını götürürəm. Vərəqin yuxarısında xatirəni nəql edən şəxsin adı yazılıb: Mehdi Mir. Oxuyuram:

Zabula təhsil üçün gəlmişdim. Öz kəndimizdə məktəb yox idi.

Zabulda iki kinosalon vardı. Hər gün kinoya gedirdik. Amma Mirqasim və qardaşı Mirhəsən bizimlə gəlmirdi. Çox hiylə işlətdik ki, onları özümüzlə aparaq. Onlar nəinki bizimlə getmədi, hətta bizi kinoya qoymadı.

Bir gün onları kinoya aparmaq üçün plan cızdıq. Hətta bu iş üçün mərc də gəldik. 15 nəfər idik. Səs-küy saldıq ki, davadır, bizim uşaqları döyürlər.

Belə məsələlərdə Mirqasimin qeyrəti cuşa gəlirdi. Ayağa qalxdı, bəluç köynəyinin altında bir dəyənək gizlədib yola düşdü. Kinoteatra üz tutduq. Hamı deyirdi ki, namərdlik etdilər, sayca bizdən çox idilər.

Kinoteatrın gözləmə salonuna daxil olduq. Ürəyimiz əsirdi. Mirqasim soruşdu ki, bəs hardadırlar? Dedik ki, keçək içəri.

Şəkkə düşmüşdü. İsrar etdik ki, keçək içəri, içəridədirlər.

Mirhüseyni köynəyinin altındakı ağacı möhkəm tutub dedi ki, çağırın onları çölə, çöldə danışaq.

Təkrar israrımız faydasız oldu. Bir neçə dəqiqə gözləyib bayıra çıxdı, biz də peşman vəziyyətdə dalınca getdik.

Bu sonsuz təşnəlik yorğunluğu mənə unutturub. Otaqda əyləşmişəm, sistanlı qəhrəmanın gəncliyi ilə üz bəüzəm. Qulaməli Sahibinin yazılarını oxuyuram:

Dəyirmanda işləyirdim. Hər gün buğdaların dəyirmanda üyüdülməsini izləyirdim. Həyatdır da!

Bir gün səhər gördüm ki, dəyirman mühasirəyə alınıb. Korpus qüvvələri dəyirmanı əhatəyə almışdı. Bir nəfər yaxınlaşıb dedi ki, dəyirman müsadirə edilib. Baş açmadıq, gic olmuşduq. Mən də, o biri fəhlələr də bir guşəyə çəkilmışdik. O (sonradan bildik ki,

Mirhüseynidir) qorxduğumuzu görüb irəli gəldi, bizi qucaqladı. Qorxumuz aradan qalxdı. Üzümüzə baxıb gülümsədi, bizim də eynimiz açıldı. İmamın fotosunu çıxarıb sinəmizə yapışdırdı və dedi: “Narahat olmayın. İmam gəlib ki, hamımızı qul boyunduruğundan azad etsin. İşinizlə məşğul olun.”

Bu hadisə o böyük insanla ilk tanışlığım idi.

Gecə düşüb, mən hələ də bu qədər yazı arasında axtarışdayam. Bu iş yorğunluğu unutturur. Kağızların arasında qalmışam. Bir proqram hazırlamaq istəyirəm. Düşünə bilmirəm. Fikirləşirəm ki, sabahdan onun ilk dəfə cəbhəyə getməsini araşdırım. Yuxu aparır...

III

Baharın ortaları olsa da, bu yerlərdə yay tez gəlir. Hava isti və rütubətli. Deyirlər bu gün külək yoxdur. Külək əsəndə hava yaxşılaşır.

Kitablarda yazılır ki, Sistan 120 günlük külək əsir. Mən həmin 120 günü gözləyirəm. Soruşanda deyirlər ki, hələ vaxtı deyil. Hələ 10-15 gün qalır.

Yazıları nəzərdən keçirirəm. Əvvəlcə Əmirabbas Səhranişinin xatirələrini oxuyuram:

Dokuhe qərərgahında idik. İsfəndiyari, Mirhüseyni, bir də mən. Hava soyuq idi, otağın ortasında kerosinka (valeur lampası) yandırmışdıq. İsfəndiyari ilə ikimiz lampanın yanında oturmuşduq. Zəngabad camaatı bizə xam püstə göndərmişdi. Kerosinkanın üzərinə bir qab qoyub püstə qovururduq. İş kənarında püstə yeyirdik. İsti püstələrə baxıb həvəslənirdim, unutmuşdum ki, üçümüzün payıdır.

Mirhüseyninin yaxınlaşması diqqətimdən yayınmışdı. Püstə qarışdırdığımız qaşığı əlinə aldı. Birdən əlimə toxundurdu və mən yerimdən sıçradım. Dedim ki, Mirhüseyni qardaş, bu nə işdir görürsən?

O, məni sakitləşdirəcək aram səslə dedi: Bax, günahlar da belədir. Hiss etmədən günaha yol veririk. Kiçik günahlar tədricən dağa çevrilir.

İnsana odla dolu bir dünya bağışlayır. İnsan dünyadakı əməllərinə diqqətli olmalıdır.

Bu sözlər ömrün bütün dövrləri üçün dərs idi.

Növbəti dəfə şəhid Həmid Çerikin təlim düşərgəsində idik. Hava isti idi. Mirhüseyni bizə söhbət etməli idi. Amma hələ gəlməmişdi. Təşnə idik. Nəhayət, arıq və bəstəboy Mirhüseyni gəldi. O, bismillah deyib söhbətə başladı. İmam Hüseyndən, Aşura günü səbrdən danışdı. Dedi: İmam Hüseyin eşqinə istiyə dözməliyik. Bu da bir növ təlimdir.

Vaxtın necə ötdüyünü hiss etmədik. Bir salavatla sözünü başa çatdırdı. Özümüz də təəccüb etdik ki, günəş altında bu iki saat necə sürətlə keçdi.

Bilmirəm, Malik Əştərin qılıncını Mirhüseyninin dilinə bənzədim, yoxsa Mirhüseyninin dilini Malik Əştərin qılıncına? Hər ikisi haqq yolda kəsici idi.

Vərəqləri çevirirəm Mehdi Mirbərminin xatirələrinə. Yazılarından görünür ki, qaynar adam olub. Bunu ilk yazısından hiss etdim. Mirhüseyninin kinoteatra aparılması macərəsi maraqlı idi. 2-ci xatirəsini oxuyuram:

Vəlfəcr əməliyyatından öncə cəbhəyə çoxpeşəlilər qrupu göndərmişdilər, mən də bu qrupun tərkibində idim. Qrup üzvləri bir o qədər də müharibə əhli deyildi. Bunu ilk baxışdan hiss etmək olardı. Mirhüseyni də gəldi və biz

qucaqlaşdıq. Zabulu, ötən günləri yada saldım. Qrup üzvləri Mirhüseyni ilə səmimi münasibətimi görüb yalvardılar ki, ondan xahiş et, bizi arxa cəbhəyə, Əhvaza göndərsin, biz müharibə adamı deyilik.

Hərəsi bir söz deyirdi. Mirhüseyninin yanına qayıtdım. Dedim ki, bu adamlar müharibə adamı deyil. Xahiş edirlər sənə deyim ki, onları arxa cəbhəyə göndərəsən.

Mirhüseyni də onlarla zarafata başladı. Sonra hamısını arxa cəbhəyə göndərdi. Mənə dedi ki, bu müharibə xalq müharibəsidir. Zorla göndərmir, kim istəyir, özü gedir.

O gündən neçə illər ötüb. Həmin insanların hərəsi bir vəzifədədir. Rastlaşanda müharibəni yada salırıq. Sanki Mirhüseyni başqa növdən idi.

Yolunu gözlədiyimiz adam gəlir. Sultanəli Mir şəhadətə çatınca Mirhüseyni ilə olub. Mirabbas və Musa Mirqasimin iki qardaşdır. Musanın saçı ağarıb. Özü deyir ki, Mirqasimdən 20 yaş böyükdür. Yola düşürük. Məni bir neçə nəfərlə tanış etməlidirlər. İkikabinli Tayotaya minirik. Maraqlıdır ki, buralarda gördüyüm bütün maşınların yük yeri var. Deyirəm ki, Mirqasimin iştirak etdiyi ilk əməliyyatlar haqqında öyrənmək istəyirəm. Bir ağızdan deyirlər ki, Bədr əməliyyatının xatirələri unudulmaz, misilsiz əməliyyat olub. Deyirlər

həmin əməliyyatda olmuş iki şəxslə görüşə bilərəm. Razılaşırıq, sabaha görüş təyin edirik. Yolda Musa söhbətə başlayır:

Mirqasim məktəbdən sonra cəbhəyə getdi. İştirak etdiyi ilk əməliyyat Beytül-Müqəddəs əməliyyatı idi. Həmin əməliyyatda Mirqasimin “Əvəz Qorq” adlı yaxın dostu şəhadətə çatdı. Onun şəhadəti Mirqasimə çox təsir etdi. Mirhüseyni deyirdi: Qorq uşağı üçün oyuncaq almışdı. Şəhadətə çatdığı zaman oyuncaq yanında idi. Xeyli uzaqda mərmə partladı. Qəlpə Qorqa çətinca soyumuşdu. Qabırğalarının arasında ilişib qalmışdı. Qorqdan sonra çox tənhaləşdim...”

O deyirdi: Qorqun şəhadətindən sonra yeganə yaxınım libas çantam idi. Heç kəsi tanımırdım. Libas çantası xatirələrimin bir hissəsi olmuşdu. Zabul xatirələri, Səfdər Mirbəy kəndinin xatirələri, Cəzink xatirələri... Hətta işlər müdirinə demişdim ki, əməliyyatdan sonra harada olsam çantamı mənə çatdır.

O günlərdə Mirqasim döyüş cəbhələrinin 18 yaşlı əsgəri idi.

Ondan sonra cəbhədə Mirqasimlə dəfələrlə görüşdük. Mən orduda xidmət edirdim, Mirqasim də korpusda.

Beytül-Müqəddəs əməliyyatından sonra orduda müharibənin davam etməsinə narazı olanlar vardı. Səddam da təbliğat aparırdı ki,

İraq tərəfi sülhə hazırdır. Mirqasim mənə tez-tez baş çəkirdi. Hər görüşdə izah edirdi ki, müdafiə olunmağa məcburuq, şərəf və ləyaqətimiz bu müharibə ilə şərtlənib. Xatırlayıram ki, Ramazan əməliyyatından öncə Əhvazın Kuşk məntəqəsində yerləşmişdik. Mirqasim sağollaşmaq üçün gəlmişdi. Vəsiyyətnaməsini mənə verdi. Onun iradə və qətiyyəti mənim həmkarlarımı heyrətə gətirmişdi. Həmin gün müharibənin ən ağır günlərindən idi.

Mirqasim o qədər qətiyyətlə getdi ki, düşündüm bu son görüşümüzdür. Qəriblik hiss etdim. Həmkarlarım qarşısında doyunca ağladım. Xüsusilə vəsiyyətnaməsini oxuyanda halım dəyişdi.

Soltanəli Mir sakitdir. Söhbətin bu yerində sanki nəsə xatırlayır. Deyir:

Ramazan əməliyyatı idi. Hərbi qüvvələr geri çəkilirdi. Cəbhə xətti möhkəmlənməmişdi. Mirhüseyni döyüşçülərin yolu üstə dayanıb həyəcanla fəryad çəkdi: Hara gedirsiniz? Nə üçün xətti boşaldırsız? And olsun Allaha, məad da, cəza günü də var! Nə üçün düşməne arxa çevirirsiniz?

Amma döyüşçüləri saxlaya bilmədi. Onların qarşısını ala bilməyəndə mənə üz tutdu: Əgər bəsic (könüllü dəstələr) geri çəkilmək qərarına gəlibsə, kimsə onların qarşısını ala bilməz. Gəl gedək!

Qalmağa dəyməzdi.

Mirhüseyni bir ratsiya qurğusunu mənə verdi, özü də çiyinə bir neçə silah aldı. Dedi ki, heyfdir, aparaq arxaya.

Yola düşdük, döyüşçülərlə birgə arxaya çəkildik. Səhranın ortasında bir 106 cip dayanmışdı. Ətrafında kimsə görünmürdü. Mirhüseyni dedi ki, heyfdir burda qala. Cipə yaxınlaşdıq. Yanımızdan tanklar keçirdi. Maşına əyləşdik. Amma heç birimiz sürücülüyü bacarmırdıq. Mirhüseyni maşını işə saldı. Dedi ki, birinci sürət pilləsi ilə asta gedərik.

Maşın birinci sürət pilləsində möhkəm təkanla yerindən tərpəndi. Asta sürürdü, bir çökəyi də buraxmırdı. Elə bil nəzir etmişdi.

Arxaya çatana qədər yarıcan olduq. İş tank vurmaq olan zirehə qarşı dəstənin döyüşçüləri ilə rastlaşdıq. Mirhüseyni 106 cipi onlara təhvil verdi. Dönüb mənə dedi ki, gətirməsəydik iraqlıların əlinə düşəcəkdə, heyf olacaqdı.

Biçin vaxtıdır. Kişilər və qadınlar zəmilərdə hərəkətdədir.

Mirabbas dəfələrlə cəbhəyə gedib. Yaşda Mirqasimdən böyük olsa da, həmişə onun tabeçiliyində olub. Mirqasimin cəbhəyə getməsi haqqında xatirələri var. O zaman da ağlayırmış. Deyirmiş ki, ey kaş onun yerinə olaydım. Belə danışır:

Vəlfəcr 1 əməliyyatı zamanı cəbhəyə getdim. İkinci əməliyyat gecəsi bölgəyə çatdım. Mirqasimi soruşdum. Dedilər ki, məntəqəyə gedib. 1-ci gecə yaralanıb. Əli boynundan asılı vəziyyətdə məntəqəyə yola düşüb.

Mahmud Hüseyn Pudine deyir: Zərbə batalyonunun komandiri kimi işə başladı. Xətt əldən çıxsada, iraclılar hücum hazırsalsada xəttə doğru hərəkət etdi. Mirqasim xəttə daxil olanda iraclılar projektorları yandırır, qumbaraatanlardan da atəş açır. Döyüşçülərimiz yerə yatırlar. Muhibəli Farsi dəstələrdən birinin komandiri imiş. Deyir Mirhüseyniyə xəbərdarlıq etdim ki, döyüşçülər irəli getmək istəmir. Dedi özüm gedərəm. O, ayağa qalxdı, dedi ki, mənimlə olanlar ardımca gəlsin. Xəttə doğru hərəkətə başladı. İraqlılar onun üzərinə projektorla işıq salır, imkanları çatan qədər ona atəş açırdılar. Mirhüseyni iraclıların səngərinə çatdı. 1-ci səngərə qumbara atdı. Arxasınca gedən uşaqlar da ona çatdılar. Səngər ələ keçirildi.

O zaman eşitdim ki, sübhə yaxın geri çəkilmək əmri verilib. Mövqə əldən çıxmışdı. İraqlılar döyüşçülərimizi atəş altında saxlayırdı. Mirhüseyni xətdə dayanıb, döyüşçüləri geriye ötürürdü. Mövqedə döyüşçülərlə söhbət edirdi. Hamı ağlayırdı. Ruhdan düşmüş döyüşçülər

peşman olub yenidən əməliyyatın davamını istəyirlər.

Mirabbas Mirqasimin ruhiyyəsindən danışır. Onun haqqında başqalarının xatirələrini yada salır.

Vəlfəcr 8 əməliyyatında əməliyyatdan 2-3 gün öncə bölgəyə daxil olduq. Dörd-beş nəfər rabitəçi uşaqlarla idik. Hələ ki bölüşdürülməmişdik. Tapşırırmışdılar ki, komandirlərin yanında olaq.

Başqaları ilə müqayisədə daha çox təlim görmüşdüm. Bizi Pudınənin yanında saxladılar. Etiraz etdim ki, nə üçün mənə Mirqasimdən ayırıblar. Dedilər ki, iki qardaş bir yerdə olsa xoşagəlməz hadisə baş verə bilər. İstəmirdilər ki, 2 qardaş birdəfəyə şəhid olsun.

Pudınə ilə birlikdə hərəkət etdik. Mirqasim Ərvənd çayı kənarında üzgüçülərə rəhbərlik edirdi. Biz də çayın kənarına çatdıq. Əməliyyat başlanmışdı. Mirqasim ilk dəstələrlə çayın o biri tərəfinə keçdi.

Növbəti günün səhəri batalyonlardan biri hücumla keçməli idi. Qayıqların hərəkəti mümkünsüz ola bilərdi. Mirqasim narahat idi. Onun ısrarı ilə döyüşçülər hərəkət etdi. Rabitəçi deyirdi ki, biz qorxsaq da, Mirhüseyni iki qumbara belində hərəkət edirdi. İki tərəfimiz qamışlıq idi. Ətraf iraqılılarla dolu idi. Hər

zaman atəşə tutula bilərdik. Amma Mirhüseyni sübhə qədər dayanmadı.

Sübh Mirqasimin səsini ratsiyada eşitdim. Deyirdi, şükür olsun Allaha ki, bütün məqsədlərə çatdıq. Bizə ruhiyyə verdi. Onun bu sözlərindən sonra Pudinə gülərək dedi: Mirhüseyni geri çəkiləndə elə danışır ki, baş açmırsan, qələbə qazanıblar, yoxsa geri çəkiliblər. İndi də ön cəbhədə nə baş verdiyi məlum deyil. Bəlkə də döyüşçülər geri çəkilir, Mirhüseyni isə belə danışır.

Pudinə Mirhüseyninin ruhiyyəsindən danışır və gülürdü. Onun şücaətini mədh edir, döyüş bacarığından danışırdı.

Həmid Şəfiinin görüşünə gedirik. Kermanlıdır.

Bu onunla ilk tanışlıq görüşüdür. Sabaha vaxt təyin etdik. Həmid Şəfi Bədr əməliyyatında Mirhüseyni ilə birlikdə olub. Mirqasimin yüksək ruhiyyəsindən, onun eşqindən danışır. Sabah daha geniş danışacağıq. Amma bu bir neçə dəqiqədə də xatirələrindən bəhrələnirik.

Vəlfəcr 2 əməliyyatı idi. Əməliyyatdan qabaq Mirhüseynini gördüm, əlimdən tutub dedi ki, səninlə bir məsələ barədə danışmaq istəyirəm.

Hiss etdim ki, ürəyimi oxuyub. Əməliyyat barədə fikrim bu idi ki, nə yolla olur olsun, düşmən xətti yarılmalıdır. Əks təqdirdə, bütün

bu qüvvələr ölümə məhkumdur. Düşünürdüm ki, bunu necə etmək olar? Görəsən, müvəffəq olacağımı?

Mirhüseyni təbəssümlə dedi: Düşmənin arxasına keçəndə ən ümitsiz vəziyyətdə bir neçə dəqiqə müqavimət göstərsən, əmin ol ki, qalib gələcəksən.

Əməliyyat gecəsi çatdı. Hərəkət etdik. Düşmənin minalanmış sahəsinin arxasında yerə yatdıq. Ateş göstərişi verdim. Döyüş başladı. İraqlılar qarşımızda tikanlı məftillərdən üç metr hündürlükdə divar çəkmişdi. Bu divardan sonra kanaldan keçməliydik. Bu dəqiqələr ömrümün ən ağır dəqiqələri idi.

Kəşfiyyat bölməsinin uşaqları deyirdi. Əvvəlcə tikanlı tellərdən keçməyə çalışın.

Şahid olduq ki, Mirhüseyni məntəqənin vəziyyətindən tam məlumatlıdır. O bildirdi ki, mənə nə qədər təzyiq var və ümitsiz ola bilərəm. Sözlərini xatırlayıram. Qarşımız minalanmış sahə idi. Ayağıma qəlpə dəydi. Mahaninin ayağını mina apardı (O, sonradan şəhadətə çatdı). Tikanlı telin arxasındakı iraclılar bizim uşaqları bir-bir nişan alırdı.

Müqavimət göstərdik. Nəhayət, uşaqlar, o cümlədən şəhid Mürtəzəvi özlərini tikanlı telə çatdırdılar. Kanalın üstündən iraclılara hücum etdilər. Düşmənin müdafiə xətti yarıldı. O zaman Mirhüseyninin sözünün sirrini anladım.

Əl-imarəyə aparan Quzilə körpüsünə hücum manevri əmri verməli idim. Yol çox uzun idi. Körpüyə qədər 45 kilometr yol getməliydik. Beləcə, gedib qayıtmaq 80 kilometr olurdu. Çıxılmaz vəziyyət yaranmışdı. Bəhram Səidi və şəhid Müstəfəvi ilə Mirhüseyninin yanına gəldik. Müstəfəvi dedi ki, göstərilən yerə qədər getsək də, topxanadan dəstək lazımdır. Mirhüseyni cavab verdi ki, bu olmayacaq.

Təaccüblə baxdığım zaman söhbətə başladı. Bir Quran ayəsi oxudu və dedi ki, heç bir imkanımız yoxdur. Allaha təvəkkül edək. Vəzifəmiz getməkdir. Əgər oturub bir iş görməsək, silah, tank, top da əldə edə bilməyəcəyik.

Bugünkü söhbətində keçmiş söhbətləri, bəhanələri yaddan çıxartdıq. Əməliyyata başlamaq bir vəzifə idi. Onu aşiqanə ruhu hər bir döyüşçüdə fədakarlıq hissi yaratdı.

Sağollaşib yola düşürük. Onun sözləri Əli Nəcibzadənin əvvəl oxuduğumuz xatirəsini yada salır.

Pəncvin şəhərinə baxan yüksəklikdə onu gördüm. Salamlaşib, kef-əhval tutdum. Abbas Hüseyini soruşdu. Dedim ki, irəlidedir və birlikdə yola düşdük. 4 nəfər idik. Məntəqə yenicə azad olunmuşdu və düşmən başımıza od yağdırırdı. Biz əyilmiş vəziyyətdə irəli gedirdik. Mirhüseyni isə heç başını da əymirdi. Cəmi bir

dəfə başını əydi və o an bir güllə vıyıltı ilə ötüb keçdi. Heyrətdə qalmışdım ki, Mirhüseyni gülləni görürmü!

Üç il sonra Vəlfəcr 8 əməliyyatında onunla rastlaşana qədər bunu unutmadım. Düşmənlə üzbəüz mövqedə torpaq səddin üzərində dayanıb. O, soyuqqanlıqla baxır, mövcud vəziyyəti dəyərləndirirdi. Onun həyatına görə narahat oldum. Dedim ki, yoxsa intihar etmək istəyirsən, düş aşağı.

O, bir an mənə tərəf dönüb dedi ki, qorxma, heç nə baş verməz. İsrar edəndə cavab verdi ki, mən harada, nə zaman öləcəyimi bilirəm, əyilməyə ehtiyac yoxdur.

Heç nə demədim. Amma bir sözünü heç vaxt unutmaram. Dedi ki, komandirin məkruh əməli əsgərin haram əməlinə bərabərdir. Bunu deyirdi və əməl də edirdi.

Məhəmməd Karbəxşi Sistan bəndinin yaxınlığında gördüm. Sistan başdan-başa əkin sahələridir. Bu sahələri Hirmənd suyu sirab edir. Çay üzərində bənd tikilib ki, onun suyunu müxtəlif nöqtələrə ötürmək olsun.

Məhəmməd Karbəxş gülürüz insandır. Mirhüseynini tərifləməyə başlayır:

İlk dəfə idi əməliyyatda iştirak edirdim. Müharibə təcrübəm böyük deyildi. Əli Bina batalyon komandiri idi. Mirhüseyni bölgə üzrə məsul idi.

İraqlıların mövqeyinə çatana qədər 3-4 saat yol getdik. Bizi görüb atəş açmağa başladılar. Çox yaxın idilər. Bir təpənin arxasına sığınmışdıq. Sağımızdan-solumuzdan atırdılar. İrəli gedə bilmirdik. Oturub əmr gözləyirdik. Oturmaq çətin idi, yavaş-yavaş yerə yatırıdık.

Qəfildən bir nəfər ayağa qalxdı. Tanıdım, Mirhüseyni idi. Əlində səsgücləndirici vardı. Şövq ilə söhbətə başladı. Onun nəfəsi başımıza yağan güllələrdən qaynardır. Ağzından çıxan sözlər güllələrdən sürətlidir. Dedi: Qardaşlar, bura Kərbəla səhnəsidir. Nə vaxt “ya Hüseyn” desəm, qalxın ardımca gəlin.

Hamının damarında qan coşdu. O, “ya Hüseyn” deyib qabağa düşdü. Biz də ardınca hərəkətə başladık. Başa yağan güllələrə əhəmiyyət verən yox idi. Çünki öndə Mirhüseyni vardı. Qarşımızda kimsə dayana bilməzdi. Bayraqdarımız Mirhüseyni idi. İrəli getdik. İraqlıların başına ələndik və düşmənin müdafiə xətti yarıldı.

Bu əməliyyatdan sonra cəbhədə qalası oldum. Təcrübə qazanır, onu başqaları ilə bölüşürdüm. Əməliyyatdan öncə uşaqlara müxtəlif mövzularda təlimat verirdim. Həmin gün mövzumuz qumbaraatan idi. Tankı hansı məsafədən necə vurmaq barədə danışırıdım.

Son dərsə Mirhüseyni də gəldi. Arxa sırada aylaşmışdı. Mən söhbəti başa çatdırandan sonra

Mirhüseyni söhbət üçün icazə istədi. Dedim ki, buyurun, Hacı.

Dedi: Karbəxş qardaş, tankdan qorxmayın. Tank atəş məsafəsinə çatanda onu vurun. Səngərə çatanda isə atəş açmayın.

Uşaqlar elə bildilər ki, Mirhüseyni zarafat edir, güldülər. Soruşdular ki, necə olar, tank vurmayaq?

Mirhüseyni dedi: Axı bədbəxt tank sizin səngərinizdə nə edə bilər?! Tank manevr etmək üçün meydanda olmalıdır. Səngərə çatmış tank artıq sizi görmür. O zaman ki, sizə qorxulu görünür, artıq sizin üçün təhlükəli deyil. Qulağından tutub bir kənara ata bilərsiniz.

O zamana qədər dəfələrlə tankla üzləşmişdim, kifayət qədər təcrübəm vardı. Amma Mirhüseyninin dedikləri yeni idi. Onun təcrübələrindən müharibənin sonunadək faydalandıq.

Başqa bir xatirə ordu qərbə gedəndən sonraya aiddir. Kamyaranda idik. Həmin gün cəbhədə çox qatışıqlıq idi. Korpusun komandanı Möhsün Rizayi gəlmişdi. Hamımız onu yaxından görmək istəyirdik. Qərargahın qarşısına toplanmışdıq, mühafizəçilər yolu kəsmişdi. Pəncərələrdən boylanır, içəri keçmək üçün yol axtarırdıq.

Qapıda dayanan uşaqlar bir-bir getdilər. Bir neçə nəfər qalmışdı. Dedilər ki, Mirhüseyninin

ardınca kimsə göndərilib. O, içəridə iclasda deyildi. Bir müddət sonra toz-torpaqlı libasla özünü çatdırdı. Qapıya yaxınlaşdıq ki, biz də içərini görək. Birdən mühafizəçilərdən biri onun qarşısını kəsdi. Mirhüseyni soyuqqanlıqla dedi ki, içəridə işim var. Mühafizəçi dedi ki, içəridə iclas gedir, geri çəkil.

Mirhüseyni zərrəcə əsəbləşmədi. Sakitcə kənara çəkildi. Biz bu səhnəni təəccüblə izləyirdik. Bir az sonra ordu komandirlərindən biri çölə çıxdı. Mirhüseynini görüb ona yaxınlaşdı. Ehtiramla içəri dəvət etdi. Mirhüseyninin qarşısını kəsən mühafizəçi həyəcan içində üzrxahlıq etdi. Mirhüseyni dedi ki, narahat olma, vəzifəni yerinə yetirmisən.

Mirhüseynidən yadımda qalan onun fəryadı, şücaəti və Quran tilavəti oldu.

Təkrar bu dünyaya qayıdıram. Bizdən çox-çox uzaq bir dünyanı seyr edirdim. Günorta yaxınlaşır. Yola düşməliyəm. Onunla sağollaşıram.

Yolda Sistan uşaqlarının ona sevgisi barədə düşünürəm. Onlar Mirhüseynini sevirdilər, onu böyükləri bilirdilər. Onun üzündə qəm görmək istəmirdilər. Necə ki, Məhəmmədəli Qorgic yazır:

Vəlfəcr 4 əməliyyatı idi. Döyüşçülər bu əməliyyat üçün irəli getmişdi. Beləğrısı məni haldan salmışdı. Arxada qalmışdım. Əməliyyata

Sistan qəhrəmanı rəhbərlik edirdi. Ratsiyanın o başından səsi eşidilirdi. Fəryad çəkib hücum əmri verdi. Şəhərimizin qəhrəmanı döyüşürdü. Sevincdən ağlayırdıq. Bir saata yaxın vaxt ötdü. İraqlılar müqavimət göstərirdi. İrəli getmək çətin olmuşdu. Sübhə yaxın Mirhüseyni ordu komandanlığı ilə əlaqə saxlayıb dedi ki, vəzifəni yerinə yetirməyə qadir deyilik.

Ağlamaq tutdu, dua etməyə başladım. Güllə və qəlpə ilə üzbəüz dayanmış Mirhüseyni döyüşçülərimizə dua edirdi. Bilmirəm nə üçün, sanki təhqir olunmuşdum.

Bir saat sonra onu gördüm. Taqət gətirmədim, ağlamaq tutdu. Onun ağuşuna sığındım. Mənə ürək-dirək verdi. Düşündü ki, Bəhmən Xosrəvi və başqaları bu əməliyyatda şəhid olduğu üçün qəmlənmişəm. Dedi: Narahat olma, biri tez, biri gec, hamımız bu yolu getməliyik. Bəhmən sənin dostun idisə, bizim də ailənin kürəkəni idi.

Bir söz demədim, amma yenə ağladım. Mirhüseyni bizim yurdun qəhrəmanı idi. Onun sınması Sistanın, Hamun və Rüstəmin sınması idi.

Həmid Sərgəzizadəni görürəm. O da Bədr əməliyyatında Mirhüseyni ilə olub. Sabah görüşməliyik ki, Bədr əməliyyatı barədə xatirələrini danışsın. Qəbul edir, razılıqla yola düşürük. Yolda deyir:

Mirhüseyninin poçtaçısı idim. Məcnun adasında idik. Orada gecə-gündüz atəş və bombardman altında idik. Müharibə idi, bir an rahatlıq yoxdu. Əməliyyat günü səhər loder və buldozərlər səngər düzəldirdi. İş davam edirdi. Bölgə düzənlik idi.

Mirhüseynidən ismaric aparırdım. Hələ ki, səngər qazılmamış yerdən keçməli idim. Kəlməyi-şəhadətimi oxuyub yola düşdüm. Düşmənin ağır atəşi altındaydıq. Ətraf od içindəydi. Sanki Məcnun adasına od vurmuşdular.

Qazılmış səngərin qurtaracağına çatdım. Atəş altında qaçmağa başladım. Tək-tənha idim. Ünvana tez çatmaq istəyirdim.

Birdən kimsə məni çağırdı. Geri dönəndə Mirhüseynini gördüm. Dedi qayıt, özüm gedirəm. Məni danışmağa qoymadı, dedi cəld ol.

Sonralar bu barədə söhbətimiz oldu. Özü bir söz demədi. Amma hiss etdim ki, güllə altında getməyimə razı deyil.

Yola düşdük. Son ünvan Zabul Kənd Təsərrüfatı İnstitutu idi. Mirhüseyni haqqında geniş xatirələri olan adamla görüşməliyəm. Son günlərini o şəxslə olub. Yolüstü Zahid Şeyxiyə baş vururuq. O, Xeybər əməliyyatında Mirhüseyni ilə bağlı xatirələrini danışır.

Xeybər əməliyyatında Əmirəlmöminin batalyonuna komandanlıq Səidi qardaşın öhdəsinə idi. Bu batalyon döyüş xəttinə çatmamış kimyəvi hücumla məruz qaldı. Uşaqlar zəhərlənmiş bədənlə öskürə-öskürə xəttə çatdılar.

Keşik növbəm idi. Səngərdə oturub irəli baxırdım. Gördüm İraq xəttindən bir nəfər qalxıb bizə tərəf qaçır. Sinəsinə ağ parça sıxmışdı. Ayağa qalxıb “iraqlı, iraqı” deyər fəryad çəkməyə başladım.

Uşaqların səs-küyü eşidildi. Hamı səngərdən çıxıb həmin şəxsi hədəf aldı. Unutmuşduq ki, bizdən başqa da bu səhnəni izləyən var. O, Mirhüseyni idi. Atəş açmaq istədiyimiz an fəryad çəkdi ki, dayanın!

Çox gənc və həyəcanlı idim. Səsi eşidildi ki, kəşfiyyat dəstəsindən başqa hamı aşağı ensin.

Əmrə tabe olub, səngərlərə endik. Bir nəfər qorxudan əsən vəziyyətdə özünü Mirhüseyninin ağuşuna atdı. Mirhüseyni onu qardaş kimi qucaqladı. Təsəlli verirdi. Bildik ki, iraqı Nəcəfdəndir. Mirhüseyni onu komandir səngərinə apardı.

Üç-dörd saat sonra səngərdən çıxdılar. Məlum oldu ki, iraqını cəbhəyə zorla gətiriblər. Deyirdi ki, onu məktəbdən orduya aparıblar. Anası ona tapşırıb ki, məbada küfr cəbhəsində olub öldürüləsən. O deyib ki, buna görə heç

səngərdən çıxmayıb. Bizə doğru qaçanda yeganə arzusu bu imiş ki, ona atəş açmayaq. Allah istədi ki, Mirhüseyni xətdə oldu, onu ölümdən xilas etdi.

Səhəri gün gördüm ki, həmin əsir bəsic paltarında xətdə gəzişir. Uşaqlardan soruşdum ki, nə məsələdir?

Dedilər: Düşmənin raketlərinin və hərbi təsisatların yerini deyib. Həmin nöqtələri vurmağa hazırlaşırlar.

Sonra eşitdim ki, həmin şəxs Bədr korpusundadır və Səddam rejiminə qarşı vuruşur. Bilmirəm, onu ölümdən qurtaran, ağuşuna atıldığı şəxsdən xəbərdardırmı? Allah eləsin bilməsin. Bu xəbər onun qəlbini yandırır.

İraqlılar həmin məntəqədə gündə bir neçə dəfə başımıza od yağdırırdı. Sübhlər, günorta azanı vaxtı, bir də gün batanda. Mirhüseyni bizə həmişə tövsiyə edirdi ki, dəmir kaskasız bayıra çıxmayaq.

Bir dəfə səngər boyu qaçanda onu gördüm. Əyləşib su qabındakı su ilə dəstəmaz alırdı. Başında dəmir kaska yox idi. Dayanıb zarafatla dedim: Hacı ağa, nə üçün qaydanı pozursunuz, dəmir kaskanız haradadır?

Belini düzəldib ayağa qalxdı. Dedi narahat olma, gələndə xəbər verərlər. Sən tələs, səngərə düş.

Bunu sonralar başa düşdüm. Mirhüseyninin əqidəsinə düşmən gülləsi, qəlpəsi qarşısında əyilmək Allaha şirkdir. Bunu demək asan ola bilər, amma əməl etmək çətindir.

Kənd Təsərrüfatı İnstitutuna çatırıq. İnstitutun prorektoru Həsən Purismail bizi gözləyir. Bizi öz otağına aparır, söhbətə başlayırıq. Purismail təbəssümlə Sultanəli Mirə deyir: Yadındasa, əgər mən olmasaydım, iraqlıların arasında qalacaqdın.

Xatirələrini danışirlar. Son gün ikisi bir yerdə olub. Sultanəli Mir yaralanıb. Qalıb iraqlıların arasında. Mirhüseyni kömək üçün könüllü istəyib, Purismail əlini qaldırıb.

Söhbətlərini kəsəndə yadlarına düşür ki, başqa iş üçün gəliblər. Purismaildən xahiş edirəm ki, Mirhüseyni haqqında xatirələrini danışsın. O, söhbətə başlayır:

O zaman pulemyotçu idim. Əməliyyatdan qabaq soruşdum ki, biz nə edək? Mirhüseyni dedi ki, arxada qalın, zamanı çatanda özüm deyəcəm.

Əməliyyat gecəsi ratsiyadan səsini eşidirdim. Geridə qalan yaralılar ondan danışdı. Deyirdilər ratsiyadan fəryad çəkər ki, mən iraqlılara çatmışam və irəli gəlin.

Sözləri mənim üçün təəccüblü idi. İrəli əmri vermək əvəzinə “başqaları özünü mənə çatdırsın” deyirdi. Öndən gələnələr deyirdi ki,

Mirhüseyni yaralı da olsa lap qabaqda gedirdi. Bu vəziyyətdə özünü bircə ağacı olan təpəyə çatdırıb döyüşçüləri özünə tərəf səs-ləyirdi. Sübhə qədər yalnız qələbə xəbəri gəl-di.

Mirhüseyni ratsiya ilə əlaqə saxlayanda hava işıqlaşmışdı. Salamlaşb, dedi: Həsən, bir neçə Super Etendar göndərmişəm. Uşaqları da mindir gəl.

Nə qədər düşündümsə nə üçün təyyarə adı çəkdiyini başa düşmədim. Super Etendar təyyarələrini Fransa Səddama vermişdi ki, bizim gəmiləri bombalasin. Birdə baxdım ki, bir adam iki-üç qatırla gəlir. Bizə çatanda soruşdu ki, Purismail kimdir?

Dedim ki, mənəm.

Dedi: Hacı Mirhüseyni tapşırıb ki, pulemyotları da götürüb yuxarıya qalxaq.

Ağlıma gəlməzdi ki, bunu nəzərdə tutub. Yüku qatırlara vurub hərəkət etdik. Mirhüseyni tərənin üstündə görünürdü. O məni görüb güldü. Dedim ki, elə bildim bizi sayıb, nəqliyyat göndərmisən.

Təkrar gülümsəsə də çöhrəsində ağrı hiss olunurdu. Bugecəki yaranın ağrısı idi.

İkinci xatirə Məcnun adasına aiddir. Müdafie xətti qurulsa da, düşmənlə üz-bəüz dayanmışdıq. İraqlılar hücum etmək üçün yollar açmışdılar. Gecə çox qaranlıq idi. Göz gözü görmürdü.

Nəfəs çəkmirdik ki, qarşıdan gələn səsi eşidə bilək.

Səngərdə olduğumuz zaman motosiklet səsi eşidildi. Mirhüseyni idi. O qədər gedib gəlmişdi ki, motosikletin səsini tanıyırdı. Tələsə-tələsə dedi ki, heç kim yerindən tərپәнməsin, qarşıdan düşmən gəlir.

Döyüşə hazırlıq üçün əmrlər verməyə başladı. Düşmən hərəkətə başlamamış xətt boyu atəş açmağı əmr etdi. Düşmən açdığı yolu dərhal bağladı. Hücum etdiyimizi düşünüb qorxuya düşmüşdülər. Mirhüseyni təkbir – Allahu Əkbər deməyi göstəriş verdi.

Gecəyarı səngərdən çıxdıq. Biz təkbir deyirdik, düşmən atəş açırdı. Artıq hücum etmək fikrindən daşınmışdılar. Mirhüseyni sübhə qədər xətdə qaldı. Cəbhə boyu gəzib uşaqlarla söhbət edirdi. Çox yorulmuşduq, mürgüləyirdik. Mirhüseyni gəldi, soruşdu ki, nə xəbər var. Dedim ki, bir xəbər yoxdur. Kimə çatırdısa, zarafatla danışıq, ruhiyyə verirdi. Həmin gecə səhərə qədər oturmadı. Mən tamam haldan düşmüşdüm.

Hava işıqlandıqca qarşını görürdük. Torpaq səddi və minalanmış meydan açıq idi. Əgər həmin gecə Mirhüseyni olmasaydı, nələr baş verə bilərdi!

Vaxt ötür, qalxıb sağollaşırıq. Yola düşürük, yolda Musa deyir:

1985-cü ilin qışında 88-ci Zahidan korpusu Sumar məntəqəsində yerləşmişdi. Gecə Mirqasim məni görməyə gəldi. Səbh soruşdu ki, hansı ərazilər sizin korpusun ixtiyarındadır?

Dedim ki, Kiskə yüksəkliyi, Pirəli bəndi, Kohnərig, 402-ci yüksəklik, Kəlləqəndi...

O, soruşdu ki, hansı ərazi daha həssasdır?

Dedim ki, Kəlləqəndi.

Dedi, ora bir baş çəkək.

Yola düşdük. Qüds batalyonu yüksəklikdə yerləşmişdi. Ön cəbhədə kanala daxil olduq. İraqlıların dires səsləri eşidilirdi. Kanal qazırdılar. Mirhüseyni dedi ki, iraqlılar sizin səngərə yaxınlaşır. Onların qarşısını almaq üçün bir iş görmüsünüz?

Cavabım mənfə oldu. Dedi: Bu tərə iraqlılar üçün çox mühümdür. Hazırda kor vəziyyətdədirlər, çalışacaqlar ki, tərəni ələ keçirsinlər.

Fevralın 2-də iraqlılar hücumə keçib tərəni tutdular. Onunla görüşəndə tərənin ələ keçirildiyini xəbər verdim. Bu barədə məlumatlı idi, soruşdu ki, planınız nədir?

Briqada tərəni geri qaytarmaq üçün təlim keçirdi. Mirhüseyni dedi ki, əgər nöqtəvari hərəkət etsəz, müvəffəq olmazsınız. İraqlılar başınıza od yağdırıb geri oturdar.

Martın 8-də hücum əməliyyatı başladı. İlk mərhələdə tərəni geri aldıq. Amma düşmənin

atəşi altında geri çəkilməyə məcbur olduq. Mirhüseyni necə demişdisə, elə də oldu.

Getmək vaxtıdır, sağollaşırım. Bilirəm ki, bu gün onlara çox zəhmət vermişəm. Onlar gedir, mən də otağıma qayıdıram. Axşama qədər dincələcəm. Sonra kağızları vərəqləyərəm. Hamı onun haqqında həvəslə danışır. Arıq, bəstəboy, güllələr və qəlpələrin altında dayanmış, əlindəki süd rəngli səsgücləndirici ilə fəryad çəkən Mirhüseynini təsəvvürümdə canlandırırım. Hamı onun rəcəz deməsindən, fəryad çəkməsindən, Quran oxumasından danışır.

Məhəmməd Riza Heydərinin xatirələrini oxuyuram:

Xeybər əməliyyatı idi. Ötən gecə düşmən qüvvələri adaya od yağdırmışdı. Ön xətdə batalyon komandiri şəhadətə çatmışdı. Hacı Qasim Süleymanın göstərişi ilə Mirhüseyni adaya gəlmişdi. Həm hərbi qüvvələrin problemlərini öyrənməli, həm də bəzi nöqtələrdə su tutulmaları ilə maraqlanmalı idi.

Onunla yola düşdük, sanki bizi cəhənnəmə atmışdılar. Ətrafımızda dalbadal mərmilər partlayırdı. Ona baxanda heyrətlənməmək mümkün deyildi. Çox rahat şəkildə hərəkət edirdi. Həmin gün Məcnun adasında çox get-gəl etdik. Səhəri gün də çox təlaşlı gün oldu. Mirhüseyni dayanmaq bilmirdi.

1984-cü il arelin 12-də düşmən təyyarələri adanı bombaladı. Bir çox uşaqlar, o cümlədən Mirhüseyni yaralandı. O, öz müalicəsi barədə düşünmək əvəzinə başqalarına ruhiyyə verirdi. Sanki yaralı deyildi, çox sakit davranırdı.

Bir dəfə Karun çayı yaxınlığındakı dəniz piyadalarının təlimi üçün getmişdik. Gecə-gündüz sudaydıq. Qarşıda amansız Ərvənd çayı ilə döyüş vardı.

Əmr gəldi, xəttə üz tutduq. Komandirlər bizi sıraya düzüb hərəkət əmri verdi. Düşərgədən çıxdıq. Uzun yol gəlib Karunut sahilinə çatdıq. Bizdən qabaq sel gəlmişdi. Çayın sahili başdan-başa torpaq idi. Komandir oturmaq əmri verib, söhbətə başladı. Əməliyyatdan, gecə necə yol getməkdən, təmizləmə əməliyyatından danışdı. Bu zaman kimsə suya bir daş atdı. Komandir soruşdu ki, kimdir?

Cavab gəlmədi. 2-ci dəfə də sual cavabsız qaldı. Komandir qalxmaq əmri verdi. Göstəriş verdi ki, torpağa tərəf hərəkət edək. Bəziləri etiraz edib dəstədən ayrıldı. Komandirlə bəzi döyüşçülər arasında söz-söhbət yarandı. Düşərgəyə qayıtdıq.

Bir müddət sonra Mirhüseyni uşaqlarla görüşmək üçün düşərgəyə gəldi. Uşaqlar əvvəlki komandirdən şikayətləndilər. Əhvalatı danışanda Mirhüseyni bizə etiraz etdi. Dedi ki, təlim zamanı etiraz etməyimiz düzgün olmayıb.

Onun bu münasibətindən təəccübləndik. Amma onun özünün komandanlığa itaətini görüb, hər şeyi anladım. Mirhüseyni komandirə itaətin nümunəsidir. O, başını vilayət yolunda qoymuşdu. İmamın eşqinə küfr ilə döyüşə qalxmışdı.

Bir hadisəni də unuda bilmirəm. Səkkiz illik müharibədə (İraq-İran) İmam Zamanın cəbhəyə diqqəti danılmazdır. Amma kimlərsə onu cəbhədə görməsi ilə bağlı iddialar şübhə doğurur.

Bu barədə Mirhüseynidən soruşdum. Belə iddiaların doğruluğunu rədd etdi. O vaxt bir xatirə danışdı: Vəlfəcr 3 əməliyyatında şəhid İmam dust və onun döyüşçüləri Mehran ətrafında yüksəklikdə 48 saat mühasirədə qaldı. İsti və sıxıntılı şərait idi. Döyüşçülər haldan düşmüşdü. İmam dust gecə eşidir ki, onu adı ilə çağırırlar. Düşünür ki, çağıran şəxs düşməndir. Silahını götürüb səs gələn tərəfə gedir. O, getdikcə səs də uzaqlaşır. Görür ki, qarşısında bir neçə qab sərin su var. Qabları götürüb döyüşçülərin yanına qayıdır. Təşnə döyüşçülər sərin sudan içib cana gəlir. Mühasirəni yarıb azad olurlar.

Mirhüseyni bu hadisəni imamın lütfü kimi dəyərləndirirdi. Deyirdi ki, bu hadisəni böyük ruhani kamilliklərə malik İmam dust həddində kim dərk edə bilər!

Sonra Məhəmməd Keyxanın xatirələrini vərəqləyirəm. Bu insanların heç birini görməmişəm, amma hamısını təsəvvürümdə canlandıra bilirəm. Bu adamların hər biri Mirhüseyni haqqında eşqlə danışır. Mirhüseynini itirdikləri üçün həsrət çəkirlər. Axı kimdir Mirhüseyni? Bu, sistanlı gənc insanları özünə necə valeh edib?

Həmin gün düşmən təyyarələri adaya kimyəvi bomba atdı. Uşaqlardan biri titrətmə tutdu. O, yerində qıvrılırdı. Onun halı pisləşmişdi, gözlərindən yaş gəlirdi. Mirhüseyninin yanına gedib vəziyyəti danışdım.

Həmin oğlanın yanına gəldik. Mirhüseyni onun vəziyyətini görüb sürücüsünə tapşırırdı ki, oğlanı dərhal tibb məntəqəsinə çatdırsın. Məndən soruşdu ki, sən də halın pisdirmi? Dedim, kimyəvi silaha qarşı iynə və damcılardan istifadə etmişəm.

Həmin gecə mən də xəstəxanalıq oldum. Tehrana göndərdilər.

Xəstəxanada gördüyüm ilk şəxs Mirhüseyni oldu. Xəstəxanaya məndən qabaq çatmışdı. Həmin gecə Mirhüseyni özü də kimyəvi zəhərlənməyə məruz qalmışdı. Amma döyüşçülərə ruhiyyə vermək üçün özünü o yerə qoymurdu.

Bir həftə xəstəxanada oldum. Xəstəxanadan çıxanda Zabula getmək istəyirdim. Mirhüseyni

dedi ki, onun zəhərlənməsini kimsə bilməsin. Dedi ki, cəbhədə ona ehtiyac var.

Mən Zabula getdim, o Məcnun adasına qayıtdı.

Mirhüseyni hər əməliyyatdan sonra yaralılardan adını götürər, vilayətə qayıdırdı, sonra onlara baş çəkərdi. Kərbəla 1 əməliyyatında yaralandım və mənə Şiraza göndərdilər. Mənə görməyə gəlmişdi. Gözlərimə inanmırdım. Vilayətimizdən olan uşaqlar da onunla idi. Yanımda əyləşdi, elə bil dünyanı mənə vermişdilər.

Söhbət etdik, günü necə keçirmək barədə tövsiyələr verdi. Tapşırırdı ki, maşından bir cild Quran və bir neçə başqa kitab gətirsinlər. Sonda yaralılara baş çəkməyi tapşırırdı.

Mirhüseyni və yoldaşları gedəndən sonra yaralılar yanıma gəldi. Onu tərifləyib kim olduğunu soruşdular.

Dedim ki, Sarəllah korpusunun komandir müavinidir. Əvvəlcə inanmadılar. Sonra soruşdular ki, bəs sən kimsən, nə üçün sənə dəyməyə gəlib? İzah etməli oldum ki, Mirhüseyni əməliyyatdan sonra yaralılara baş çəkir.

Yadımdan çıxmayan bir xatirə də var. Şələmçədə idik, gün batırdı. Əməliyyata hazırlıq üçün düşmənin mövqelərini öyrənirdik.

Üzü düşməyə torpaq sədd üzərində oturmuşdum. Qarşımda su ləpələnirdi. Əksi suya düşən günəş sanki suda çabalayırdı.

Qürub vaxtı pərişanlıq olurdu. Mirhüseyni soruşdu ki, suda nə görmüsən? Dedim ki, heç nə, su dalğalanır.

Dedi ki, mənə qan görürəm. Qan suyun rəngini dəyişib, qan ləpələnir.

Hələ ki, o məntəqədə döyüş olmamışdı. Amma 2 il sonra bölgədə vəziyyət dəyişdi. Kərbəla 5 əməliyyatında səhər vaxtı Mirhüseyninin şəhadət xəbərini eşitdim. Suyu baxdım, sanki qan gölü idi.

Sabah üçün plan cızıram. Sabah 2 nəfər Bədr əməliyyatı haqqında danışmalıdır. Yuxum gəlir. Növbəti əməliyyat haqqında xatirələri sabah üçün hazırlayıram. Mirzə İsmailinin yazıları da səhvən bu xatirələrə qarışmış. Onun yazılarını götürüb nəzərdən keçirir, kənara qoyuram:

Xeybər əməliyyatında yaralandım. Xəstəxanada bir neçə gün müalicədən sonra Cəfirdə ordunun taktiki qərargahına gəldim. Mirhüseyni tapşırırdı ki, orada qalım və oranın işləri ilə məşğul olum.

Batalyonlar döyüşdən qayıdanda hesab-kitab etməyə, silahları təhvil almaq üçün bir adam olmurdu. Bu işlərlə məşğul oldum. Hərbi məşğullardan birinin kimin olduğu bilinmirdi. Silahları təhvil alıb, Toyotanın arxasına

düzdüm. Mirhüseyni gəldi. Adaya getmək istəyirdi. Maşının arxasını silahla dolu görüb etiraz etdi ki, silahları nə üçün təhvil almışam! Dedi tez maşını boşalt. Dedim axı silah üzrə məsul yox idi...

Narahat halda maşının arxasını boşaltdım, Mirhüseyni ön cəbhəyə yola düşdü.

Geri qayıdanda məni qucaqlayıb Zabul ləhcəsi ilə dedi: Mirzə qardaş, məndən incimə. Narahat idim ki, nə üçün hərə öz işi ilə məşğul deyil. Hər kəs istədiyi işi görə bilməz axı.

Başımı aşağı saldım. Bilirdim ki, müqəssirəm.

Ayağa qalxıram, artıq gecdir. Sabah Bədrə gedirəm. Dəclənin şərq, Xəndəq yolu, Məcnun adası, iç-içə su arxları və daim döyüşə tələsən bir insan! Sabah başqa gündür!

IV

Kiçik otaqda üst-üstdə o qədər kağız qalaqlanıb ki, başımı itirmişəm. Ətraf kağızla doludur, hərəsi də bir əməliyyat, bir hadisə haqqında. Sevinirəm ki, Bədr əməliyyatı ilə bağlı xatirələri ayırmışam. Həmin iki nəfərlə görüşməmiş xatirələri nəzərdən keçirə bilərəm.

Musa Mirşikar hücumun ilk mərhələsindən danışır:

Dəclənin şərqinə çatan ilk döyüşçülərdən idim. Bütün xətt boyu təmizləmə keçirdik. Qayıqlar döyüşçüləri daşıyırdı. Hələ ki kifayət həcmdə silah-sursat gətirilməmişdi. Əlimizdə olan silahlarla döyüşürdük.

Əməliyyat günü səhər Mirhüseynini gördüm. Uca səslə döyüşçüləri yönləndirirdi. Məni görüb dedi ki, uşaqlara su çatdır.

Məntəqə dumanlı idi, iraclılar, səngərlərdə gizlənmişdi. Onun silahı yox idi. Əlimdəki silahı ona uzatdım. Almaq istəmirdi. Çox isrardan sonra qəbul etdi, dedi qoy buraya.

Təkrar hərbi qüvvələri istiqamətləndirməklə məşğul oldu. Silahı bir kənara qoyub, su dalınca getdim. İraqlılar müqavimət göstərsə də, uşaqlar addım-addım irəli gedirdi.

Uşaqlara su, silah-sursat çatdırdım. Mirhüseyninin yanına qayıtdım ki, görüm başqa nə iş var. Gördüm hələ də yanındakı silaha əl

vurmayıb. Etirazla silahı əlimə götürüb şikayətləndim. Cavabı bu oldu ki, demədimmi lazım deyil!

Sonrakı əməliyyatlarda da rastlaşdıq. Əlində silah əvəzinə süd rəngində səsucaldıcı vardı. Ən çətin anlarda rəcəz oxuyur, döyüşçüləri ruhlandırır. Bəli, Mirhüseyninin silahı səs gücləndirici idi. Dili Malik Əştərin qılıncı kimi kəsici idi.

Bu gün gümraham. Külək əsir, hava sərin. Ötən günkü ağırlıq bu gün hiss olunmur. Həbib Daniş Şəhrəkinin yazılarını götürürəm. Bu yazıların bir hissəsini sonra baxmaq üçün ayırmalıyam.

Bədr əməliyyatına aid olan yazıları oxuyuram.

Qayıqlar kanalda sıralanıb. Ətrafımız qamışlıqdır. Su yolu çox dolaşıqdır. Yol ayrıcına çatanda yol göstərən çıraq və müxtəlif işarələrlə rastlaşırıq.

Qayıqda oturmuşdum, arxaya baxırdım. Gözümü su yollarına dikmişdim. Çalışırdım ki, hər şeyi yadımda saxlayım. Bu, Mirhüseyninin diqqətindən yayınmadı. Soruşdu ki, nə üçün daim arxaya baxıram?

Arxaya baxa-baxa dedim: Yolları yadımda saxlamaq istəyirəm. Geri dönməyə məcbur olsaq azmayaq.

Gözlərimə baxıb qətiyyətlə dedi: Arxaya baxmamalısan. Biz irəli gedirik və yalnız düşmən xəttindən ibarət irəliyə baxmalıyıq.

O qədər qətiyyətlə dedi ki, bir də dönüb arxaya baxmağa cürət etmədim.

İrəli getdik. Döyüşçülərimiz düşmənin müdafiə xəttini şücaətlə yarıb irəli getmişdilər. Məcnun adasından bizə qədər su idi. Yemək və silah-sursat çətinliklə çatdırılırdı. Düşmən helikopterləri qamışlıqlar arasındakı su yollarını atəşə tutur, hərəkət etməyə imkan vermirdi.

Ön xəttə məhdudiyətlər arasında müdafiə olunurduq. Su ilə düşmən arasında mühasirədə idik. Qarşıda düşmən tanklarının sayı artırdı.

Qüvvələrimiz geri çəkilibdi, müdafiə olunmaq mümkün deyildi. İrəlində Mirhüseyni, Sərgəzizadə, Pudinə, bir neçə döyüşçü və mən qalmışdıq. Uşaqlar Mirhüseyniyə deyirlər ki, biz də geri çəkilək. Onsuz da əlimizdən bir iş gəlmir.

Mirhüseyninin cavabından sonra xəcalət çəkdim ki, özümə mücahid döyüşçü deyim. Hacı Qasim Süleymani mənə dedi ki, ya xətti müdafiə etməli, ya da şəhid olmalısan. Mən komandanın əmrinə görə burada qalmalı, ya müdafiə olunmalı, ya da şəhadətə çatmalıyam.

Mirhüseyninin Hacı Qasimi necə sevdiyini bilirdim. Amma son damla qanına qədər əhd-peyman üzərində dayanacağını düşünmürdüm.

Mirhüseyni bilirdi ki, qala bilmərik. Düşmənin necə irəli gəldiyini görür, yenə komandanın sözünə əməl edirdi.

Əməliyyatda iraqılı komandirlərdən biri əsir düşdü. Cüssəli adam idi. Boyu 2 metr olardı. İlk dəfə idi əsir əli bağlayırdım. Azad buraxmaq olmazdı. Düşünürdüm ki, indicə uşaqlara hücum edəcək.

Əsiri qayıqla geri gətirdim. Mirhüseyni onu sorğu-suala tutdu. Mən az da olsa ərəbcə bilirdim. Onun sözlərini tərcümə edirdim.

Mirhüseyni onu bir saata yaxın danışdırdı. Sanki odun üzərinə su tökürdün. Dedi ki, əllərini açım. Ona portağal verdi. İraqılı birdən hönkürtü ilə ağlamağa başladı. Mirhüseynini qucaqlayıb öpdü.

Müharibə boyu Mirhüseynidə Əli rufəti vardı.

Qapı döyülür. Həmid Şəfii və Həmid Sərgəzizadədir. İçəri daxil olurlar, ətrafimdakı kağızlara baxıb əvvəlcə təəccüb edirlər. Onlara izah edirəm. Gülürlər. Əyləşib Mirhüseyni haqqında söhbətə başlayırlar. Bütün söhbətlərdə əsas mövzu Mirhüseynidir. Əvvəlcə Həmid Şəfii danışır. Söhbətin ortasında ayağa qalxmamaq üçün çay dolu termos və stəkanları yaxına qoyuram. İstəyirəm ki, diqqətim ondan yayınmasın. O, söhbətə başlayır:

Dəclənin şərqinə çatdıq. Vəziyyəti Mirhüseyniyə şərh etdim. Soruşdum ki, harada mövqe tutsaq, çətinliyimiz az olar?

Döyüşçülər və artilleriya qurğularının mövqeyini təyin etdi. Komandirlər batalyonları yerləşdirdi. Dedim ki, bu sayda qüvvə ilə müdafiə olunmaq çətin olacaq.

Dedi: Sözlərini qəbul edirəm. Abbaszadənin batalyonunu da gətirmişik.

İraqlılar hücumə keçdi. Müdafiə olunmaq çətin idi. Amma bu vəziyyət Mirhüseyninin fikrini dəyişmədi. Dedi düzülün və müqavimət göstərin.

Məni və Pudinəni sağ cinaha göndərdi. Batalyon komandirlərindən bir hissəsi solda yerləşdirildi. Özü oxun ucu yerində mərkəzdə mövqe tutdu. Ratsiyada Pudinə ilə əlaqə saxlayıb dedi: Uşaqlar, müqavimət göstərmək yeganə yoldur. Geri çəkilmək bizim qanımızda yoxdur. Döyüşə İmam Hüseyn (ə) kimi daxil olub, döyüşü İmam Hüseyn (ə) kimi başa çatdıracağıq.

İraqlılar üstümüzə axışdı. Əlbəyaxa döyüş başladı. Uşaqlarımızı süngü ilə şəhadətə çatdırdılar. Həmin anlarda Mirhüseyni torpaq səddin üzərində dayanıb İraq tanklarına atəş açırdı. Bir saatdan çox torpaq sədd üzərində oldu. Hər an gözləyirdim ki, heç olmaya 100 metr geri çəkilmək əmri versin. Amma o

döyüşürdü. Uşaqlar avtomat, qumbaraatanlarla müdafiə olunurdu. Şəhadətə çatır, amma geri çəkilmirdilər. Nəhayət, iraqlılar sol cinahı ələ keçirdi. Səngər-səngər geri çəkildik.

Torpaq sədd üzərində dayanmış Mirhüseyni yaralandı və yerə yığıldı. Onu əhatəyə aldığ, ağlayırdı. Geri dönüb iraqlıların lap yaxına çatdığını gördüm. Bu arada Mirhüseyni dedi ki, mənəm salamımı Hacı Qasimə çatdırın.

İraqlılar arxamıza keçməyə çalışırdı. Arxa ilə əlaqəmizi kəsməyə cəhd edirdilər. Mirhüseynini belimə alıb hərəkət etmək istədim. Deyirdi mən qalırım, siz gedin. Zorla qaldırdım və yola düşdük.

Qərbdə olanda kəşfiyyat uşaqlarından bir dua öyrənmişdim. İmam Sadiqdən (ə) bir hədis idi. Allah buyurur ki, mən istədiyim bəndəni qoruyaram. Mən möhkəm zirehəm... Dodağımın altında bu duanı zümzümə etməyə başladım.

Bir də ayıldım ki, düşmən tankı torpaq səddə çatıb, bizi nişan alır. Duanı oxudum. Tankın mərmisi yanımdan ötüb keçdi.

Uşaqlardan bir qrupu ilə qayıqlara üz tutduq. Ətraf bataqlıq idi. Dizə qədər palçığa batmışdıq. Düşmən helikopterləri başımız üzərində fırlanırdı. Qayıqları bir-bir vururdular. Çox çətinliklə qayıqları qamışlığın ortasına gətirdik. Hava qaralmışdı. Mirhüseyni dedi ki, sizə yük olmuşam, mənə burada qoyun qalım.

Sözünü yarıda saxladım. Dedim, hacı, iraclılar nə vaxt çatsa, qoyub gedərik.

Gecə yarıya qədər orada qaldıq. Birdən eşitdik ki, kimsə “iranlı, iranlı” deyir.

Qulaq verdik görək iranlıdır, ya yox. Səsi tanış gəlirdi. Mənsur Həsəninin səsi idi. Ordunun silah-sursat üzrə məsulu idi. Hacı Qasim Süleymani onu Mirhüseyninin dalınca göndərmişdi.

Ona dedim ki, iraclılar yaxındadır. Mirhüseynini onun gətirdiyi kiçik qayığa oturtduq. Hərəkətə başladıq. İraqlılar atəş açdı. Yolu düzgün ya səhv getdiyimizi bilmirdik.

Mirhüseyni ətrafa göz gəzdirib dedi: Bu Ehsan çayıdır, düz gəlmişik.

Havanı bulud almışdı. İraqlılardan kifayət qədər uzaqlaşdığımıza əmin olandan sonra qayığın mühərrikini işə saldıq.

Qarşıda kimlərsə səsi eşidilirdi. Yaxınlaşdıq, tehranlı qüvvələr idi. Hacı Qasim Süleymani qarşıda dayanmışdı. Mirhüseynini gözləyirdi.

Rahat nəfəs dərir. Çay süzürəm ki, boğazını islatsın. Həmid Sərgəzizadə sakit dayanıb. Sanki keçmişə qayıdıb. Mən bir söz deməmiş, sözə başlayır:

Çətin vəziyyət idi. Bütün qüvvələr geri çəkilmişdi. Yeddi-səkkiz nəfər idik. Nə

edəcəyimizi bilmirdik. Birdən Mirhüseyni gəldi. Dedi Hacı Qasim tapşırıb ki, geri çəkilməyə.

Bu xəbəri hamıya çatdırdı. İraqlılar yaxınlaşmışdı. Mirhüseyni onlara tərəf qumbara atmağa başladı. Qumbaraatanı çiyinə aldı ki, atəş açsın. Tətiyi çəksə də atəş açılmadı. Qumbaraatanı kənara tullayıb əl qumbarasını götürdü.

Bir neçə dəqiqə ötdü. Nə düşündüsə, yenidən qumbaraatanı çiyinə aldı. Amma yenə atəş aç bilmədi. Qumbaraatanı qəzəblə suya tulladı.

Artıq mövqeni qorumağa ümidi qalmamışdı. Hamımız pərişan idik. Düşmən tankları bizə çatmışdı. Bizi mühasirəyə almaq istəyirdilər. Ya bataqlığa girməli idik, ya da əsir düşəcəkdik.

Mirhüseyniyə yaxınlaşdım. Dedi ki, ordu komandiri deyib qalın, biz qalırıq.

Dedim, Hacı, əsir düşürük. Hacı Qasim sənə əsir düşməyini istəmir. Heç olmaya bu bir neçə nəfəri xilas et.

Könülsüz də olsa, arxaya çəkilmək əmri verdi. Sahilə qayıqların yanına getməli idik. Yola düşdük. İraqlıların hər an bizə çatıb atəş açması mümkün idi. Düşmən atəşinin hədəfində olan nöqtəyə çatdıq. Başımız üstədən keçən güllələr suya düşürdü. Güllə yağışı altında hərəkət etmək mümkün deyildi. Bir az aralıdan ötüb keçmək üçün dizə qədər palçıq girdik. Yaralılar üçün bir iş görə bilmirdik.

Yaralılardan birinə yaxınlaşdım. İsrarla tapşırırdı ki, iraqlılara əsir düşdüyünü ailəsinə çatdırım. Qabaqda yaralılardan biri döyüşçü yoldaşının yaxasından yapışmışdı ki, onu da özü ilə aparsın. Yaxınlaşanda mənim də ayağımdan tutdu. Əlimdən bir iş gəlmirdi. Ondan aralanıb yola düşdüm. Kaş özüm yaralanaydım, vicdan əzabından xilas olaydım. Briqadanın rəhbəri ilə rastlaşdım. Oturub mənə baxırdı. Bilmədim yaralanıb, yoxsa yorğundur. Bir qədər yanında oturub ayağa qalxdım. Yoluma davam etdim. Başqa bir yaralı ilə rastlaşdım. Qan içindəydi. Qollarını çırmamışdı. Sanki dəstəməz alacaqdı.

Geriyə baxdım. İraqlılar torpaq səddin bu biri tərəfinə keçib şadlanırdılar.

Sahildə bir qayıq vardı. Qayıqda 2-3 yaralı görünürdü. Mirhüseyni hamını geriyə göndərmişdi. Özü yaralı idi. Ona yaxınlaşanda gördüm ki, briqada komandirinin müavini suya düşüb. Onu sudan çıxardım. Mirhüseyni israr edirdi ki, onu qoyub gedək. Kimsə bunu qəbul etmədi. Şəfi onu belinə alıb hərəkətə başladı. Qeyri-adi həyəcan içindəydim. Şəfiyə bir şey olsaydı, işimiz bitmişdi. Yolda onların bir daş arxasına sığındığını gördüm. Şəfiinin hərəkət etmək gücü qalmamışdı. Mirhüseyniyə dedim ki, gedim qayıq gətirim. Cavab vermədi. Əsgərlərimizdən biri suda qayıq düzəldirdi. Ona

yaxınlaşdım, qayığı sahilə çəkdim. İkisini də qayığa oturdum. Hərəkət etdik. 100 metr aralanmamış bir nəfərin suya düşdüyünü gördük. Mirhüseyni istədi ki, onu da götürək. O, özünü bizə çatdırıb, qayığa qalxdı. Bir qədər irəlidə qamışlıqda ilişdik.

Nə qədər çalışdıqsa, qayıq hərəkət etmədi. Hamı fikir bildirirdi. 5 nəfər idik. İraqlıların səsi eşidilirdi, nigarançılığımız həddi aşırıdı.

Hava qaralırdı. Ümid edirdik ki, qaranlıqda bir iş görə bilək. Bir saat ötdü, hər yer zülmətə büründü. Yeganə ümidimiz ara-sıra eşidilən səsdir. Mirhüseynini xilas etmək üçün kimisə göndərmişdilər. Bir qayıq yaxınlaşdı. Hələ bilmirdik ki, iranlıdır, yoxsa iraqlı. Dözməyib köməyə çağırmağa başladıq. Rəzmihüseyni deyər çağırırdılar.

Ucadan dedim ki, Rəzmihüseyni yox, Mirhüseyni.

Bir nəfər yaxına gəldi. Bizi görüb qayıqda qalanları səslədi. Qayığın motorunu işə salıb yaxınlaşdılar. Mirhüseyni ağlamağa başladı. İlk dəfə idi ağladığımı göürdüm. Ən çətin hallarda ağlamazdı. Məni də ağlamaq tutdu. Mirhüseyni dedi: Nə üzlə geri qayıdırıq! Hacı Qasimə nə cavab verəcəm! Mirzayi gözümün qabağında suya batdı, axı mən necə geri qayıdım!

Bəli, Mirzayi şəhid qardaşının görüşünə getdi. Şəfi Mirhüseynini qaldırıb qayığa

gətirdi. Hamımız qayığa mindik. Bir nəfər dedi ki, yer azsa mən qalım.

Amma hamıya yer vardı. Qayıq hərəkət etdi. Əvvəlcə səhvən iraqlılara tərəf getmişdik. Bizi atəşə tutdular. Mühərriki söndürdük ki, yerimizi bilməsinlər. Hər an əsir düşə bilərdik.

Hava qaranlıq idi. Ay buludların arxasında qalmışdı. Yolu tapmaq olmurdu. Qara buludlar işimizi çətinləşdirirdi. Mirhüseyni özündən getmişdi. Gözləyirdik ki, aylıb yolu göstərsin .

Bir neçə saat sonra özünə gəldi. Vəziyyəti ağır idi. Qalxıb ətrafa boylandı. Yalnız bunu deyə bildi ki, İraqın Əl-Qərnə 2 şəhərinin işıqlarının əks istiqamətində hərəkət edək. Bunu deyib yenə özündən getdi.

Aramızda mübahisə yarandı. Hərə bir yol göstərdi. Ətrafdakı qayıq səsləri, Mirhüseyninin qanaxması nigarançılığımızı ikiqat artırmışdı. Nəhayət, əsas su yoluna çatdıq. Mirhüseyninin zəif zarıltısı bizə əzab verirdi. Ağrısı çox idi. Olsun ki, güllə ayaq sümüyünü zədələmişdi.

Mənə elə gəldi ki, bizə işıqla işarə verirlər. Qayığın mühərrikini söndürdük. Əmin olmalı idik ki, qarşıdakı iranlılardır. Farsca danışmaq eşidib sevindik. İrəli getdik. Qarşıda bir qayıq vardı. Ordu komandiri qayıqda dayanmışdı. Qaranlıqda Mirhüseyni - deyə uca səslə soruşdu.

Dedim ki, bizimlədir.

Sürətlə bizə yaxınlaşdı. Əl işığı ilə Mirhüseyninin üzünü işıqlandırdı. Mirhüseyni gözünü açdı. Hacı Qasim Süleymanini görüb ağlamağa başladı. Hər an daha şiddətlə ağlayırdı. Hacı Qasim başını onun çiyinə qoyub nəsə dedi. Onu sakitləşdirmək istəyirdi.

Başqa bir qayıq gətirdilər, Mirhüseynini o qayığa keçirdilər. Qayıq tibb məntəqəsinə üz tutdu.

Yenə onlar üçün çay süzürəm. Yorğun görünürlər. Müharibənin yükü bu insanların çiyində olub. Bu gün hərəsi bir işdə çalışır. Necə ağır günlər yaşayıblar. Bəzən söhbətləri əfsanəni xatırladır. Bir insan bütün bu çətinliklərə necə dözə bilər. Necə insan olub, Mirhüseyni!

Mirabbas xəstəxanadan, oradakı macəralardan danışdı. Söhbətimiz Bədr döyüşü ətrafında idi.

Qalxıb yola düşürlər. Qayıdıb otağın ortasında otururam. Mirabbasın sözlərini yada salıram:

Martın 18-i ya 19-u olardı. Eşitdim ki, Mirqasim yaralanıb. Evdə dedim ki, işdən göndərilər, Şiraza üz tutdum. Onu xəstəxanalardan birində tapdım. Çətinliklərdən bu qədər şikayətləndiyini görməmişdim. Dedi: Bura xüsusi xəstəxanadır, şəriət qaydaları gözlənilmir. Koridorda oğlanlarla qızlar gəzişir.

Bir neçə gündür etiraz etmişəm. Daim morfi vururlar ki, yatım. Bir hala salıblar ki, hökmən morfi vurulmalıdır. Özümü narkoman kimi hiss edirəm.

Bu vəziyyətə görə ağlayırdı. Xəstəxana müdiri deyirdi ki, bu vaxta qədər belə xəstə görməmişəm. Cərrah deyirdi ki, filan ayətullahları mən əməliyyat etmişəm, amma onlar belə etiraz etməyib.

Yaralıları yerləşdirən mərkəzə müraciət etdim, etirazımı bildirdim. Təcili yardım maşını verdilər ki, Mirqasimi Kermana köçürəcək.

Yola düşdük. Şirazda da ona yaxşı baxmırdılar, yolda huşunu itirdi. Onu çətinliklə Bərdsir tibb məntəqəsinə çatdırdıq. Tibbi yardımdan sonra Kermana üz tutduq.

Şəhid Bahünər xəstəxanasında yerləşdirildi. Bayram günləri olsa da, tibb bacıları könüllü gəlir, ona xidmət edirdilər. Bir həftə həmin xəstəxanada qaldı. Səbh tezdən keçə saat 12-yə qədər camaat ona dəyməyə gəlirdi. Şəhərin icra başçısı, imam cümə, ordu komandanı, məsullar, döyüşçülər...

Zabula üz tutduq. Mirqasimin yolda bədəni ağrıyırdı. Mahanda dayandıq, maşının arxasına daş qoyduq ki, ağırlaşsın, çox yellənməsin. Gecə Zahidana çatdıq. Korpus və bəsic uşaqları onun görüşünə gəlmişdi. Maşını dəyişib, şəhərimizə doğru hərəkət etdik.

Mirqasimin beldən aşağısı gipsdə idi. Amma şəhərdə qaldığı 2 ayda heç oturmadı. Onu arabada gəzdirirdilər, camaatla söhbət edirdi. Cəbhəyə əsgər yola salınanda orada çıxışı vardı. Məsciddə, müsəllada, universitetdə, mədrəsələrdə yataqda oturmuş vəziyyətdə danışırdı. Elə o günlərdə özü də dərs oxumağa başladı. Deyirdi ki, universitetə qəbul olunmaq istəyirəm. Müəllimlər ona evdə dərs keçirdi.

Yaraları sağalan kimi cəbhəyə yola düşdü.

Bu gün işə fasilə vermək istəyirəm. Şəhərdə gəzmək, Sistan və Zabulu görmək yaxşı olar. Çay süzürəm. Kağızların arasından birini götürüb oxumağa başlayıram. Həsən Muizzi yazır:

Dedilər ki, gedək Came məscidinə Mirhüseyni söhbət edəcək. Əvvəllər bu adı eşitmişdim. Bilirdim ki, Sarəllah komandirlərindəndi. Uşaqlarla birlikdə yola düşdük. Məsciddə adam çox idi. Bir yer tapıb oturduq. Amma gənclik qaynarlığı imkan vermirdi ki, bir yerdə tikiş tutaq. Daim şuluqluq edirdik.

İlk dəfə onu məsciddə gördüm. Arıq idi, çöhrəsinin rəngi qaçmışdı. Ayağı gipsdə əlil arabasında oturmuşdu. İnanılası deyildi. Təsəvvürümdə olan adamla yerdən göyə fərq edirdi. Üzünü bizə tutub söhbətə başladı. Əvvəlcə çox diqqət yetirmirdik. Amma bir neçə

dəqiqədən sonra sanki məscidin qapı və divarları da onu dinləyirdi. Nəfəs dərmək də yadımızdan çıxmışdı. Çox isti söhbət edirdi.

Söhbətin nə vaxt başa çatdığını bilmədik. Məktəbə qayıdan kimi cəbhəyə getməyə qərar verdik. İnanmaq çətindir. Sınıfımızda cəmi iki nəfər cəbhəyə getmədi. Biri qeyri-şisə idi, o birinin qardaşı cəbhədəydi. Bu baş verənlər bir qədər əfsanəyə oxşayır. Amma bunu gözümlə görmüşəm. Əlil arabasında əyləşmiş şəxsin cazibəli söhbəti, bir də şagirdsiz dərs otağı. Doğrudan da bu insanın həyatı əfsanə idi.

Ayağa qalxıram. Mən də insanam, səbrimiz sonsuz, tutumum böyük deyildir. Bir kişi ilə görüşməliyəm ki, min kişiyə bərabərdir. Bir yurdda üzük qaşdır. Adsız bir əfsanədir. Uzaqdan uzağa çox adamlar görmüşəm. Yeni tanışlıq tamam başqadır. O bütün dünyadan fərqlənir.

Getməliyəm, ayağa qalxıram.

V

Maşın qapıda dayanıb fasiləsiz siqnal verir. Tələsik hazırlaşırım. Götürmək istədiyim kağızları ayırıram. İkikabinli Tayotadır, bir nəfər də tanımadığım adam. Salam verib cəld əyləşirəm. Özümü təqdim edirəm. Həmin şəxs deyir: Mirhüseyninin bacısı oğlu Məhəmməd Miriyəm.

Yola düşürük. Dedim ki, Mirhüseyninin ailəsinin qədim evini görmək istəyirəm. Dedilər ki, bu iş üçün sabah səhər bir nəfər göndərəcəklər. Yolda get-gəl çoxdur. Qızlarla oğlanlar yolun kənarı ilə hərəkət edir. Çoxlarının əlində kitab var. İmtahan dövrüdür.

Əvvəlcə şəhərdə gəzirik. Məhəmməd Miri Kənd Təsərrüfatı Sənət Məktəbini göstərir. Mirhüseyni də bu məktəbdə oxuyub. Mirhüseyninin ailə qurandan sonra yaşadığı evə baş çəkirik. Mirqasimin bacısına burada güllə dəyib. Yazılarında bu barədə nəsə oxumuşam. Ətraflı öyrənmək istəyirəm. Bu barədə soruşmaq üçün dəftərçəmin kənarına qeyd edirəm. Özümlə götürdüyüm kağızlardan Yusif Keyxanın xatirələrini oxuyuram:

1985-ci ildə Rizvan məscidində dövlət qulluqçuları üçün cəbhə və müharibə haqqında söhbət vardı. Mirhüseyni natiq kimi bu məclisə qatılmışdı. Söhbətdən sonra Mirhüseyni camaat

namazında olmalı idi. Hazırlıq uzun çəkdi. Nəhayət, Mirhüseyni tribunanın arxasına keçib söhbətə başladı.

Söhbətin ortasında Zabulun hörmətli imam-cüməsi höccətül-islam Bəyani namaz üçün məscidə daxil oldu. Mirhüseyni imam-cüməyə ehtiram göstərib, onu söhbət üçün dəvət etdi. İmam-cümə dedi ki, namaz vaxtıdır, mən namaza hazırlaşırım, siz də söhbəti tamamlayın.

Mirhüseyni söhbətini yekunlaşdırdı. Hamı namaza hazırlaşmağa başladı. Namazdan sonra Mirhüseyninin mənzilinə getdim. Məscidin yaxınlığında icarəyə qalırdı. Evində ordu komandirləri də vardı. Hamı imam-cümənin rəftarına etiraz etdi. Mirhüseyni dedi: Mən imam-cüməyə təşəkkür etməliyəm. Hamımız çalışırıq ki, İslam hökuməti dünyada bərqərar olsun, namazı bərpa edək. Onun da sözü bu idi. Bundan narahat olsanız, Allah da bizdən narahat olar.

Mirhüseyninin dəlilləri qarşısında susmalı olduq. Bu mövzuda söhbətə son qoyuldu.

Bu qəribə insanın rəftarlarından heyrətə gəlmişdim. Kimi görürdüksə, biryönlü idi. Ya şücaətli idi, ya irfan əhli idi, ya da mütaliə əhli! Bütün bu xüsusiyyətlərin cəmləşdiyi döyüş adamı az olar. Abdullah Əfşari cəbhə dövrünü belə xatırlayır:

Cəbhəyə yenidən getmişdim. Keşikçi məntəqəsinə gəldim ki, yol maşınlarından biri ilə Əhvaza gedim, oradan Zabula zəng vurum. Şəhərimiz üçün darıxmışdım. Maşın gözlədiyim zaman Mirhüseyninin xidmət maşını gəlib keşikçi məntəqəsinin qarşısında dayandı. Düşərgədən çıxmaq istəyirdi. Düşündüm ki, işarə versəm, saxlamasa... Özümə sığışdırmadım. Yolun kənarı ilə hərəkət etməyə başladım. Dedim, qoy ötüb keçsin.

Maşın keşikçi məntəqəsindən keçəndən sonra signal verdi. Yanımda dayandı, sürücü soruşdu ki, hara gedirsən?

Dedim, zəng vurmaq üçün şəhərə getmək istəyirəm.

Məni də götürüb hərəkət etdi. Rabitə idarəsi Nadiri yol kəsişməsinin yaxınlığında idi. Düşmək istədim. Gülümsədi, dedi hələ səbr et.

Karun çayının yaxınlığındakı otelə gəldik. Maşından düşdük. Başa düşdüm ki, komandir ailələri burada yaşayır. Üçüncü, ya dördüncü mərtəbədə bir otağın qapısını döydü. Otağa daxil olduq.

Mirhüseyni mənə qulluq edirdi, xəcalətdən tər tökürdüm. Sonra telefonu gətirdi, dedi hara istəsən zəng vur.

Zəng vurub danışdım. Mirhüseyni dedi: Nahara buradasan. Pudinənin uşağı xəstələnib.

Özü burada yoxdur. Uşağı həkimə aparım, tez qayıdıram.

Min bir xahişlə əlindən güclə qurtardım. Razılaşmaq istəmirdi. Çox israr etdim. Sanki o, komandir deyildi, mən də sadə bəsic.

Şəhərdən çıxıram. Ətraf yaşıllıq və qızılı zəmilərdir. İsti külək əsir. Hacı Muradəlinin evinə çatıram. Mirhüseyninin atasını maşına mindirib yola düşürəm. O dedi ki, yetmişinci ildə seldən sonra bura gəlirlər. Bütün uşaqlar bu evdə böyüyüb.

Qəlbim eşqlə dolub, bu qocaya vurulmuşam. Bütün ənənələri onda görmək olar. Saçları ağarmış, ucaboy, ərgəvan rəngdə libasa bürünmüş sistanlı.

Gəlib çatırıq. Məscidin qarşısındayıq. Qoca deyir ki, bu məscidi Mirqasim və qardaşları tikib. Bu inqilabdan sonra olub. Kitabxana da yaradıblar.

İrəli gedib şüşədən içəri baxırıq. Hər yer tozludur. Mirhüseyni şəhid olandan sonra buraya gələn olmur.

Məscidin arxasına keçirik. Üçotaqlı bir ev var. Qoca əsası ilə otaqları göstərib deyir: Bu bizim otaqdır, burada Mirhəsən ailəsi ilə yaşayırdı, bu isə Mirqasimin otağıdır.

Göstərdiyi otaq kiçikdir. İrəli gedirəm, tavanı çatlayıb. Ev palçıqdan tikilib. Otaqlardan biri peyinlə doludur. Digər otaqda bir neçə toyuq və

xoruz var. Qayıdıb arxın kənarında otururuq. Məhəmməd Miri danışır:

Bir gün Zambulda cümə namazı xütbələrindən qabaq çıxışı vardı. Özünə çox diqqət yetirirdi. Yaşıl hərbi libasını ütülədi, ayaqqablarını mazladı, saçını darayıb ətir vurdu. Zarafatla dedim ki, hacı özünə çox diqqət verirsən.

Ayaqqabılarının bağını bağlaya-bağlaya dedi: Əvvəla, mən komandirəm. Xalq qarşısında dayanıb söhbət edəndə komandir görkəmində olmalıyam. İkincisi, camaat namazında iştirak etmək istəyirəm. Libasıma baxıramsa, ətir vururamsa, bu ona görədir ki, Allahın hüzurunda dayanacağam.

Sonra qəddini düzəldib əlavə etdi: Xalqa cəbhədəki xəbərləri çatdırmaq istəyirəm. Yaxşı görkəmdə görünməliyəm, - bunu deyib yola düşdü.

O günlərdə saçım da uzanmışdı. Məktəbdə oxuyurdum. Mirhüseyni cəbhədən qayıtmışdı. O məni görüb gülümsündü. Dedi nə üçün saçın belə uzundur?

Dedim: Elə belə.

Dedi: Gəl saçını qısaltım. Qısa saçı yumaq da, daramaq da asandır. Ona az vaxt gedir.

Dedim hacı, bir şərtlə.

Dedi o nə şərtidir?

Dedim, saçımı korlamayasan.

Dedi bu şərtin qəbul.

Oturdum, qayçı və güzgü gətirib işə başladı. Yaxşı qısaltmışdı, inanmırdım bunu bacara.

Dedi indi oldun əsil bəsic. İkimiz də güldük.

Mirhüseyninin davranışı müstəsna idi. Evləndiyi günün səhəri bizə gəldi. Qohumlardan biri bizdə idi. Mirhüseyni onu görəndə kimi geri döndü. Dedim ki, hacı, nə üçün belə etdin? O, qətiyyətlə cavab verdi. Dedi: Yaxşını pisdən seçməyən, ailənin və məmləkətin xeyrini dərk etməyən insanların söhbət ləyaqəti yoxdur. Onlarla dərdləşməyə də dəyməz.

Bir dəfə hacı Muradəli ev tikirdi. Bütün övladları ona kömək edirdilər. İş qurtarandan sonra Mirqasim başını yuyub qurulayırdı. Həmin adam gəldi. Hamı ilə salamlaşdı. Mirqasim ona əhəmiyyət vermədi. O şəxs gedəndən sonra hamı ona etiraz etdi. Etirazların kəsilmədiyini görəndə Mirqasim dedi: Mən ömrümün sonuna qədər belə adamlarla salamlaşmaram. Cəbhədə gözümlə qarşısında bu məmləkətin ən gözəl oğulları tikə-tikə parçalanır, əlil olurlar. İnkilabi dəyərləri, bu kimi ağaların namusunu qorumaq üçün həyatlarını fəda edirlər. Bu ağa isə inkilabın kökünü baltalayır. Cəbhədə həyatından keçənlərin saqqalına gülür, onları məsxərəyə qoyur. Mən belə adamlarla necə salamlaşım!

Bir söz deyən olmadı. Əmirhüseyni idi, bir də onun Əbuzər Qəffari əxlaqı və Əbuzər Qəffari dili!

İlk dəfə məzuniyyətə gəlmişdi. 10-cu Nəbiyyi-Əkrəm korpusunun komandiri cənab Cahid ailə-övladı ilə birlikdə Mirhüseyninin evində qonaq idilər. Zəbul korpusunun cari məsələlərindən danışılırdı. Mirhüseyni deyirdi ki, nə üçün məhəlli qüvvələr cəbhəyə yox, Bəlucistana göndərilir?

Cənab Cahid Mirhüseyninin sözlərini qəbul etmirdi. Mübahisə qızıışırdı. Mirhüseyni əsəbləşib dedi: Əgər evimdə qonaq olmasaydın sərt danışardım.

Uzun mübahisələrdən sonra süfrə salındı. Onlar bir az əvvəl mübahisə etmirmiş kimi yanaşı oturub mehriban söhbət edir, zarafatlaşıb gülürdülər.

Mirhüseyninin məhəlli uşaqlara ürəyi yanırıdı. O, bizim üçün mehriban ata idi, ona ümidlə baxırıdıq.

Maşına əyləşib yola düşürük. Əfsanəvi qoca deyir ki, bağa gedirik.

Ətraf torpaq evlərlə doludur. Baxıram ki, hər həyətdə bir neçə qoyun, bir neçə toyuq-cücə, bir it var. Ara-sıra inək də gözə dəyir. Bütün həyətlərdə bu mənzərə var.

Alma ağaclarınının əhatə etdiyi əkin sahəsinə çatırıq. Ağaclar hündür deyil. Bu bir neçə gündə

hündür ağac az görmüşəm. 120 günlük küləklər ağacların boy atmasına imkan vermir. Maşından düşürük, qoca qabaqda gedir, biz də dalınca. Əsasını yerə vura-vura hərəkət edir. Nar ağaclarını göstərib deyir ki, bu ağacların hamısını Mirqasim əkib.

Ağacları sayıb qürurla deyir ki, 18 ağacdır.

Bağda gəzirik. Alma, üzüm və ərik ağacları var. Onun təkidi ilə ciblərimizi alma ilə doldururuq. Məhəmməd Miri ilə birlikdə maşının yük yerində otururuq. Qoca kişi də bizimlə arxada oturmaq istəyir. Buna imkan vermirik. Maşın yola düşür. Məhəmməd Miri danışır, mən qulaq asıram.

Mirhüseyni nə vaxt Sistana gəlirdisə, kəndbəkənd gəzib camaatı cəbhəyə çağırır, bir həftə, on gün məzuniyyətdə də sakit dayanmırdı.

Həmin məzuniyyətlərdən birində mən də cəbhəyə getməyə qərar verdim. Hərə bir söz deyirdi. Biri deyirdi nə boyun var, o biri deyirdi ki, cəbhə yaşım çatmayıb.

Bu qərarımdan daşınmaq istəmirdim. Mən yalvarırdım, ailəm yox deyirdi.

Bir gün Mirhüseyni bizə gəlmişdi. Ailə üzvlərimiz onu əhatəyə aldılar ki, mənim getməyimə yol verməsinlər. Həmin gün maraqlı bir söz dedi: Mən bir komandir kimi xalqı cəbhəyə dəvət etməyə gəlmişəm. Sənə də

deyirəm ki, afərin! Cəbhənin ehtiyacı var, qalx ayağa cəbhəyə gəl. Amma dayı kimi sözüm başqadır. Deyirəm ki, ailənizdən cəbhədə olanlar çoxdur. Sən də zəifləsən, bir müddət sonra gələ bilərsən.

Bu cavab hamımızın odu üzərinə tökülmüş su oldu.

Sonra hamı Mirhüseyniyə üz tutdu ki, nə üçün daim cəbhədəsən, cəbhə sənə adına yazılıb, qoy başqaları getsin.

Mirhüseyni etirazlara cavab olaraq dedi: Razıyam, daha getməyəm. Amma bir sualim var. Söz verirsiniz ki, evimdə qalsam, ölüm soruşmağa gəlməyəcək? Əcəlim çatsa, geri qaytaracaqsınız? Sağ qalacağam?

Bu sözləri ilə hamını susdurdu. Kimsə ona cavab verə bilmədi. Bir neçə gün sonra Mirhüseyni cəbhəyə qayıtdı. Onun ruhiyyəsi zehnimə həkk olundu.

Düşüncəmdəki sualı xatırlayıram. Necə oldu ki, Mirhüseyninin bacısına güllə dəydi?

Mirqasim növbəti dəfə Sistaniya qayıtdı. Baş verən bəzi hadisələr gözüməzə dağ kimi görünür. Bəzən Allah insanı elə çətinliklərlə imtahana çəkir ki, bu çətinliklər dağa verilsə dağ parçalanar. Belə çətinliklər sınağından ruhiyyəsinə qoruyub başıuca çıxanlar az olur.

Sentyabr ayında gəldi. Atasını, ailəsini və həyat yoldaşını götürüb Məşhədə ziyarətə üz tutdu.

Ziyarətdən qayıdanda maşını çevirmişdi. Hamısı yaralanmışdılar. Hamıdan çox atası Muradəli yaralanmışdı. Mirqasim özü yaralansa da, başqalarını xəstəxanaya çatdırmışdı. Muradəlinin boynu xəsarət aldığından onu Zahidana xəstəxanaya göndərdilər. Mirqasim hadisə ilə bağlı deyirdi: ilk dəfə idi özüm və ailəm üçün ezamiyyətə gəlmişdim. Allah demək istədi ki...

Atası xəstəxanadan çıxmamış Mirhüseyni cəbhəyə getdi və bir neçə gün sonra qayıtdı. O zaman Mirqasimin bacısı - əri Vəlfəcr 4 əməliyyatında şəhadətə çatmış xanım - tək olmamaq üçün Mirqasimin həyat yoldaşı ilə yaşayırdı. Mirqasim cəbhədən gəlib tapançasını evdə qoyur çıxır. Silahla ehtiyatsız davranan həyat yoldaşı bilmədən atəş açır və güllə yarası alan bacısı yerindəcə həlak olur. O günlərdə Mirqasimin qardaşlarından heç biri Sistanda deyildi. Mirqasim həmin ruhiyyətə ilə mərasim hazırlayır. Xalamın dəfn olunduğu gün qardaşım ilə əmim oğlu avtomobil qəzasına uğrayır. Onların da ölüm xəbəri gəlir.

Bir neçə gün içində Mirqasim bu hadisələrlə üzləşir. Ona görə dedim ki, Allah bəzən insanı çətin hadisələrlə imtahana çəkir. Hamı qəm qüssəyə qərq olmuşdu, təkəcə Mirqasim ətrafdakılara ruhiyyət verirdi.

Xalamı dəfn edən kimi yola düşdük. Dedilər bacım dünyaya gəlib. Anamın elə əvvəldən halı yaxşı deyildi. Xalamın ölümü onu daha da sarsıtdı. Mirqasim bizə gəldi, salamlaşandan sonra soruşdu ki, qızın adını nə qoymaq istəyirsiniz?

Anam onu narahat etməmək üçün dedi ki, Kubra .

Mirqasim gülümsəyib dedi çox gözəl, Kubra adı yaşamalıdır.

O günlərdə Mirqasim anama və başqalarına ruhiyyə verirdi. Onun dağdan da möhkəm olduğuna şahid idim.

Çatırıq. Hələ də Məhəmməd Mirinin sözləri haqqında düşünürəm. Qəribə hadisələr barədə eşitdim. Qoca deyir ki, düşün evə gedək. Fikrimiz başqadır, getmirik. Deyirəm başqa vaxt gələrik. Sağollaşib maşına minirik. Soruşuram ki, qəbristanlığa gedə bilərik? Məhəmməd Miri sürücüyə baxır. Sürücü dilini dolaşdırı-dolaşdırı deyir ki, yanacağımız yoxdur, günorta olub.

Sürücünün getməyə könlü yoxdur. Deyirəm eybi yox, sonra gedərik.

Yola düşürük. Məhəmməd Miridən xatirələrini danışmasını istəyirəm. O, söhbətə başlayır.

Mirhüseyni mənim əxlaq müəllimim idi. İlk dəfə cəbhəyə gedəndə namazdan sonra kağıza

bir dua yazıb mənə verdi. Dedi ki, əzbərlə. Sonra da maraqlanardı ki, əməl edirəm yoxsa yox.

O günlərdə Hura getdik. Qayıdanda yalnız bu barədə fikirləşirdim ki, Mirhüseyni ilə olduğum üçün bizə yaxşı nahar verərlər.

Bu fikir məni daha da acdırırdı. Düşərgəyə çatıb getdik nahara. Dedilər ki, yemək qurtarıb. Ümitsizliklə boş qazançama baxdım. Əsəbləşmişdim ki, nə üçün yemək payımızı saxlamayıblar! Bu vaxt Mirhüseyni bir qab götürüb uşaqların qabında artıq qalanı yığmağa başladı. Sonra mənə zarafatla dedi ki, gör nə qədər yemək qalıb, hamısını bizə saxlayıblar!!

Süfrəyə əyləşib iştaha ilə yeməyə başladı. Əvvəlcə tərəddüd etdim, sonra yavaş-yavaş süfrəyə yaxınlaşıb yeməyə başladım.

Hur məntəqəsində bir əməliyyat olmalı idi. Bir müddət gözlədik, sonra dedilər ki, əməliyyat ləğv olub. O günlərdə Mirhüseyni dalımca gəldi. Dedi ki, qalx gedək. Məntəqəyə getdik. Qayıdanda motorlu qayığa mindik. Qamışlıqlar arasındakı yolda söhbətləşirdik. Söhbət edirdik ki, buralar Sistan və Hamuna çox bənzəyir. Qəfildən qarşımıza Toyota götürə biləcək böyük qayıq çıxdı. Qayıqlar toqquşdu və bizim qayıq suya batmağa başladı. İki qayıq arasında dəhşətli vəziyyətə düşmüşdük. Ölümlə göz-gözə dayanmışdıq.

Hərəkət etmək istəsəm də bacarmırdım. Qayıqdakı iki nəfər o birilərin yolunu kəsmişdi. Birinin onurğası qırılmışdı, digəri yaralanmış Mirhüseyni idi. Böyük qayıq geri çəkildi. Mirhüseyninin qolları işləmirdi. Ayaqları ilə hərəkət etsə də, tədricən suya batırdı. Heç birimizin başqasına kömək etmək gücü yox idi.

Mən qayığın üstündə idim. Qalxıb boş yanacaq qablarından birinə ip bağladım. Suyu atıb qışqırdım ki, tut.

Əlləri işləmədiyindən Mirhüseyni suda hərəkətsiz qalmışdı. Belə bir vəziyyətdə qışqırırdı ki, mənə görə narahat olma. Özü ağır vəziyyətdə olanda da məni düşünürdü. Xəcalət çəkirdim. Köməyə gələnlərlə birlikdə onu sudan çıxardıq. Vəziyyəti pis idi. Xəstəxanaya üz tutduq. Xəstəxanada onu təqdim etmək istədim ki, tələssinlər. Amma Mirhüseyni razılıq vermədi. Dedi camaat necə mən də elə!

Müalicədən sonra düşərgəyə qayıtdıq. Sözləri qulağımda indi də səslənir ki, sırası döyüşçülər kimi olmaq istəyirəm!

Vəlfəcr 8 əməliyyatının üçüncü gecəsi idi. Batalyonumuz Xor Abdullaha mövqe tutmuşdu. Düşmən qarşımızda ağır istehkamlar qurmuşdu. İraqın Qəşlə qərargahında Mirhüseyni əməliyyat haqqında məlumat verdi. Elə orada dedi: Kəmərlərinizi möhkəm bağlayın, dini etiqadınızla ruhiyyənizi

gücləndirin. Düşməyə göz açmağa imkan verməyin. Allahın yardımını ilə düşmən tanklarını ovlayın. Niyyətlərinizi pak edin. Qəlbinizdə zərrəcə şəkk-şübhəyə yol verməyin. Ey bəsicilər, inşaallah, qələbə bizimlədir.

Dedilər, hərəkət vaxtına qədər istirahət edin. Uzandıq, çox yorğun olduğumuzdan yuxuya getdik. Oyananda hava işıqlanmışdı. Rabitəçi idim, komandirlə əlaqə yaratdım. Dedi hərəkət edin, tezliklə Allahın vədi yerinə yetəcək.

Bu sözüəndən sonra batalyon yola düzəldi. Qəfildən qarşıda qara buludlar havanı aldı. Dörd tərəf qaranlıq idi. Mən batalyon komandirinin yanında idim. Üzünü göyə tutub dedi ki, həqiqətən Mirhüseyni layiqli komandirdir.

Bilmirəm bu cümləni deməyinə nə səbəb oldu. Bir az irəlidə başa düşdüm ki, düşmən sübhə qədər bizim əməliyyatı gözləyib. Səhər vaxtı hərəkət etmədiyimizi görüb istirahətə gediblər.

Əməliyyat başladı. Bizim tərəfdən döyüşçülərin sayı az idi. Əsas qüvvələr ehtiyatda qalmışdı. Uşaqlar atəş aç-aça irəli gedirdilər. İraqlılar hələ də tam ayılmamışdılar. Dəstələrdən birinin rabitəçisi yerə yıxıldı. Elə bildim yaralanıb. Yanına gələndə gördüm ki, ruhdan düşüb. Komandirimiz mənə məcbur o dəstə ilə göndərdi.

Xor Abdullaha iraclılar bizi ağıla gəlməyən şəkildə atəşə tutdular. Havaya tuşlanmış silahlarını da yerə yönəltmişdilər. İraqlı komandirlərdən birinin patrula minib qaçdığını gördüm. Düşmən tutduğu mövqedən geri oturdu. Bütün qüvvələrini bir yerə toplamışdılar. Ağır atəş altında uşaqlardan bəziləri ruhdan düşmüşdü. Atəş o qədər güclü idi ki, deyirdim yer aralansın yerə girək. Nə edəcəyimizi düşündüyümüz vaxt yanımızda bir mermi partladı. Bütün bədəni yanmış komandir oradaca şəhid oldu. Batalyon komandiri özünü çatdırdı. Vəziyyəti görüb dedi ki, Mirhüseyni ilə əlaqə saxla, gör nə etməliyik?

Mirhüseyni ilə əlaqə yaratdım. Parol dəftərçəsi yanımda olmadığından onu adı ilə çağırdım: Mirhüseyni, Mirhüseyni...

Xəttin o başından səsi eşidildi. Dedi, eşidirəm kimdir? Dedim mənəm, Məhəmməd.

Tələsik salamlayıb, vəziyyəti danışdım. Bir an dayandı, sonra əsəbiləşdi. Soyuqqanlı ol, nə üçün ruhdan düşmüşsən! – dedi.

Dedim, Hacı, ruhdan düşməmişəm, komandirin sözlərini deyirəm.

Bir an dayandı, sonra dedi ki, müqavimət göstərin gəlirəm.

Çox keçmədi, arxada motosiklet səsi eşidildi. Parolsuz danışdığımdan, düşmən söhbətimizi eşitmişdi. Bütün yolu atəşə tutmuşdular.

Motosiklet mərmii partlayışlarının arasından keçib bizə doğru gəlirdi. Döyüşü unudub bu mənzərəni seyr edirdik.

Bizə çatdı, hamımız qorxmışduq. Üzünü komandirlərdən birinə tutub dedi ki, sən burada nə iş görürsən, döyüşçülərin haradadır?

Dəstə komandiri yaralılardan birinin silahını götürüb, öndəki uşaqların yanına qaçdı.

Mirhüseyni əməliyyata komandanlığı öz üzərinə götürdü. Ucadan qışqırır, uşaqlara ruh verirdi. Ruhiyyəimiz yüksəlmişdi.

Hacı Mehdi Zəndi ilə əlaqə yaratdım. Dəstəyi alıb özü danışdı. Dedi: Tank ovlağı tapılıb, 106 tüfəngi göndər. Tələs hacı!

O da parolsuz danışdı. Dedi düşmən eşidib daha da qorxar.

Xətdə fəryad çəkərək deyirdi: Düşmən qaçır. Düşmən tələyə düşüb. Düşmən məhv olur...

106 tüfənglər çatana qədər iraclılar tanklardan, səngərlərdən çıxıb əllərini qaldırdılar.

Əməliyyatdan sonra onun motosikletinə minib geri qayıtdıq. Yolda ordu komandanı Hacı Qasim Süleymanini gördük. Dayandıq. Hacı Qasim çox narahatlıqla dedi:

Nə üçün özün əməliyyata daxil olursan? Nə üçün hərbi qaydalara əməl etmərsən? Əvvəlcə batalyon komandiri, sonra briqada komandiri,

sonda sənə növbə çatar. Nə üçün Bədr əməliyyatındakı kimi edirsən?

Hacı Qasim Süleymanini narahat edən onun özünü qorumaması idi. Danlaq dolu sözlərdən sonra Mirhüseyni təbəssümlə dedi ki, indi ki sağam!

Həm ordu komandanı, həm Mirhüseyni, həm də mən yaxşı bilirdik ki, bu sözlərin səmərəsi olmayacaq.

Son günlərdə özümü həbs etdiyim evə çatıram. Maşından düşürəm, evə dəvət edirəm. Təşəkkür edirlər, sağollaşib evə daxil oluram. Tam tənhayam.

Bu gün yeni bir şey oxumaq istəmirəm. Onun həyat sirlərini nəzərdən keçirməyi sabaha saxlayıram. Döşəmədə uzanıram. Bu gün araşdırdığım kağızlar bir küncdədir, oxumadıqlarım isə başqa bir küncə yığılıb. Əlimi uzadıb kağızlardan birini götürürəm. Həbibullah Daniş Şəhrəkinin xatirələridir:

Mirhüseyni məhəlli uşaqlara çox diqqət yetirirdi. Millətpərəst, tayfapərəst deyildi. Sadəcə düşünürdü ki, bu insanların düşüncə, din və mədəniyyət baxımından inkişafı Sistanı dəyişikliklərin mənbəsi olacaq.

Xatırlayıram ki, Sistan və Bəluçistana məxsus xüsusi 409 saylı batalyon yaradılanda komandir postu əvvəlcə şəhid Xidriyə, sonra Muhibəli Farsiyə təklif edildi. Heç biri bu

məsuliyyəti öz üzərinə götürmədi. Mənə təklif etdilər, mən də üzürlü olduğumu dedim.

Yolda korpus komandiri ilə rastlaşdıq. Mirhüseyni ilə söhbətə başladı. Sözarası yeni batalyondan söz düşdü. Hacı Qasim Süleymani narahatlıqla dedi ki, siz xüsusi döyüş qrupunun yaradılmasından danışırsınız. Hansı ki, əvvəlcə öz problemlərimizi həll etməliyik.

Bunu dedi, sağollaşıb getdi. Mirhüseyni otağa qayıtdı. Qanqaraçılıqdan sonra mən də getmədim, qayıtdım. Gördüm Mirhüseyni ağlayır. Təəccüblə baxdım. İç çəkə-çəkə ağlayırdı. Nə üçün biz elə iş görürük ki, Hacı Qasim Süleymani kimi bir komandan uşaqların emosional rəftarlarını bu cür dəyərləndirir!

Onun halına ürəyim ağrıdı. Sakitləşdirmək üçün dedim ki, eybi yox, mən batalyonu təşkil edərim.

Beləcə, batalyon təşkil olundu. Amma Mirhüseyninin həmin günkü göz yaşı, komandana sevgisi mənim üçün unudulmaz oldu. Onda təkrar-təkrar gördüyüm şey həqiqət eşqidir!

Sabah Vəlfəcr 8 əməliyyatı barədə oxuyub-yazmaq istəyirəm. Üstündəki telefonun nömrəsini qeyd edirəm. Bu Muhibəli Farsinin nömrəsidir. Telefonu götürüb zəng vururam.

VI

Muhibəli Farsi enlikürəkli adamdır. Buğdayı saçları var. İlk dəfə görəndə ehtimal etdim ki, müəllimdir. Müəllimə çox bənzəyirdi. Deyir ki, müəllim idim, müharibə başlayanda cəbhəyə getdim. İnqilabi orqanlarda fəaliyyətə başladım.

Bir neçə il iraqda əsir olub. Xahiş edirəm ki, söhbətə başlasın. Soruşur ki, hansı əməliyyatdan danışım?

Deyirəm istədiyi əməliyyatdan danışa bilər.

İstəmirəm bir əməliyyat haqqında təkrar-təkrar danışılınsın. Söhbətə başlayır.

Xeybər əməliyyatı idi. Düşmən neçənci dəfə idi ki, bizi atəşə tuturdu. Bu dəfəki hücum həmişəkindən də ağır idi. Ağır atəş altında yerimizdən tərpnə bilmirdik. Pudinə ilə birlikdə 2-ci xətdən 1-ciyə gəldik. Mərmilər başımıza noğul kimi yağdı. Qorxu içində yerə yatıb qalxır, sağımıza-solumuza baxırdıq. Qəlbimizdə Allahın zikri dilimizdə şəhadət idi.

Mirhüseyninin harada olduğunu soruşduq. Elə əvvəlcədən ön xətdə idi. Səngəri göstərdilər. Səngərdə onu görəndə yerimdə dondum. Güllə yağışı altında saçını darayırdı! Təəccüblə soruşdum ki, hacı, iraclılar gəlirlər, siz saçınızı darayırsız?

Dedi: Eybi nədir ki? Heç nə dəyişməyib. Nizamlı olsaq, işlər də yaxşı irəli gedər.

Pudinəyə tapşırırdı ki, işlərə nəzarət etsin. Mənə dedi ki, mənimlə gəl.

Arxaya doğru hərəkət etdik. Qamışlığa çatanda dayandı. Paltarını soyunub suya girdi. Cümə günü idi, cümə qüslü verirdi.

Qüsl verib sudan çıxdı. Aram halda geyindi, saçını daradı. Təkrar xətdə qayıtdıq. Ona baxanda deyərdin ki, müharibə deyil.

Ezamiyyətə gələndə də belə idi. Camaata kömək edir, cəbhə uşaqlarına baş çəkirdi. O günlərdən xatirələrim var. Bir gün gecə saat 12-nin yarısında cəbhə uşaqları ilə bəsicin evindən qayıdırdıq. Zbulda evi mənim ata evimin yanında idi. İcazə istədim ki, evə gedim. Dedi yox, bizə gedəcəyik, şam yeyəcəyik.

Qəbul etmədim, dedim ki, uzun müddətdir cəbhədəsən, heç olmaya bu bir neçə günü ailənin yanında ol. Dedim məhz buna görə getmək istəmirəm, yoxsa Allahımdandır ki, bir yerdə olaq.

Meydanı dövrə vurduq. Maşınlarının kənarında dayanmış iki trayler sürücüsü bizə əl etdi. Dayandıq. Yeməxana, müsafirxana yeri soruşurdular. Dedik ki, hər yer bağlıdır, bu şəhərdə gəlmələr az olur.

Mirhüseyni dedi ki, maşınların qapısını bağlayın, bizimlə gəlin gedək bizim evə. Onlar qəbul etmirdi, Mirhüseyni dedi ki, kifayət qədər yemək var.

Yəqin ki, ac idilər. Təklifi qəbul etdilər. Getdik bir yerdə şam etdik. Yemək makaron idi. Yeməkdən sonra Mirhüseyni israr etdi ki, onun evində qalsınlar. Dedilər maşını nəzarətsiz qoya bilmərik. Sağollaşıb getdilər. Mirhüseyninin belə bir ruhiyyəsi vardı.

Vəlfəcr 4 əməliyyatında yenə də Məhəmmədhüseyn Pudinə ilə idim. Hərgənə yüksəkliyindən aşağıda gömrükdən aralı bir qrup ordu komandiri toplanıb məsləhətləşirdi.

Yenicə çatmışdım ki, düz ortalarına bir katyuşa mərmisi düşdü. Doqquz nəfər şəhadətə çatdı, çoxları yaralandı. Kazeruni və İmam dust oradaca şəhid oldular. Pudinə yaralandı. Onu xəstəxanaya çatdırdıq. Mirhüseyni zəng vurdu, öz yerini dedi. Tapşırıd ki, cəld hərəkət edək. Həmin dəqiqədən Mirhüseyni ilə oldum.

Əməliyyatın 2-ci mərhələsində 41-ci Sarəllah korpusu Pəncvin şəhərinin şərqindəki yüksəkliyi azad etməli idi. 1-ci dəstə Benqal fişəngləri ilə tikanlı tellərdən, minalanmış sahədən yol açmalı idi. Yol açıldı, Mirhüseyninin 2-ci dəstəsi də yola düşdü.

Birinci təpəni tutduq. Batalyon irəli gəldi. Mirhüseyninin əlində səsgücləndirici vardı. Əməliyyat batalyonuna göstəriş verdi ki, hücumu davam etdirsinlər, ətrafdakı təpələr də nəzarətə götürülsün.

Amma komandir bəhanə gətirir, Mirhüseyninin sözündən yayınırdı. Mirhüseyni qəti şəkildə dedi ki, mən deyirəm əməliyyatı davam etdirin.

Batalyon komandirinin səsi ucaldı. Düşmən yerimizi müəyyənləşdirib atəşə tutdu. Mirhüseynidən başqa hamı yerə sərilmişdi. O, atışma yoxmuş kimi ayaq üstə dik dayanmışdı. Səsgücləndiricini ağzına tutub döyüşçüləri danlamağa başladı. Dedi uzanıb gözləyirsiniz ki, düşmən sizi bir-bir vursun. Qalxın ayağa, hərəkət edin.

Təsirli sözlərindən hamı ayağa qalxdı. Batalyon təpələri ələ keçirmək üçün hücum keçdi. Səsgücləndiricini mənə verib dedi ki, davam et.

Özü ratsiya ilə danışmağa başladı. Mən səsgücləndirici ilə şüar deyirdim. İrəli getdim ki, səsım tərənin kənarındaki uşaqlara çatsın. Mirhüseyniyə tərəf dönəndə qarşımda partlayış oldu. Əlimə qəlpə dəydi. Yerə yığıldım. Elə bil dünya başıma fırlanırdı. Daha Mirhüseynini də görmədim. O, batalyonla irəli getdi, mən geri qayıtdım. Məni xəstəxanaya çatdırdılar.

Vəlfəcr 8 əməliyyatından 2 gün öncə Ərvənd çayına çatdıq. Həmid Şəfii ilə idim. Gecə yarı çatdıq. Səngərə düşdük, hamı yatmışdı. Bir kənara çəkilib yatdıq. Sübh azanı vaxtı

Mirhüseyni məni oyatdı. Qucaqlaşdıq. Arzum onu görmək idi, arzuma çatdım.

Dəstələrə bölünməli idik. Hər dəstə bir komandirlə gedəcəkdi. Mənim öz vəziyyətim bilinmirdi. Pudinə əlini üstümə qoyub imkan vermirdi ki, Mirhüseyni ilə gedim. Hər əməliyyatda bunu təkrar edirdi. Mən ümid edirdim ki, Pudinə yaralanar, mən də Mirhüseyni ilə gedərəm. Bu da hər dəfə təkrarlanırdı!

Əməliyyatın ilk günü çaydan keçdik. Pudinə yaralandı. Nə iş görəcəyimi bilirdim. Onu təcili xəstəxanaya çatdırıb, Mirhüseyninin sorağına getdim.

Əməliyyatın 2-ci gecəsi Mirhüseyni Sistandan olan uşaqların batalyonunu cərgəyə düzdü. Batalyon 3 yol ayrıcına çatdı. Bir yol raket bölməsinə, o biri yol Xur Abdullaha gedirdi. Üç yol ayrıcı istiqamətində bir neçə İraq tankı müqavimət göstərirdi. Batalyon maneələri aşıb Xur Abdullaha üz tutdu.

Yolun başındakı iraqlılara doğru hərəkət etdik. Elə bilirdilər biz də iraqlıyıq. Ötən gecədən bataqlığa doğru qaçırdılar. Bizi görüb bizə tərəf hərəkət etdilər. Çoxları bataqlıqda libasını soyunmuşdu. Bizə çatanda iraqlı olmadığımızı görüb dəhşətə gəldilər. Bəzi

uşaqlar “əlyəvm yəvmul-intiqam”¹ deyirdilər. Mirhüseyni dedi ki yox, “əlyəvm yəvmul-mərhəmət”².

Sanki Peyğəmbərin Məkkəyə daxil olması səhnəsi təkrarlanırdı. Farsca bilən iraqılılardan biri yalvarmağa başladı ki, bizi öldürməyin.

Mirhüseyni sevgi və mehribanlıqla dedi: Siz azadlığın ləzzətini indi-indi dadırsınız.

Onlarla söhbət etdi, ümid verdi ki, sağ qalacaqlar.

Sonra motosikletə oturub, raket bölməsinə tərəf yola düşdük. Bölmə silah-sursat, hərbi ləvazimatlarla dolu idi. 419-cu batalyon orada döyüşürdü. Nəhayət ki, ordu ilə razılaşmalardan sonra onların da işi başa çatdı.

Mirhüseyni ilə gəzəndə əşyalarla dolu bir səngərlə rastlaşdıq. Bir kasa, bir çırağ və bir çini qab dəsti tapdıq. Pudinə təzə evlənmişdi. Qərara gəldik ki, bu şeyləri Pudinənin toyuna hədiyyə aparaq. Ezamiyyətə gələndə bir dəstə də gül aldığımız. Əvvəlki qənimətlə birgə getdik onun evinə. Bunu toyuna hədiyyə aparmışdıq. Amma ürəyimdə bu da vardı ki, sağ olmuş tez yaralanmışdı, mən də Mirhüseyni ilə idim. Məncə bu onun haqqı idi.

---

¹ Bu gün intiqam günüdür.

² Bu gün rəhimli olmaq günüdür.

Gülürük. Saatına baxıb deyir ki, həkim vaxtıdır, qalsın sonraya.

Qəbul edirəm. Ayağa qalxıb gedir işlərinin dalınca. Qayıdıram kağızların sorağına. Vərəqlərdən götürüb oxumağa başlayıram:

Mirhüseyni ibadət və şücaət adamıdır.

Vəlfəcr 3 əməliyyatı idi. Dehlorandan əməliyyat bölgəsinə üz tutduq. Sübh azanının vaxtı olsa da dayana bilmirdik. Tez çatmalı idik. O isə namaza görə narahat idi. Dedi hərəkət edə-edə namazınızı qılın.

Ona baxdıq, hava hələ qaranlıq idi. Dedi ki, namaz vaxtında çatsaq təkrar qılarıq.

Həssas anlar idi. Düşmən hədəfindəydik. Hər saniyə dəyərli idi. Namaza hazırlaşdıq. Mirhüseyni dedi ki, hansı tərəfə qılsaz eybi yox.

Belə bir vəziyyətdə namazımızı qıldıq. O sübh namazı yaddan çıxmaz. Maşın yelləyə-yelləyə oturaq vəziyyətdə. Mirhüseyninin baxışlarını unutmaram.

O, gecə namazına diqqət yetirirdi. Növbəti dəfə Cəfir məntəqəsində olduq. Manevr gecəsi idi. Hava qaranlıq idi, soyuq külək əsirdi. Uşaqlar o oyan-bu yana qaçırdılar. Səngərlərdə pusquda dayanmışdıq. Hər yanda ayaq səsləri eşidilirdi. Düşmən batalyonlarının hərəkətini gözləyirdik. Onlar qarşıdan hücum etməli idilər. Hücum edəndə atəş açmalı idik.

Mirhüseyni bizi elə düzmüşdü ki, düşmən batalyonunun cinahlarında yerləşmişdik. Pulemyotçular atəşə hazır idi. Qarşıdan gələn bəsicin silah-sursatı vardı. Sübh saat 3 idi. Yuxulu idim. Mirhüseynini gördüm. Yaralılara kömək üçün gəlmiş ambulansa tərəf getdi. Bilmədim nə etmək istəyir. Qalxıb ona tərəf getdim. Gördüm gecə namazı qılır. Onun bu qarışıqlıqda yorğun vəziyyətdə namaz qılmasına təəccübləndim. İnanmaq çətin idi.

Vəlfəcr 8 əməliyyatının gecəsi üzgüçü dəstələri Ərvənd boyu xətti yardılar. Növbə piyada qüvvələrimizin idi. Korpus komandiri Mirhüseyniyə tapşırırmışdı ki, çayın o biri sahilinə keçsin. Hələ ki, sahildə döyüş gedirdi. Bunu oyan-bu yana uçan güllələrdən başa düşmək olardı.

Qayığa minib hərəkət etdik. Mirhüseyninin qayığı çayı keçmiş ilk qayıq idi. Qayıqdan düşüb hərəkət etdik. Mirhüseyni sanki Zabul küçələrində gəzirdi. Heyrətə gəlmişdim ki, hamının başını itirdiyi bir vəziyyətdə çox aram vəziyyətdə irəli gedirdi. O, məntəqəni çox yaxşı tanıyırdı. Gecənin qaranlığında yolları asanlıqla təyin edib, döyüşçüləri irəli aparırdı.

O gecənin qəribəliklərindən biri də Mirhüseyninin fəryadları idi. Onun səsini eşidənlərin əzm və iradəsi 100 qat artırdı.

Sahil boyu güllə yağışı ara vermirdi. Mirhüseyni iki dəfə atəş nöqtəsinə yaxınlaşsa da, bir iş görə bilmədi. Çiyindən atəş nöqtəsi susdurulmasaydı hücumu edən batalyon üçün təhlükəli idi. Sübhə yaxın bütün qumbaraatanları çağırdı. O mənə dedi ki, bütün qumbaraatanlar eyni vaxtda atəş açsın.

Atəşə hazırlaşdıq. Gözümüzü qaranlığa dikmişdik. Hava işıqlanan kimi atəş nöqtəsinə hədəfə aldığımız. Beləcə, təhlükə aradan qalxdı. Qaranlıqdan Mirhüseyninin səsi eşidilirdi. “İrəli, irəli” deyirdi.

Döyüş dəstələri yola düşdü. Ağır döyüş idi.

Vəlfəcr 8 əməliyyatından xatirələrini danışanlar Mirhüseyninin fəryadlarını yada salmaya bilmirdi. Bütün xatirələrin müştərək nöqtəsi bu idi.

Əli Zarei baş verənləri fərqli baxışla yada salır:

Sepənta qəsəbəsi həmişəkindən izdihamlı idi. Kerman, Sistan və Bəluçistandan həzrət Məhəmməd korpusunun döyüşçüləri cəbhəyə ezam olunmuşdu. Qovğa qopmuşdu.

Batalyon komandirləri gəldi. Ehtiyacları olan qüvvələri götürüb getdilər. Hər tərəfdə bir dəstə dayanmışdı, komandir onlarla söhbət edirdi. Bəzi dəstələr avtobusa minirdi. Hərbi dəstələrin çoxu geridə qalmışdı. Deyirdilər biz dayaq dəstəsiyik. Əməliyyat batalyonlarına qatılmağa

həvəsləri yoxdu. Komandirlər bilmirdilər nə etsinlər. Bu sayda dayaq dəstəsinə ehtiyac yoxdu. Dayaq dəstəsi komandirləri lazım olan sayda qüvvə götürmüşdülər. Yenə də ətrafda xeyli döyüşçü qalmışdı.

Üç-dörd gün keçdi. Səhər saat 9-10-da Mirhüseyni gəldi. Bütün dəstələri meydana toplayıb söhbətə başladı. Dedi ki, biz Peyğəmbər varisləriyik onların cihadını zikr edənlərik. Biz İslam övladlarının sözündə tərəvət varsa, bunun səbəbi Kərbəla şəhidlərinin qanına boyanmağımızdır. Biz qətlgaha baxanda Quran tilavət edən şəhid başları gördük. Biz ağalarının arxasınca mənzil-mənzil hərəkət edən suluqlamış ayaqlar gördük. Biz əhd-peyman bayrağını çiynimizə aldığımızda şəhadət kəlmələri karvanın ardınca yola düzəldik.

Mirhüseyninin söhbəti bir saat çəkdi. Sözü qurtardı, sağollaşdı və getdi. Söhbəti elə təsir etmişdi ki, daha kimsə “dayaq dəstəsindəyəm” demirdi.

Günortadan sonra döyüşçülər dəstələrə bölündü. Qəsəbədə kimsə qalmadı.

Əməliyyatdan qabaq hamı döyüşü həsrətlə gözləyirdi. Hər yerdə dua səsi eşidilirdi. Neçə gün Mirhüseyninin başını qaldırdığını görmədim, düşərgənin ətrafını gəzirdi. Oralara qaranlıq və sükut hakim idi. Əvvəl elə düşündüm ki, şəraiti dəyərləndirir. Bəs nə üçün

hər gecə? Bu maraq mənə güc gəldi. Dalınca gedib həqiqəti öyrənmək istədim.

Axşamdan başlayaraq, onu gözdən qoymadım. O, ayağa qalxdı, mən də dalınca. Uşaqların səsi eşidilməyən yerə qədər getdi. Maraq və qorxu arasında qərribə hiss keçirirdim. Bir anlıq gözdən itirdim. Haraya getdiyini bilmədim.

Bir səs dalınca hərəkət edirdim. Qulağıma zəif minacət səsi gəldi. Yerimdə donub qaldım. Mirhüseyninin səsiydi. Ağlaya-ağlaya raz-niyaz edirdi. Duasının atəşi qəlbimi alovlandırdı! Yeri qəbir ölçüsündə qazıb orada məbudla minacət edirdi. Qala bilmədim, sakitcə qayıtdım.

Səhəri gün karun çayının yanından keçəndə onu gördüm. O, soyuqdan nəfəsi kəsilə-kəsilə suya girmişdi. Suyun kənarındakı kollardan tutub sahilə çıxdı. Bədəninin tükləri biz-biz idi. Tır-tır əsirdi. Təəccüblə soruşdum ki, hacı, nə üçün bu soyuqda suya girmisən?

Təbəssümlə dedi ki, bu gün batalyonlar üzməyi öyrənməlidir. Uşaqlardan qabaq özüm bu soyuğu dadmaq istədim.

Bir söz demədim. Əslində deməyə sözüm yox idi. Mirhüseyninin hər addımı bir dünya söz idi.

Vəlfəcr 8 əməliyyatı! Əməliyyat gedişində 422-ci batalyon iki döyüş dəstəsi ilə meydana daxil oldu. Bu batalyon digər batalyonların

ardınca hərəkət etməli idi. Ağır döyüş gedirdi, ratsiyalar bir an dayanmırdı.

Bir saat ötdü. Hər batalyon tapşırılmış ərazidə vuruşurdu. Növbə 422-ci batalyona çatdı. Hamı döyüşün nəticəsini gözlədiyi vaxt xəbər gəldi ki, bir tank batalyonun qarşısını kəsib. Döyüşçülər bir addım da hərəkət edə bilmirdi. Batalyon komandiri ratsiya ilə xəbər verdi ki, artıq irəli getmək mümkün deyil.

Döyüş qərəğahında idik. Mirhüseyni dedi ki, Əli, motosikleti hazırla.

Tapançasını götürdü, səsgücləndiricini əlinə aldı. Motosikletə minəndə soruşdum ki, hacı, hara gedirsən?

Dedi batalyon dayanıb, gedirəm ayağa qaldırım.

Əhvalatın davamını mənə 422-ci batalyonda olanlardan biri danışdı: Hamı yerə yatdığı bir zaman Mirhüseyni gəldi. Göydən od yağırdı, o isə ayaq üstə dayanmışdı. Başımız üstə rəcəz oxumağa başladı. Uşaqların ruhiyyəsi yüksəldi, ayağa qalxdılar. Sanki köməyə yeni qüvvə gəlmişdi. Allahu əkbər deyib irəli getdik. Tankın üstünə axışdıq. Düşmən qaçmağa başladı. Beləcə, ruhdan düşmüş batalyonumuz 600 nəfər iraqılı əsir götürdü.

Əməliyyatdan sonra düşmənin Favdakı raket bazasına qayıtdıq. Neçə gün çəkən ağır

əməliyyat başa çatmışdı. Hamı yorğun halda səngərlərə sərələnmişdi.

Gün batırdı. Hamı namaza hazırlaşdı. Elə həmin vəziyyətdə, torpaq və qan içində namaza dayandıq. Mirhüseyni imam-camaat idi. Ona iqtida edirdik. Namazdan sonra Mirhüseyni dua oxumağa başladı. Hamı səngərlərdə mürgüləyirdi. Neçə gün yuxusuzluq, qaçaqaç, düşmənin təqibi bizi əldən salmışdı. Mən səngərin bir tərəfində uzanmışdım. Çox tez yuxuya getdim.

Uşaqlardan birinin səsinə oyandım. Cəld qalxıb səngəri başdan-başa gözdən keçirdim. Səngərin ortasında süfrə salınmışdı. Süfrə ətrafında döyüşçülər sərələnmişdi. Mirhüseyni səngərin girəcəyində idi. Diqqətlə baxdım. Qablara xörək çəkir, su daşıyırdı. Hər şeyi özü hazırlamışdı.

Həmin gecə şam başa çatana qədər üzünə baxa bilmədim.

O günlərdən birində Favda motosikletlə yol gedirdik. O sürürdü. Yolun ortasında dayandı. Elə bildim motosiklet xarabə olub. Motosikletdən düşdük. Üzüqibləyə dayandıq. Cibindən dua kitabı çıxardı. Dua oxumağa başladı. Onun işlərindən baş açmırdım, gic olmuşdum.

Ayağa qalxmamış soruşdum ki, hacı, birdən-birə nə üçün dayandın?

Motosikleti işə salmaq üçün pedalı vura-vura dedi ki, günün duasını oxumamışdım, birdən yadıma düşdü.

Motosikletə minib yola düşdük. Həmin günün xatirəsi unudulmaz.

Əbdülhüseyn Tahiri adını harada eşitdiyimi yada sala bilmirəm. Öncə təhsil, universitetdən yazır. Bəli, xatırladım. Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda Həsən Purismailini görməyə gedəndə adını eşitmişəm. İnstitutun rektorudur:

Tehrandə tələbə idim. Sistan Bəluçistan Universitetinin müəllimləri ilə elmi səfərə getməli idik. Cənuba getdik. Yolda hücum marşı çalındı. Vəlfəcr 8 əməliyyatı başlanmışdı. Xəyalım Mirhüseyninin yanına getdi.

Əhvaza getdik. Səbh qrupdan ayrıldım. Fava getmək istəyirdim. Mirhüseynini görmək eşqi elə alovlanmışdı ki, bu yolu gedib-gedə bilməyəcəyim barədə düşünmürdüm. Hara gedəcəyimi bilməsəm də yola düşdüm. Abadana çatmağım bir gün uzandı. Ərvənddən keçdim. Qovğa qopmuşdu. Hərbi qüvvələr nizamlı şəkildə bir tərəfə gədirdi. Düşmən təyyarəsi havada idi. Soruşa-soruşa ordu qərargahına qədər getdim. Eşitdiyim sözlərə inana bilmirdim. Dedilər Mirhüseyni səngərdədir. Səngərə getdim, onu adı ilə çağırmağa başladım. Dedilər ki, Hacı Mirhüseyni yatıb. Bu dəfə uca səslə çağırdım. Səsi gəldi. Çox

çəkmədi səngərin qapısında göründü. Məni ağlamaq tutdu. Qucaqlaşdıq, sonra səngərə getdik.

Muhibəli Farsi də orada idi. Dedim ki, əməliyyata gecikmişəm. Dedi, çox da gecikməmişən.

Gecəni orada qaldım. Səbh motosikletə minib ön xəttə getdim. İraqlılar iki tərəfdən bizi vururdular. Mirhüseyni ordu üçün taktiki mövqe seçirdi. Çatdığımız səngərlərin üstünü xurma ağacları ilə örtmüşdülər. Düşüb səngərlərə baxdıq. Mirhüseyninin xoşu gəldi. Ratsiyanı qoşmaq istəyirdilər ki, bir nəfər “iraqlı, iraqlı, qumbara verin” deyə qışqırmağa başladı.

Bir an qorxdum, nə baş verdiyini anlamadım. Mirhüseyni çölə çıxıb iraqlını içəri gətirdi. Əməliyyatdan 2-3 gün keçsə də bu adam canını qurtarmaq üçün gizlənmişdi. O, çox qorxmuşdu. Mirhüseyni tapşırırdı ki, ona yemək versinlər.

Əsirə çox məhəbbət göstərdi. Bundan çox məmnun oldum. Onu doyurdub geriyə göndərdi.

Ön xəttə getdik. Mirhüseyni iraqlıların yerini müəyyənləşdirirdi. Orada gəzişirdik. Birdən gülməyə başladı. Qarşıdan Bəxtiyari³ döyüşçü gəlirdi. Kerman uşaqlarından idi. Mirhüseyni

---

³ İranda Lar tayfalarından birinin adı.

dedi ki, bu nə görkəmdir! Ayaqqabısı yox idi, şalvarı belindən düşürdü. Bəxtiyari oğlan həmin sadəliklə dedi: Uşaqlardan birinin ayaqqabısı yox idi, ona ayaqqabı verdim. Qayıışı da bir başqasının ehtiyacı oldu...

Geri qayıtdım. Sağollaşib yola düşdüm.

Cəbhəyə ikigünlük səfərim başa çatdı. Amma o səhnələr gözümlün qabağından getmirdi. Xüsusilə şəhid Bəxtiyarinin sadə rəftarları!

Otaqda aləm qarışıb. Gündə yüz dəfə kağızları töküb yığışdırıram. Ətrafımdakı 6 min vərəqdə qərq olmuşam. Mənsur Haşiminin xatirələrini oxuyuram:

İraqlılar bizi mühasirəyə almışdı. Səhərdən ratsiyada dediyim bir sözdür: Kömək göndərin, silah-sursat göndərin!

İşimlə məşğul olduğum zaman bir nəfərin qarşımda dayandığını gördüm. Başımı qaldıranda gördüm ki, Mirhüseynidir. Təəccüblə baxırdım. O, əyləşdi. Ratsiyanı əlimdən alıb dedi ki, kömək gəldi, silah-sursat varımızdır. Daha heç nə göndərməyin.

Xoşhəllə ayağa qalxdım, ətrafa baxdım. Mirhüseyni tək gəlmişdi. Nə kömək gəlmişdi, nə də silah-sursat vardı. Mirhüseyninin gözlərinə baxanda sakitləşdim. Səbəbini bilmirəm. Sanki 100 batalyon köməyə gəlmişdi. O, ayağa qalxıb ətrafa göz gəzdirdi. Başqa bir rabitəçinin də ratsiyası ilə eyni sözləri dediyini

gördüm: Daha heç nə göndərməyin, hər şey var... Onun gəlişi hamını sakitləşdirmişdi. Bəsiclər nə qədər güllə vardı ələdi düşmənin başına. Rabitəçi hələ də deyirdi ki, bir həftəlik silah-sursatımız var, maşınları irəli göndərməyin.

Mirhüseyni mənə tərəf gəldi. Uca səslə dedi: Nə üçün ratsiyada belə sözlər danışırısan? Nə üçün oturmusunuz? Siz geri çəkiləndə onlar şirə dönür. Hücüm edirlər. Ratsiyada deyin ki, hər şeyimiz var. Qoy qulaq asan düşmən üzülsün. Yoxsa Allaha təvəkkülü yaddan çıxarmısınız!

Hamımız başımızı aşağı salmışdıq. Deməyə sözüümüz yox idi.

Növbəti dəfə əməliyyatdan qayıdıandan sonra artıq bir qrup şahadətə çatmışdı, bir qrup yaralanmışdı. Sinəmizi qəm-qüssə dağıdırdı. Ağlayıb, rahatlaşmaq lazım idi. Ağlamaq üçün bəhanə axtarırdıq. Dua başladı. Vaxtın necə keçdiyini bilmədim. Özümə gələndə artıq 3 saat keçmişdi. Təvəssül duası 3 saat uzanmışdı.

Çadırlarımıza qayıtdıq. Bir nəfər xəbər gətirdi ki, məni komandirin çadırında gözləyirlər. Getdim gördüm Mirhüseyni çadırdadır. Çox sevindim. Salamlaşıb yanında oturdum. Gördüm ki, narahatdır. Batalyon komandirindən bunun səbəbini soruşdum. O da dedi, özündən soruş.

Mirhüseyni özü sözə başladı. Dedi axı necə narahat olmayım. Bu ölkənin harasında təvəssül duası 3 saat çəkir? Nə üçün elə iş görürlər ki, duaya gələnlər duadan bezsin və bir də duaya gəlməsin!

Nəfəs dərib dedi: Əgər halınız olmasaydı, ağlamasaydınız, sübhə qədər sinə üstə süründürərdim... Sonra üzünü ətrafdakılara tutub dedi : 14 məsuma təvəssülü 14 padşaha təvəssülə çevirmək olmaz. Bir imama təvəssül başa çatanda duadakılar deməməlidir ki, şükür biri başa çatdı.

O gecə deməyə sözüm yox idi, susdum.

Ayağa qalxıram. Artıq kağızların bir-birinə qarışdığı bu otaqda qala bilmirəm. Vərəqləri dəstələyib üst-üstə yığıram.

Termosda çay qurtarıb. Gözümə başqa bir vərəq dəyir. Xatirələrlə doludur. Yenə Əli Keyxa danışır. Bir xəzinəm var:

Vəlfəcr əməliyyatının 7-ci günü iraclılar bütün məntəqəni geri almaq üçün güclü hücumla hazırlaşdı. Duz sexində mövqe tutmuşduq. Bu məntəqəyə hücumla İraqın Müdafiə Naziri Ədnan Xeyrullah rəhbərlik edirdi.

Günorta olmuşdu. İraqlılar ağır zərbələr endirirdi. Başımıza gün döyəcəyirdi. Torpaq şoranlıq idi. Üfunət beynimizi dağıdırdı. İraqlıların zərbələri o qədər ağır idi ki, qida və su gətirilmirdi. Uşaqlar sinələrini sipər edib,

düşmənin qarşısında dayanmışdılar. Burada iradələr silahlardan təsirli idi.

Torpaq səddin yanında tanış səs eşitdim. Səsə tərəf döndüm. Mirhüseyni idi, şüar deyirdi. İnanmaq çətin idi ki, belə bir vəziyyətdə Ordu komandanının müavini gəlib. Onun gəlişindən hamı xəbər tutmuşdu. Gördüklərimə inanmaq çətin idi. Uşaqların ruhiyyəsi o qədər güclənmişdi ki, torpaq səddin üzərinə qalxıb atəş açırdılar. Hələ də səsi qulağımdadır. Fəryad çəkirdi ki, Ya Allah, torpaq səddə qalxın, onların müdafiə nazirləri gəlib, burunlarını torpağa sürtməliyik!

Uşaqlar fasiləsiz atəş açırdılar. Mirhüseyninin rəcəzləri onlara ilham verirdi. Hətta uşaqlardan bir qrupu tankların yanına getmişdi. Deyirdilər ki, gedib onların müdafiə nazirinin qulağından tutub gətirəcəyik. Uşaqlardan biri zarafatla dedi ki, Hacı, Ədnan Xeyrullahı gətirsək, mükafat nə olacaq?

Mirhüseyni cavab verdi ki, siz gətirin, mən dua edərəm, mükafatınız şəhadət olar.

Hücumun 7-ci günü Mirhüseyninin rəhbərliyi altında düşmənin burnunu yerə sürtdük.

Əli Nəcibzadə ilə ilk gündə tanış olmuşdum. O, Vəlfəcr 3 əməliyyatında kanalda Mirhüseyni ilə necə tanış olmasından yazırdı. Bu xatirəni digər vərəqlərdən sonra oxumaq üçün kənara

qoymuşdum. Həmin vərəqləri götürüb oxuyuram:

Əməliyyatın ortasında Mirhüseyni ilə Hisami motosikletlə gəldilər. Düşmən addım-addım irəli gəlirdi. Onlar torpaq səddin üstünə çıxıb düşmən mövqelərini, İraq tanklarını nəzərdən keçirirdilər. Düşmənin atəşi çox ağır idi. Mərmilər Mirhüseyninin ətrafında partlayırdı. Partlayış olan yerdən Mirhüseyniyə qədər torpaq havaya qalxırdı. Güllələr ətrafında torpağı havaya uçururdu.

Dözmədim, tez irəli getdim. Mirhüseyninin əlindən tutub onu torpaq səddən də aşağı çəkdim. Ucadan dedim: İndi xəttə gəlmək vaxtı deyildi. Bir halda ki, gəlmisiniz, torpaq səddin üstünə çıxmağa ehtiyac yoxdur.

Mirhüseyni gülümsündü. Əlini alnıma çəkib dedi ki, nigaran olma.

Təkrar torpaq səddin üzərinə qalxdı. Ətrafında güllələr vıyıldaırdı. Buna əhəmiyyət vermədən irəli baxırdı. Dözmədim, ayağından tutub aşağı çəkdim. Bu dəfə əlini üzümə çəkib dedi: Nəcib qardaş, dedim ki, mənə görə narahat olma. Mənim başıma o hadisənin gələcəyi vaxtı bilirəm. İndi icazə verirsən işimlə məşğul olum?

Həmin gün Mirhüseyni torpaq səddən düşənə qədər yüz dəfə ölüb dirildim. Axı bir Mirhüseynimiz, bir Sarəllah korpusumuz vardı.

Bir neçə gün ağır döyüşdən sonra Ərvəndin bu biri sahilinə keçdik. Bir neçə günlük amansız döyüşü duz gölündə qoyduq qaldı. Bütün döyüşçülər əldən düşmüşdü. Qəşlə bazasındakı binada ölü kimi hərə bir tərəfə sərildi. Hətta bizim üçün gətirilən şərbəti içməyə gücümüz yox idi. Günortadan sonra Mahmud Kazimzadə ilə idim. Dedi: Namazı qılıb yataq.

Göz qapaqlarını qaldırmağa çətinlik çəkirdi. Dəstəmaz alıb namaza dayandı. Gördüm ki, səcdədən qalxmır. İnanmaq çətin olsa da, onu yuxu aparmışdı. Silkələdim, qalxıb yenidən dəstəmaz aldı. Namazda yalnız dodaqları tərpənirdi, gözlərini yummuşdu. Yenə də səcdədə yuxuya getdi. Bu hadisə neçə dəfə təkrarlandı.

Bir saat sonra Mirhüseyni gəldi. Onu görənlər yerindən sıçradı. Başına topplaşdıq, söhbətə başladı. Cihaddan, müharibənin çətinliklərindən danışdı. Dedi ki, özümüzü ön xəttə getməyə hazırlayaq.

Söhbətini başa çatdırdı. Kazimzadə dizlərini qucaqlayıb bir kənardə oturmuşdu. Yavaşca dedi ki, hazırlaşaq, gedək ön xəttə. Ayağa qalxdıq. Mahmud Kazimzadənin gözləri qızarmışdı. Getdik silahlarımızı və başqa lazım olan şeyləri hazırlayaq.

Əməliyyatdan sora ezamiyyət üçün geri gəldik. Maşınımız ambulans idi. Behbəhan

şəhərinə çatdıq. Gecə idi, hamı yorğundu. Korpusun qərargahına getdik. Bilirdim ki, içəri buraxmayacaqlar. Ağıma bir fikir gəldi. Sürətlə hərəkət edib keşikçiyə çatanda arxamca gələnlərə işarə ilə dedim ki, onlar da mənimlədir!!

Qapını açdı, içəri daxil olduq. Sevindik ki, bu hiylə ilə korpusun qərargahına daxil olduq. Maşını dayanacaqda saxlayıb məscid, namazxana axtardıq. Namaz üçün yer tapıb, dəstəmaz aldığımız. Sonradan keşikçi Mirhüseynidən soruşdu ki, qardaş, siz hansı batalyondansınız? Mirhüseyni dedi ki, 41-ci Sarəllah korpusundan. Keşikçi çölə çıxmalı olduğumuzu dedi. Mirhüseyni təəccüblə səbəbini soruşdu. Dedi: Ordu istirahət və namaz üçün bəsicə getməlidir. Sürücünüz dedi ki, qardaşlarım mənimlədir, elə bildim daxili qüvvələrdənsiz.

Mirhüseyni onun sözlərini eşidən kimi dedi ki, gedək. Dedim hacı, nə fərqi var ki, bəsicə gedək ya burada qalaq, biz korpusdanıq. Dedi qanun bunu deyir. Dedim, namazı qılaq gedək. Dedi icazə vermirlər, burada qalmaq faydasızdır.

Çölə çıxdıq. Mirhüseyni gileylə mənə dedi: Nə üçün keşikçini aldatmısan? Allah sənənin yalan dediyini bilir. Çalış həmişə düz ol.

Sonra mehribanlıqla əlavə etdi: Sənə tövsiyə edirəm ki, heç vaxt qürur, təkəbbürə təslim olmayasan.

Gecə yarı Kermanın yaxınlığına çatdıq. Mirhüseyni yuxuda idi. Yanacaq doldurma məntəqəsinə daxil olduq. Məntəqənin müdiri yaxına gəlib dedi ki, yalnız kuponla benzin verilir.

Sürücü benzin almaq üçün manevrə başladı. Dedi, tələsin, yaralımız var.

Mirhüseyni səsə oyandı. Məntəqə müdiri dedi ki, sizə 15 litr benzin verirəm, növbəti məntəqəyə çata bilərsiniz. Çox verə bilmərəm, satdığımız benzin qədərində kupon təhvil verməliyik.

Mirhüseyni soruşdu ki, nə olub? Sürücü cavab verdi ki, bir şey olmayıb, hacı, siz yatın.

Mirhüseyni qalxıb oturdu. Dedi, yuxum gəlmir, nə üçün yatım.

Əhvalatı Mirhüseyniyə danışdım. Sürücünü danladı ki, nə üçün yalan demisən. Əsəblə maşından düşdü, bədəni titrəyirdi. Məntəqə müdirinə dedi: Mən üzr istəyirəm, o yalan deyir. Maşında yaralı yoxdur. Qanun nə deyirsə, elə edin.

Beləcə, gecəni orada qaldıq. Səhər məntəqə müdirindən soruşdum ki, benzin götürmək üçün heç bir yol yoxdur? Dedi gedin valinin yanına, vali məktub versin.

Dörd litr benzin borc verdi ki, oraya çata bilək. Benzin üçün məktub aldıq. O gecə baş verənlər mənə ibrət oldu.

Vəlfəcr 8 əməliyyatı haqqında üst-üstə qalaqlanmış xatirələrdən ikisini oxuyuram. Kerosinkanı yandırıb, çaydanı üstünə qoyuram. Su qaynayana qədər Yəhya Şeyx Visinin xatirələrini oxuyuram:

Ön xəttə getmək istəyirdim. Favın artilleriya məntəqəsindəydik. Purxosrəvi məni gördü. Qulamhüseyn Şəhriyariyə məktub yazdı. Məktubu mənə verib, ona çatdırmağı xahiş etdi. Dedim, Şəhriyarinin səngərinə çatmaq üçün Şəhadət üçyolayrıcından keçməlisən. Dedim, ona məktub verməyin bir şərti var. Soruşdu ki, nə şərtidir. Dedim məktubdakı hər sözə görə ona bir sillə vurum. Gülüb dedi ki, qəbuldur.

Döyüş xəttinə çatıb birbaşa komandir səngərinə getdim. Mirhüseynini gördüm. Salamlaşandan sonra Şəhriyarini soruşdum. Dedi ki, İndi gəlir.

Şəhriyari gəldi, məktubu ona verib şərti dedim. Güldü, dedi qəbuldur, amma hökmü sabah sübh icra edərsən.

Onunla razılaşmadım, mübahisə başladı. Mirhüseyni nə üçün mübahisə etdiyimizi görüb dedi ki, mən sabaha qədər Şəhriyariyə zamin dururam. Qəbul etdim, məktubu Şəhriyariyə verdim.

Səhəri gün saat 8 də iş dalınca getdim. Qayıdan kimi Mirhüseyninin yanına gəldim. Dedi hökmü icra etmək istəyirsən? Dedim bəli, Şəhriyari haradadır?

Dedi Şəhriyarini arxaya apardılar. Soruşdum ki, yaralanıb. Yox - dedi, başını aşağı saldı. Bir anda dünyam qəmlə doldu. Mirhüseyni dedi ki, zamin durduğum ilk adam idi, halsızam hökmü icra et.

Ağlamaq tutdu, səngərdən uzaqlaşdım.

O günlərdə Qulamabbas Kavusunin yaşı az olub. Yazısının ilk cümləsindən bunu başa düşürəm:

1985-ci ildə cəbhəyə yola düşdüm. Boyu balaca idi, dedilər geri qayıtmalısan. O qədər israr etdim ki, qəbul etdilər.

Bir gün Mirhüseyni ön xəttə getmək istəyirdi. Rabitəçi kimi onunla getdim. İlk dəfə idi ön xəttə gedirdim. Ətrafımızda mərmilər partlayırdı, güllələr vıyıldaırdı. Mən əyilə-əyilə getsəm də, Mirhüseyni dik dayanmışdı. Sanki müharibə meydanında deyildi. İrəli getdik, xətt yenicə azad edilmişdi. Mirhüseyni israr etdi ki, səngərdə qalım, irəli getməyim. Qəbul etmədim, onunla getdim.

Səngərlərdən birində partlayış oldu. Bir beton parçası arxadan mənə çırpıldı. Yerə yıxıldım və sonra nə baş verdiyindən xəbərsiz qaldım. Sonradan uşaqlar baş verənləri mənə

danırdı. Mirhüseyni başa düşüb ki, mən zərbədən daha çox qorxudan özümdən getmişəm. Gülərək üzümə su çiləyib ki, ayılım. Sonrasını xatırlayıram. Özümə gələndən sonra qoluma girdi. Yola düşdük. Allah kəlamı ilə mənə təsəlli verirdi. Kürəyimdəki ağır yavaş-yavaş keçirdi.

Bir də mənə özü ilə aparmadı. Amma çox istəyirdim ki, onun yanında olum.

Çaydan qaynayır. Termosu hazırlayıram. Xəyalım Mirhüseyninin yanındadır. Proqrama əsasən daha 3 gün buradayam. Bu 3 gündə onun həyatındakı sirli nöqtələri kəşf etməliyəm. Kağızların yanına qayıdırəm. Bu kağızlar mənə həyatım olub. Bu kağızlardakı sözlərlə bu gün və gələcək üçün onun təsvirini yaratmalıyam.

VII

Vəlfəcr 8 əməliyyatı başa çatır. Fav, Duz gölü, Əl-Qəsr yolu, Şəhadət üçyolayrıcı, Ərvənd günləri səma əhlinin yer əhlindən daha çox tanıdığı günlərdir. Bu günlərin qəhrəmanları haqqında da eyni sözü demək olar.

Kərbəla bir əməliyyatı haqqında xatirələrin sorağına gedirəm. Mirhüseyni Vəlfəcr 3 əməliyyatında da bu yerlərdə döyüşüb. Tale onu yenidən bu diyara çəkib. Xayalım addım-addım onunla gəzir.

Bu tanış diyara qədəm qoyuram. Mirhüseyninin qəhrəmanlıqlarına şahid olmuş insanlarla yoldaş oluram. Həbib Şəhrəki onlardan biridir:

1986-cı ilin may ayı idi. Vəlfəcr 8 əməliyyatından 3 ay keçmişdi. O ağır əməliyyatdan sonra ezamiyyətə gəldik. Komandirlərdən sırası əsgərlərə qədər hamı gəlmişdi, məntəqədə az adam qalmışdı. Şəhərdə idim. Cənab Farsi gəldi. Dedi Mirhüseyni zəng vurub. Deyib nəzarətimizdə olan Əl-Bəhar yolu üçün təhlükə yaranıb. Məntəqədəki hərbi qüvvənin gücü yoxdur. Səpələnmiş qüvvələri bir yerə yığıblar. Bir nəfəri də müvəqqəti başçı təyin ediblər. İmkan olsa, özünüzü 24 saata məntəqəyə çatdırın.

Təyyarə hazır idi. Məntəqəyə doğru hərəkət etdik. Mirhüseyni bizi məntəqə ilə tanış etdi. Düşmən hücumə hazır idi. Mirhüseyni bizi ön xəttə göndərdi. İşləri nizama salıb, müdafiəyə hazırlaşdıq.

Ön xətdə görürdüm ki, Mirhüseyni bütün həyatını müharibəyə vəqf edib, müdafiəyə hazırlaşır. O, misilsiz bir mücahid idi.

Sonra Kərbəla 1 əməliyyatına getdik. Qüvvələrimiz sütun şəklində Xosrovabad bağından Qələvizana doğru hərəkət etdi. Hərəkət gedişində Mirhüseyni mənə dedi ki, mənə itirmə.

Onun poçtunu daşıyırdım, əgər onu itirsəydim işi ləngiyərdi. Tapşırıqlarını batalyon komandirlərinə, dəstələrə çatdırıb geri qayıdırdım. Ordu üç istiqamətdə hərəkətə başladı. Mərkəzi xətt ən mühüm istiqamət idi. Bu istiqamətdə hərəkətə Mirhüseyni rəhbərlik edirdi.

Minalanmış sahənin arxasına çatdım. İki-üç saat olardı ki, yol hazır idi. Minaları müxtəlif üsullarda basdırmışdılar.

Yol açılsa da əməliyyat ifşa olunmuşdu. Düşmənlər soldan və sağdan hərəkətləri qeydə almışdılar. İrəli getməyə hazır idik. Minalanmış sahənin arxasında bizə parolu dedilər. Düşmən bütün xətti atəşə tutmuşdu. Yer səthinə paralel atılan güllələr amanımızı qırmışdı. Heç kim

başını qaldıra bilmirdi. Qaçmaq istəyəndə güllələr sağımı solumu deşik-deşik etdi. Yerə sərilmişdim, Mirhüseyni dedi ki, qalx və irəli get.

Minalanmış sahə genişdir, düşmənlə aramız çoxdur. Qəlavizan yüksəkliyindən od yağdırırlar. Hərəkət etmək mümkün deyil. Gözləyirik ki, atəş səngisən.

On dəqiqə ötdü. Əməliyyat elə planlaşdırılmışdı ki, döyüş parolu ay görünənə yarım saat qalmış deyilirdi. Nəzərdə tutulurdu ki, qüvvələr tam qaranlıqda düşməne yaxınlaşsın və səngərlərdə ay işığında təmizləmə aparılsın. Saatin əqrəbləri ayın doğma vaxtına yaxınlaşırdı. Yarıciddi-yarızarafatla Mirhüseyniyə dedim: Gördün düşmənin bütün atəşləri mənə tərəfdir. Belə bir şəraitdə mənə deyirsən qalx, irəli get.

Zehmindən keçən sözlər dilimə gəlmişdi. Mirhüseyni ayağa qalxdı. Başımıza güllə yağdı. Hətta güllə Mirhüseyninin köynəyini qoparıb apardı, amma o buna əhəmiyyət vermədi. Başqa bir güllə ayaqlarının arasından keçdi. Amma o, atəşdən başqa hər şeyə fikir verirdi.

Uzanmış vəziyyətdə ona baxdım. Möhkəm dayanmışdı. Düşmənin qarşısında sığındığımız dağ kimi idi.

O hərəkət etsə də korpus dayanmışdı. Onun hərəkəti cürət verdi, ayağa qalxdıq. Sanki əjdaha ağızından üstümüzə od yağdı. Mirhüseyninin ardınca hərəkət edirdik.

Düşmən səngərinə ilk daxil olan Mirhüseyni oldu. Düşmən xətti belə asanlıqla yarıldı.

Hava işıqlandı. Artıq səhər idi. Batalyonlar düşmən səngərlərində təmizləmə aparırdı. Düşmən geri çəkilməmişdi.

Mirhüseyninin ardınca gedirdim. O rahatlıq bilmirdi. Səngərlərə qumbara ata-ata irəli gedirdi. Döyüşçülər də onun arxasınca hərəkət edirdilər. Bir an səngərin üstünə qalxdım. Birdən ayağımın altında partlayış səsi eşitdim. Səngər titrədi. Mirhüseyninin fəryadı eşidildi. Onu hirsləndirmişdim. Dedi: Nə üçün səngərin üstünə çıxmısan? Allah eləməmiş hadisə ola bilərdi.

Üzr istədim. Əlini boynuma salıb, üzümdən öpdü. Sərt danışdığı üçün peşman olmuşdu. Mən ehtiyatsızlıq etmişdim.

Həmin gün çalışırdı ki, könlümü ələ alsın. Səngərləri təmizlədikdən sonra torpaq səddin üstünə qalxdı. Qaçmış düşmən tankları yavaş-yavaş irəli gəlirdi. Topları işə saldılar. Bir saat sonra düşmənin yaratdığı cəhənnəmdə hərəkət edirdik.

Ratsiyalar bir an olsun susmadı. Böhranlı durum idi. Geri çəkilsəydik məntəqə üçün

təhlükə yaranırdı. Mirhüseyni motosikleti işə salıb dedi min. Əlimə bir qumbaraatan verdi. Kəşfiyyat və tankları ovlamaq üçün hərəkət etdik.

Geri qayıtdıq. Bu dəfə Xosrəvi, üçüncü dəfə Herati ilə getdi. Həmin gün səkkiz düşmən tankı vurdu və düşmən yerindən tərpənə bilmədi.

Əli Keyxanı gördüm. Uzun və arıqdır. Zabul ləhcəsində danışır. Başa düşmək üçün bu ləhcəyə bələd olmalısən, gərək çox diqqət edəsən. Kağızlar arasında onun xatirələri var. İki-üç xatirəsi yer almış kağızları kənara qoyuram:

Mirhüseyni bir yerdə dayana bilmirdi. Bir ayağı ön, o biri ayağı arxa cəbhədə idi. Bəzən uşaqlar iddia edirdilər ki, onu eyni vaxtda neçə yerdə görüblər. Mübahisə edirdilər ki, sən gördüyün yox, mən gördüyüm Mirhüseyni idi!

Kərbəla 3 əməliyyatında batalyonu irəli aparırdıq. Qələvizan uğrunda ağır döyüş gedirdi. Biz olduğumuz yerdən qumbaraatan və pulemyotların atəşi müəşhidə olunurdu.

Tanklara yaxınlaşanda öz uşaqlarımızdan bir neçəsi tankın üzərindən yerə atılıb dedi ki, irəli getməyin. Mən düzlən əmri verdim. Onlar Qələvizan yüksəkliyini göstərib dedilər ki, iraclılar əvvəlki batalyonun uşaqlarını əsir götürüb. Durbinlə deyilən istiqamətdə baxdım. Məntəqə tüstü, toz- torpaq içindəydi. Bir dəstə

əsir düşmüşdü. Digər qalib dəstə səngərdəkilərə çıxmağa kömək edirdi. Bu məsafədən seçmək olmurdu ki, kim iranlıdır, kim iraqlı.

Motosikletlə geri qayıtdım, özümü Hacı Qasim Süleymaniyə çatdırdım. Mirhüseyniyə dedi ki, özünü təcili ön xəttə çatdır. Geri qayıtdıq. Batalyona çatanda dayandı, binoklla yüksəkliyi nəzərdən keçirməyə başladı. Dedi ki, əsir götürülənlər iraqlıdır. Nəsr 5 korpusunun uşaqları əsir götürüb. Bu səhv xəbərə görə narahat olmuşdu. Xəbəri yayanlarla sərt rəftar etdi. Sonra sürətlə hərəkət etdi, biz də onun ardınca. Bir az keçdi, eşitdim ki, iraqlılar onu mühasirəyə alıb. Amma sonra mühasirədən çıxıb bilmişdi. Hadisə yerinə çatıb bütün iraqlıları əsir götürdük.

Bəli, Mirhüseyni bir yerdə dayana bilmirdi. Narahat ruhu vardı. Cövlan üçün daha böyük dünyaya ehtiyaçlı idi. Çox böyük ruh sahibi idi.

Bu sistanlı qəhrəmanın böyük ruhu cəbhə boyu dolaşırdı. Qəlavizan şəhadət verir ki, o necə döyüşürdü. Fəryadları hələ də Mehran çölündə zümzümə edir. Əli Ağayi bu macəranın digər bir şahididir:

Bu iti dil təkçə düşərgədə kəsici deyildi. Mirhüseyni döyüşün ən qızgın vaxtında da danışdı. Kərbəla 1 əməliyyatında Qəlavizun yüksəkliyini ələ keçirən uşaqlar Mehran şəhərinə üz tutmuşdular. Düşmən ətrafa dəli

kimi atəş açıldı. Uşaqlar torpaq sədlə sinə-sinəyə dayanıb müdafiə olunurdular. Amma silah-sursat çatışmazlığı, dəhşətli isti və susuzluq amanımızı qırılmışdı. Düşmən tankları aram-aram irəli gəlir, məntəqəni nəzarətə götürürdü.

Başımızı itirdiyimiz bir vaxtda Mirhüseyni gəldi. Səsgücləndiricini götürüb ağır atəş altında təkbir (Allahu əkbər) dedi. Fəryad çəkdi ki, ey Əba Əbdilləhin dostları, bura imtahan səhnəsidə, bura Kərbəladı! Əgər ləbbeyk deyirsinizsə, özünüzü toparlayın, düşməni geri oturdun. Qalxın ayağa, imtahan verin. Bura haqla batilin savaşı meydanıdır. Təkbir deyib, düşmənin üzərinə yürüş etdi.

Sanki yeni nəfəsli qüvvələr meydana daxil oldu. Düşmən üzərinə hücum başladı. Ağır döyüş getdi və bir saat sonra düşmən geri çəkilməmişdi, məntəqədə sakitlik idi.

Bu əməliyyat barədə son məlumat Əliriza Heydərinin xatirələridir:

İlk dəfə idi əməliyyatda iştirak edirdim. Kərbəla 1 əməliyyatı idi. Gecə hərəkət əmri verildi. Bizi xəttə gətirirdilər. Sıraya düzülüb hərəkət etdik. Ağır döyüş idi. Hər tərəfdən od yağırı. Yarı yolda yolu dəyişdilər. Bu irəli-geri hərəkət bir neçə dəfə təkrarlandı. Gic olmuşduq, bilmirdik komandirlər nə etmək istəyir. Ağır atəş altında şəhidlərimiz, yaralılarımız vardı.

Mən də yaralanmışdım. Min bir çətinliklə geriyyə qayıtdım.

Bir neçə gün sora Mirhüseynini gördüm. Məndən hal-əhval tutdu. Nizamsızlıqdan, əməliyyat gecəsi irəli-geri hərəkətlərdən şikayətləndim. Əməliyyat komandirlərinə o ki var döşədim. O mənə qaranlıq nöqtələri izah edirdi. Problemlərdən danışdı. Uzun və ətraflı söhbətdən sonra ayrıldıq.

Səhəri gün uşaqlara əməliyyatdan danışdım. Uşaqlardan biri dedi ki, Mirhüseyni ön xətdə idi. Yerimdə donub qaldım. Həyəcanla soruşdum ki, əminsən? Dedi: Əminəm ki, Mirhüseyni həmin gecə əməliyyata komandanlıq edənlərdən idi.

Ötən günkü söhbəti xatırlayıb xəcalət çəkdim. Ağzıma gələni danışmışdım. Mirhüseyni isə necə bir sadəliklə udmuşdu. Bu sərkərdənin əxlaq və rəftarı məni dəli edirdi!

Kərbəla 1 əməliyyatı ilə bağlı xatirələri üst-üstə yığıb kənara qoyuram. Başqa kağız dəstəsini əlimə götürürəm. Onun ruhani halı ilə tanış olmaq istəyirəm. Xatirələrdəki söhbətlərdən nələrsə anlamışam. Pərakəndə yazıları nəzərdən keçirirəm. Min nəfər söhbət edib, min fərqli xatirə danışılıb.

Diqqətimi cəlb edən ilk xatirə Əbdülhüseyn Mirşəhrəkinin xatirəsidir:

Bir gün Mirhüseynini görməyə gəldim. Günorta idi, hamı məhdiyyəyə namaza gedirdi. Gördüm münasib vaxt deyil. Dedim namazı qılım, sonra onun görüşünə gedim.

Namazı qıldım, sonra məhdiyyədə onu axtardım, amma tapa bilmədim. Hamı nahara tələsirdi. Mən də yeməxanaya getdim. Bəsic və digər döyüşçülər sıraya düzülmüşdü. Mən də sıraya dayandım.

Xörəyi götürüb bir kənardə əyləşdim. Fikrimdən keçdi ki, komandirlər yeməyi qərargahda yeyir. Dedim elə vaxt gedim ki, yemək qurtarmış olsun.

Bir də gördüm Mirhüseyni əsgərlərlə bir sırada növbəyə dayanır. Əlində təsbəhi vardı, zikr deyirdi. Cəld qalxıb yaxınlaşdım. Salamlaşandan sonra dedim ki, ay hacı, sən əyləş mən yemək götürüb gətirərəm.

Başqaları da belə təklif etdi, amma o qəbul etmədi. Növbəsi çatana qədər dayandı, yeməyini götürüb mənim kənarımda əyləşdi. Kim deyər ki, korpus komandirinin müavinidir! Mirhüseyni sadə bəsic kimi idi.

Məhəmmədəli Cami sadə həyat tərzindən danışır. Bu müstəvidə qəlbində Mirhüseyniyə yer verib. O təsvir mənim başımın üstündə vardı. Ey kaş ona qəlbimdə də yer verə biləm. Oxuyuram:

Bəzən bir nəfərlə bağlı bir səhnə, bir təsvir yaddaşına həkk olur. Amma o biri təsvir canına od salır. Ömrünün sonuna qədər səni rahat buraxmır.

Cəbhəyə göndərməli idim. Dəstədə hamı sistanlı idi. Avtobusa mindik ki, Kermana gedək. Oradan qatarla cəbhəyə ezam ediləcəkdik.

Mirhüseyni də bizimlə idi. Kermanın Bərdsir məntəqəsinə çatdıq. Günorta olmuşdu. Uşaqlar bir-birlərinə deyirdilər ki, namaz vaxtıdır. Mirhüseyni sürücüyə saxla dedi. Bir kənddə dayandıq. Düşüb dəstəməz aldıq. Mirhüseyni pişnamaz dayandı. Danışacağım hadisə orada baş verdi. Namazın son səcdəsi idi. Səcdənin zikrini deyə-deyə Mirhüseyninin səsinə dinləyirdim. O qədər qəlbən “İlahi, əl-əfv” deyirdi ki, düşünürdün axirüzzamandır. Onun səsinin təsirindən bütün bədənəm titrəyirdi. Nə üçün belə olduğunu dərk etmirdim.

Mehdirüseyni səcdədən qalxdı, biz də qalxdıq. Namaz başa çatdı, amma o səs hələ də qulağımdadır. O səsdə Allahı, Mirhüseynini, dünya və axirəti görürdüm. Ona görə deyirəm ki, bəzən bir təsvir ömrün sonuna qədər insanın zehninə həkk olur. Bəli, cəmi bir təsvir!

Başım üzərində çox təyyarə görmüşəm. O günlərdə gəlib şəhərləri bombalayıb,

qayırdılar. Həsən Kəştgərin xatirələri də o günlərə bir baxışdır:

Hərbi qüvvələri Əhvaz yaxınlığındakı Cəngəl düşərgəsinə gətirmişdilər. Orada batalyonlara bölməli idilər. Düşərgə müxtəlif şəhərlərdən gəlmiş döyüşçülərlə dolu idi. Kerman, Zəbul, Zəhidan, Babək, Sircandan gələnələr vardı. Günorta olsa da bölgü aparılmamışdı. Bir qrup da ətrafa səpələnmişdi.

Bildirdilər ki, namaz və nahardan sonra bölgü olacaq. Su axtarmağa getdilər. Mirhüseyni namaza dayandı. Səmada təyyarə səsi eşidildi. Şübhəsiz ki, İraq təyyarəsi idi. Bizim təyyarənin başımız üzərində manevr etməsi məntiqi deyildi. Sanki sürüyə canavar soxuldu, hərə bir tərəfə qaçdı. Ağacların arasından səmaya baxırdım. Gördüm Mirhüseyni heç nə olmamış kimi meydanın ortasında namaza dayanıb. Bu səhnəni görəndən sonra gizlənməyə utandım. Sakitcə dayanıb baxırdım. Mirhüseyni namazını qurtarandan sonra səmaya baxdı. Sanki başqa bir dünyadan gəlmişdi. Xəbərsizdi ki, bura hərbi düşərgədir və səmada təyyarə var.

Mirhüseyni sanki başqa bir növdəndir. Uzun illər görə bilmədiyimiz bir növ!

Xatirələr arasında Mehdi Sufinin xatirəsi ilə rastlaşırım. Məddah, təbliğat idarəsinin məsulu

olub. Mirhüseynidən xatirələri çoxdur. Əvvəllər də bu xatirələri oxumuşam:

Mirhüseynidə ayrıca Aşura ziyarəti eşqi vardı.

Bir neçə gün idi düşərgədə Aşura ziyarəti oxunmasına ara verilmişdi. Məddah yox idi, mehdiyyə problemimiz vardı, başqa çətinliklər də mövcud idi.

Mirhüseyni Aşura ziyarətinin dayandığını görüb məni çağırırdı. Çox sərt şəkildə dedi: Aşura ziyarəti nə üçün oxunmur?

Məddah olmadığını deyəndə sözümlü kəsib dedi: Vacib deyil ki, hökmən gözəl səslə adam oxusun. Mühüm gözəl səslə oxumaq deyil, mühüm odur ki, İslam cəbhəsində Ziyarəti-Aşura oxumaq yaddan çıxmasın.

Sübhələr namazdan qabaq mehdiyyədə Aşura ziyarəti oxunurdu. Bəzən dua vaxtı çatsa da uşaqlar gəlib çıxmırdı. Namazxana xidmətçisi Mirhüseyniyə müraciət edirdi. Mirhüseyni də ətrafa baxıb, soruşurdu ki, dua oxumağa gələn var ya yox? Gələn olmasaydı, özü mikrafonu götürüb oxumağa başlayırdı. Səsi yaxşı deyildi. Amma özü dediyi kimi, mühüm olan Aşura ziyarətinin oxunması idi.

Bir dəfə təbliğat çadırından mehdiyyəyə tərəf gedirdik. Həmin gün Mirhüseyni məddahlıqdan danışdı. Mənə deyirdi: Məddah gərək əvvəlcə özü yansın ki, başqalarını da yandıra bilsin.

Əgər onun müsibət zikri ürəkdən, ixlaslı olmasa, nə qədər çalışsa da məclis isti olmayacaq.

Bir gün dua başa çatandan sonra mənə dedi: Nə üçün duada bu qədər səs-küy salırsan?! Dua oxuyanda buna ehtiyac yoxdur. Sən ürəkdən oxu, lazım deyil camaata deyəsən ki, ağlayın, səsiniz Kərbəlaya çatsın...

Mirhüseyni deyirdi: Vacib əməlləri yerinə yetirmək üçün müqəddiməyə ehtiyac var. Məsələn, namaz üçün dəstəmaz alırıq. Dua oxumaq, məddahlıq üçün də dəstəmaz al. Özümüzü daim Allahın hüzurunda görək. Dəstəmaz ruha aramlıq verir, insan təvəssül, Əhli-beytlə (ə) söhbətə hazırlanır.

Çox istəyirdi ki, hər yerdə dua mərasimi keçirilsin. Bu yolda bacardığı işi əsirgəmirdi.

Hurda idik. Havanın rütubəti üzümüzdə dəyirdi, külək əsəndə bir sərinlik hiss olunurdu. Həmin gün səngərdə təbliğata getdim. Səngər çaya yaxın idi. Qayıq səsi eşidildi. Bir qayıq səngərin yanında dayandı. Mirhüseyni gəlmişdi. Hal-əhval tutub soruşdu ki, nə vaxta qədər buradasan?

Dedim qalmaq üçün gəlmişəm.

Dedi eləsə sabah Aşura ziyarəti oxumaq üçün bizim səngərə gəl.

Qəbul etdim. Onun işi vardı, bir neçə dəqiqə sonra getdi.

Qayığa əyləşib yola düşdük. Qamışlıqlardan keçib qərərgaha çatdıq. Qayıqdan düşüb birbaşa Mirhüseyninin səngərinə üz tutduq. Narahat idim ki, məbada kecikim. Səngərdə Mirhüseyni üzqibləyə oturmuşdu, əlində Məfateh (dua kitabı) vardı. Ətrafında bir neçə nəfər döyüşçü də cəm olmuşdu.

Salam verdim, dönüb mənə baxdı, salamımı aldı. Yaxınlaşıb yanında əyləşdim. Təəccüblü idi ki, səngərdə toplaşan yox idi. Mirhüseyni dedi ki, duaya başla.

Yanaşı oturdum, duaya başladım. Elə əvvəldən ağladı. Duanı zümzümə edir, iç çəkə-çəkə ağlayırdı. Sanki duada min nəfər vardı, izdihamlı bir məclis idi. Mirhüseyninin oğünkü halını unutmaram. O mənəvi hal döyüş meydanında özünü göstərirdi.

Əməliyyat vaxtı qərargahda idim, Mirhüseyni gəldi. Yaralanmışdı, əli, başı, bədəni sargılı idi. Çatan kimi əməliyyatın gedişi barədə soruşdu. Sanki yaralanmamışdı. Hamı etiraz etdi. Hacı Qasim Süleymani dedi ki, nə üçün bu vəziyyətdə cəbhəyə qayıtmısan, istirahət etməli deyildin? Hərə bir söz dedi, israr etdik ki, geri qayıtsın. Amma o öz vəziyyətinə əhəmiyyət vermirdi. Bütün təkidlərə baxmayaraq, qalib əməliyyatla məşğul oldu.

Son xatirəm albomda saxladığım foto ilə bağlıdır...

Günorta olub. Kağızları toplayıram ki, başqa bir vaxt nəzərdən keçirim. Həssas günlər qarşıdadır. Son günlərə yaxınlaşıram. Hər biri min gün olan günlər! Mirhüseyni o min gündə min dəfə döyüşüb. Gələcəyin intizarı ilə əyləşirəm.

VIII

Bilet gətiriləndə yatmışdım. Əlavə olunmuş kağızda yazılmışdı ki, sabah yox, birisi gün üçün bilet alınıb; sabah günortaya yaxın şəhid məzarlarının ziyarəti üçün maşın göndərəcəyik, hazır olarsız.

Səfərim başa çatmaq üzrədir.

Qeydləri oxuyanda məsələni başa düşürəm. Bəli, onu yaxşı tanıyıram. Mirqasim mənim ən yaxın tanışlarımdan olub. Fotosunu divara vurmuşam, gündə yüz dəfə baxıram. Yenə də ayaq üstədir, qətiyyətlə danışır.

Onun həyatını anbaan izləmək istəyirəm. Hara gedib, nə fikirləşib, nə iş görüb...

Onu bilirəm ki, son dəfə Kərbəla 4 əməliyyatından sonra ezamiyyətə gəlib. Bilirəm ki, ailə qurandan 4 il sonra həmin günlərdə övladı dünyaya gəlib. Necə olub cəbhəyə gedib, övladı oğlan olub, ya qız? Nə üçün heç kəs mənə onun haqqında bir söz deməyib?

Fikrimdə araşdırma aparıram. Onun övladının indi 11 yaşı olmalıdır. Amma hacı Muradəlinin evində bu yaşda uşaq görmədim.

Oxumağa başlayıram. Hacımuradəlinin sözü yadıma düşür. Onun son ezamiyyətindən danışdı:

Cəbhəyə gedənə qədər yığıncaqlarda dini söhbətləri olurdu. Bəzən də mənə kömək edirdi.

Bir gün dedi ki, ata, cəbhədə qələbəmiz üçün nəzir et.

Erkək qoyunumuz olsaydı, onu nəzir niyyəti ilə kəsərdi. Dedim oldu, bala.

Dedi onda bu iki inəyi qələbə üçün nəzir et.

Qəbul etdim və həmin gündən iki inək inqilabın qələbəsini gözləyirdi. Bir neçə ay ötdü. Cəbhədən bir xəbər yox idi. Dedim, oğul cəbhədən bir xəbər yoxdur, ot da bahadır. De görüm, bu inəkləri nə edim?

Dedi inəkləri satıb pulunu qoy banka. Qələbədən sonra pulunu cəbhənin hesabına köçürərsən.

Dediyini yerinə yetirdim. Sonra Mirqasim şəhadətə çatdı. Mən də xəbər gözləyirdim. Müharibə qurtarandan sonra pulu cəbhənin hesabına köçürdüm.

Qasim heç vaxt bizdən nəsə istəmədi. Son dəfə ezamiyyətə gələndə mənə dedi : İnəklərdən birini mənə ver.

Dedim, oğul bu nə sözdür deyirsən, hamısı sənindir.

Dedi: Şəhadətim zamanı xərclər üçün istəyirəm.

Gördüm çox israr edir, dedim get istədiyini seç.

Birlikdə tövləyə getdik. Əlini inəklərdən birinin üstünə qoydu, dedim bu oldu sənin.

Bir neçə gün sonra yenidən cəbhəyə qayıtdı. Radioda hücum marşı səslənirdi. Otaqdan bayıra çıxdım. Gördüm Mirqasimin ayırdığı inək özünü daşa-divara vurur. Elə bil onu kəsməyə aparırdılar.

Sonradan bildim ki, məhz Mirqasim şəhadətə çatan gün inək belə edirmiş.

Otağı səliqəyə salıram. Artıq kağızların çoxunu oxumuşam. Onları iki qəhvəyi qutuda yerləşdirirəm. O birilərini bir kənara qoyuram. Otaqda yaranan səliqəyə özüm də təəccüb edirəm.

Oxunmamış kağızlar qarşımdadır. Əvəzəli Fəqiri onu xatırlayır. Sözlərindən hiss edirəm ki, Mirhüseyni ilə vidalaşmaq vaxtı çatıb:

Bir gün baxışlarından hiss etdim ki, mənə nəşə demək istəyir. Xəlvət bir yerdə saxlayıb soruşdum ki, Hacı, mənimlə işin var?

Danışmaq istəmirdi, israr etdim. Dedi bir şey soruşmaq istəyirdim, Allaha and verirəm, düzünü de. Təəccüblə dedim ki, nə olub? Soruşdu ki, maket-palazlardan qalıb?

O günlərdə fabrikdən sintetik maket-palaz, bir də maşın xalçası almışdıq. Bu döşənəcəkləri fabrik qiymətinə döyüşçü ailələrinə çatdırmışdıq.

Mirhüseyniyə dedim ki, bəli, qalıb nə üçün soruşursan? Başını aşağı salıb dedi ki, maket istəyirəm. Dedim: Siz ki hamıdan çox xidmət

etmisiniz. Bu günə qədər də heç nə götürməmisiniz. Baş üstə, verərəm.

Amma narahat idi, təkrar dedi: Ağa Fəqiri, bütün bəsicilər öz payını götürüb?

Dedim hacı, maket da var, xalça da.

Dedi: Yox, maket istəyirəm, baxın görün hamı götürüb? Atam istəyib. Əgər hamı götürübsə, mənə də verin. Bir də təkrarladı ki, əgər bütün bəsicilərə çatıbsa, mənə verin.

Amma Mirhüseyni onun üçün ayrılmış maketi də apara bilmədi. Maketi hazırlayandan sonra onun şəhadət xəbəri gəldi.

Nə vaxt rastlaşdıqsa mənəmlə söhbət edirdi. Deyirdi ki, bir neçə nöqtəyə diqqətli ol. Əgər niyyətiniz Allahın razılığı olmasa, gecə-gündüz çalışsanız, faydası yoxdur. Allaha xatir şəhid və döyüşçü ailələrinə qayğı göstərin. Əgər nəticəsi olmasa da cavabdeh deyilsiniz. Biz vəzifəmizə əməl etməliyik.

Mirhüseyni deyirdi: Sizin (təminatla məşğul olanların) işiniz döyüşçülərin işindən yüngül deyil. Döyüşçünün problemi olmayanda öncə komandır rahat olur, rahat düşünə bilir. Şəhid ailələri sizdən razı olsa, Allah da razı olacaq.

Kağızları səliqə ilə götürürəm. Həsən Mirşəhrəkiyə qoşulub cəbhəyə, Şələmçəyə doğru yola düşürəm:

Şəhrivər ayının son günləri idi. Mirhüseyni dedi ki, bu gecə Kermana getmək istəyirəm. Dedi təkəm, gəl bir yerdə gedək.

Allahdan istəyirdim ki, onunla yoldaş olum. Zahidanda cümə namazından qabaq söhbət etməli idi. Getdik, Mirhüseyni şövqlə çıxış etdi. Sonra Zabula getdik. O, ailəsi ilə xudahafizləşmək istəyirdi. Ailəsi ilə görüşdü, Zahidana qayıtdıq. Xatəmül-ənbiya xəstəxanasına getdik. Atasını avtomobil qəzasında yaralanmışdı. Atasını ilə o ki var zarafatlaşdı. Hacı Muradəli şux kişi idi.

Kermana üz tutduq. Saat 11:30 idi. Cəbhəyə qayıtdığı üçün çox sevinirdi. Kermanda döyüşçü dostlar cəbhəyə birlikdə getmək üçün onu gözləyirdi. 200 kilometr yol getmişdik, yorulmuşduq. Dedi ki, yataq? Olduğumuz Kəhurək, Şorəgəz məntəqələri təhlükəli yerlər idi. Bunu onun yadına saldım. Söylədi ki, Allah bizimlədir!

O yatdı, mən oyaq qaldım. Əlimdə silah keşik çəkirdim. 2 saat sonra oyandı, saati soruşdu. Dedim üçün yarısıdır. Ayağa qalxdı, dedi yavaş-yavaş yola düşək. Hərəkət etdik. Arabir hiss edirdim ki, maşının sürəti azalır. O, yorğun idi, yuxulayırdı. Maraqlı bu idi ki, döngələrdə oyaq olurdu, düz yolda yuxulayırdı. Dedim, Hacı yatırsan? Dedi narahat olma,

Zabul-İsfahan yolunu həmişə gedib gəlirəm, Allah kömək edir.

Sonra dodağının altında zümzümə etməyə başladı ki, əgər O məni qoruyursa...

Düzü, onun mürgüləməsindən qorxurdum. Tez-tez sual verirdim ki, cavab verib oyansın. Siyasətdən, dindən suallar verirdim. Hətta şəriət məsələləri soruşurdum. Suallar qurtaranda bəxtim gətirdi ki, azan verildi. Dayanıb namaz qıldıq. Yenə yola düşdük. Onu yenə yuxu aparırdı. Dedim hacı, siz yuxulayırsız? Sözümlü davam etdirməyə qoymadı. Dedi narahatsansa, keç arxa oturacaqda yat.

Keçdim arxa oturacağa. Dedim nə olur olsun. Yuxu məni apardı.

Səsə oyandım. Maşın Kermanda dördyolayrıcında dayanmışdı. Gözlərimi ovub baxdım, Mirhüseynini gördüm. Gülüb dedi: Oyandın? Başımla cavab verdim. Dedi: Bu mənim həmişəki yolumdur. Bu yolla dostam. O qədər Əhvaza gedib Zabula qayıtmışam ki, daha cəbhəyə gözüyumulu gedib gəlirəm.

Həqiqətən də belə idi. Mirhüseyni bu yolun kişisi idi.

Başqa döyüşçülərlə birlikdə avtobusa minib Sircandan Əhvaza yola düşdüm. Yolda sellə rastlaşdıq, yola davam etmək olmurdu. Məcbur olduq ki, qayıdaq. Gecə bir kəndə çatıb məsciddə qaldıq. Mirhüseyni də bizimlə idi.

Dedi nə qədər pendir-çörək varsa, uşaqlar arasında böl. Əlavə etdi ki, qənaət et, hamıya çatsın. Qalxıb işə başladım.

Həmin gecəni pendir-çörəklə keçirdik. Hansı ki, Mirhüseyni korpus komandirinin müavini idi. Biz ən yaxşı yerdə ola bilərdik. Bilirdim ki, Mirhüseyniyə nə qədər yaxın olsan bir o qədər çox çətinlik çəkəcəksən. Bu həqiqəti bu gecə ac mədə ilə yaşadım.

Mehdi Sufinin bir vərəqlik xatirəsini oxuyuram. Kağıza bir foto da sancaqlanıb. Şəkildəki Mirhüseynidir. Namaza dayanıb. Başını aşağı salıb, gözləri yarı yumuludur. Başqa bir dünyanı seyr edir. Oxumağa başlayıram:

Kərbəla 4 əməliyyatından qabaq Xürrəmşəhrdə idik. Fotoaparatom vardı. Mirhüseynidən xəbərsiz onun şəkillərini çəkmək qərarına gəlmişdim.

Axşam namaz vaxtı pusquda dayandım. O, namaza dayanan kimi şəklini çəkib qaçdım. Bilirdim ki, namaz üstə bu işi görməyimdən narahat ola bilər. Bir neçə gün sonra şəkilləri çıxardım. Mirhüseyni gəlib şəkilləri gördü? Soruşdum ki, tanıyırsan?

Təəccüblə baxıb dedi ki, bunları harada çəkmişən? Dedim, Xürrəmşəhrdə əməliyyatdan qabaq çəkmişəm.

Şəkil çəkiləndə xəbəri olmamışdı. Həzrət Əlini xatırladım. Həzrət namaz qıldığı zaman ayağına batmış oxu çıxarırlar, xəbəri olmur. Mirhüseyni öz mövlasına çox bənzəyirdi.

Yenə şəkilə baxıram. Mehdi Sufinin son sözü qəlbimə yatır:

Necə də öz mövlasına bənzəyir!

Seyid İbrahim Yəzdi əməliyyat məntəqəsinə hərəkətin başlanğıcından yazır:

Kərbəla 4 əməliyyatından bir neçə gün qabaq idi. Məğrib və işa namazlarından sonra dedi ki, bir yerdə irəli gedək. Mənə bir yük Tayotası vermişdilər. Dedim xidmətdəyəm, Hacı.

Yola düşdük. Xürrəmşəhr ətrafında yollar tıxac olmasın, əməliyyat sirri açılmasın deyər Əhvaz-Abadan yolu ilə getdik. Sonra Mahşəhr yolu ilə, Əbu Şanək yolu ilə hərəkət edib Abadana tərəf ordu qərərgahına döndük. Qırx-əlli kilometr yolu işığı söndürüb hərəkət etməli idik.

Nəhayət, Əbu Şanək kəndinə çatdıq. Yolda hərəkət ağır idi, bütün maşınlar işığını söndürmüşdü. Ayın işığı zəif idi, qabağı görmək çətinləşmişdi. 2-3 kilometr gedəndən sonra artıq qabaqda heç nə görmürdüm. Bu yolda hər an qəza baş verə bilərdi. Korpus komandirinin müavini Mirhüseyninin həyatını qorumaq daha mühüm idi.

Yolu qısaltmaq üçün söhbət edirdik. Dedi ver yolun kənarına, mən oturum sükan arxasına. Dedim yox, yavaş-yavaş gedirəm. Təkid edib sükanın arxasına keçdi. Sonra baş verənlərə inanmaq çətin idi. Tam zülmətdə saatda 60-70 kilometr sürətlə irəli şütüyürdü. Sona qədər maşın bir dəfə də yoldan çıxmadı.

Dayanmış maşın karvanına çatdıq. Qabaqda körpü vardı. Hava işıqlananda körpünü yığırdılar. Səhər saat 2-3 olardı, körpünün yığılmasına çox qalmamışdı.

Dayansaydı gün uzunluğunu zəhmətimiz puça çıxacaqdı. Yenidən geri qayıtmalı olardıq. Yolun torpaq zolağına çıxıb siqnal verə-verə irəli sürdü. Biz körpüdən keçən kimi körpünü yığmağa başladılar.

Bizim üçün nəzərdə tutulmuş yerə çatdıq. Namazdan sonra komandirləri səslədi. Məntəqənin xəritəsini yerə qoyub onlara izah etməyə başladı. Mən getdim yatmağa. Mirhüseyni isə sanki insan deyildi, yatmağa ehtiyac duymurdu.

Kərbəla 4 əməliyyatında zərbə qrupunda üzgüçülərdən idim. Düşmənin möhkəm səngərləri vardı. Ərvənd sahili ağır və yüngül silahlarla dolu idi. Suya daxil olan kimi bizi atəşə tutdular. Hər tərəfdən başımıza od yağdı. Suyun ortasında ovçuya hədəf olmuş ördəklər kimi idik. Belə bir vəziyyətdə irəli hərəkət

edirdik. Uşaqların eşqi sayəsində düşmən xəttini yardıq. Düşmən geri oturduldu.

Mirhüseyni yanımıza gəlib Hacı Qasim Süleymaniyə zəng vurdu. Dedi: Mahmudu gördüm... Dalınca rəcəz oxumağa, qoşunu ruhlandırmağa başladı. Dedi, düşmən qaçır, uşaqlar təqib edir.

Bu sözləri ilə həm komandana, həm də bizə ruhiyyə verirdi. O dəqiqələrdə sanki atəş altında deyildik. Heç bir boşluq Mirhüseyninin gözündən yayınmırdı. Bu məqamda Xeybər əməliyyatını xatırladım.

Əli Nəcibzadə ilə yaxından tanış oldum. Mirhüseyni barədə xatirələrini oxudum və ləzzət verdi. Kaş onu görə biləydim:

Düşmən qumbaraatan, top, artilleriya ilə yolu bağlamışdı. Bir neçə qayıq Ərvənddə hərəkət edə bilirdi. Silah-sursat, yeni qüvvə aparır, şəhidləri və yaralıları qaytarırdı.

Mirhüseyni ilə eyni qayıqda idik. Qayığımız Karun çayından çıxanda Ummul-Rəsas adasını görə bildik. Tikanlı tellər elə uzaqdan yaxşı seçilirdi. Düşmən qarşımızda bu qədər maneə yaratmışdı.

Sükançı qayığı maneələrdən keçirdi. Sahilə çatdıq. Sanki böyük məhşər idi. Hamı harasa qaçırdı. Ətrafda mərmə və patronla dolu və boş yeşiklər səpələnmişdi.

Qayıqdan düşdüm. Tanış olmayan mühit məni heyrətə gətirdi. Ötən gecə azad olunmuş əraziyə nəzər saldım. Ətrafda amansız qumbaralar partlayırdı. Barıt iyi ətrafı bürümüşdü. Döndüm ki, Mirhüseynidən nə edəcəyimizi soruşum, amma onu görmədim. Sükançıdan soruşdum, dedi bilmirəm.

Sahilə səpələnmiş döyüşçülərdən soruşdum. Bəziləri yalnız onun adını eşitmişdi. Nişanələrini deyəndə bildirdilər ki, bu görkəmdə biri önə getdi.

Ön xəttə tərəf yola düşdüm. Bəzən yerlə sürünür, bəzən ayağa qalxırdım. Nəhayət, onu bəsicin yanında tapdım. Torpaq sədd üzərində uzanıb düşmənin mövqelərini nəzərdən keçirirdi. Tövşüyə-tövşüyə oturdum ki, işini başa çatdırsın. Onu görüb rahatlaşmışdım.

Səddən aşağı enib bəsicə göstəriş verdi. Mən də ardınca düşdüm. Bilirdim ki, gözdən itsə onu ön xətdə axtarmalıyam. Orda bəsicdir, qumbara partlayışı, bir də qırmızı ölüm!

Sabah bu məntəqədə son günümüdür. Onun məzarının ziyarətinə getmək istəyirəm. Ayağa qalxıram, dəftərçədən Sultanəli Mirin telefon nömrəsini tapıram. Onunla rastlaşan gündən razılaşırdıq ki, Mirhüseyninin məzarını ziyarət edək və Həsənpur İsmaili ilə birlikdə öz xatirələrini danışsınlar.

Nömrəni yığram cavab verən özüdür. Təklifimi qəbul edir. Deyir Purismail ilə razılaşaram, Mirhüseyninin məzarı kənarında görüşərik.

Deyirəm ki, Kərbəla 4 əməliyyatı barədə xatirələri oxuyuram. Soruşuram ki, bu əməliyyatda bir yerdə olublar?

Deyir ki, bir yerdə olmuşuq və baş verənlərdən danışıq:

Kərbəla 4 əməliyyatı günü səhər Mirhüseyni dedi: Keçək çayın o biri sahilinə.

Motosikleti götürüb gəldik sahilə. Çayın sahilində xeyli adam vardı. Suyun səviyyəsi aşağı düşmüşdü. Bu qayıqlar sahilədən aralı dayanmışdı, sahilə çıxma bilmirdi. İshaqi ilə suya düşdük. Min bir çətinliklə səhra motosikletini qayığa mindirdik. Əməliyyatda Mirhüseyninin miniyi bu motosiklet, köməyi səsgücləndirici idi. Qayıq yola düşdü. İraqlılar hər yerdən atəşə tutmuşdular. Sanki başlarını itirmişdilər. Ərvəndin o biri sahilinə çatdıq. Motosikleti yenə də çətinliklə yerə saldıq. Motosikletlə gediləsi yer yox idi. Motosikleti atıb, ön xəttə yola düşdük.

Yol ensiz idi. Hər iki tərəfdə qamışlıq uzanırdı. Başqa yolla getmək mümkünsüzdü. Yolun iki tərəfində şəhid cənazələri vardı. Mirhüseyni dedi ki, cənazələri qısa vaxtda geri

aparmaq lazımdır. Dedi bu mənzərə döyüşçüləri ruhdan salır.

İrəli getdik, batalyon komandiri Tacik orada idi. İraqlılar hər yeri vururdu. Güllələr qamışlığı biçirdi. Çox çətinliklə ön xəttə çatdıq. Mirhüseyni ön cəbhədə nizam yaratdı. Bir-iki saat sonra geri qayıtdı.

Ön xətdə təkrar rastlaşanda soruşdu ki, haradasan, ailənə nə cavab verim?

Güldüm. Müharibənin ən şiddətli vaxtında da çöhrəsi aram idi. Arxa ilə əlaqə saxlayıb dedi ki, yaralı və cənazələri aparmaq lazımdır. Başa düşdüm ki, nə etməliyik. Hamını geriye göndərüb yola düşdük. Çayın sahilinə gəldik. Motosikleti də aparmaq istəyirdi, amma mümkün deyildi. Xeyli yaralı və döyüşçü yerdə qalmışdı. Hamını yola salandan sonra biz də qayığa mindik.

Ərvənd arxada qaldı. İki həftə sonra Kərbəla 5 əməliyyatına yola düşdük.

Ondan Həsənpur İsmailin telefon nömrəsini istəyirəm. Deyirəm ki, əməliyyat haqqında soruşmaq istəyirəm. Deyir o, öz xatirələrini sənə göndərüb. Əgər kağızlar arasında axtarsan taparsan.

Təşəkkür edib, sağollaşıram. Kağızları araşdırıb onun xatirələrini tapıram:

Kərbəladada 4 əməliyyatı başa çatdı. Dedilər geri qayıdın. Maşınla yola düşdük. Abadan və

Xürrəmşəhrin küçələrində dolaşırdıq. Bilmirdik ki, düşərgəyə qayıdaq ya burada qalaq. Bir-birimizin üzünə baxmağa utanırdıq. Sanki böyük günaha yol vermişdik.

Naçar Əhvaza tərəf döndük. Mirhüseyni də maşında idi. Onun da səsi çıxmırdı. Yolda bir kəlmə də danışmadı. Ordu düşərgəsinə çatdıq.

Düşərgənin torpaq səddi arxasında keşikçi məntəqəsindən qabaq maşın sürətini azaltdı. Hacı Qasim Süleymanın maşını bir kənardə dayanmışdı. Mirhüseyni torpaq səddin kənarında dizlərini qucaqlayıb oturmuşdu. Yanında dayanmadıq, ötüb keçdik. Onu görəndə dərdin ağırlığını dərk etdim.

İclas idi. İçəri daxil olmağa utanırdıq. Ayağımızı sürüyürdük ki, axırda içəri keçək. Hamı sakit dayanmışdı. Hacı Qasim Süleymani ağladı, biz də ağladıq. Heç kim danışmağa cürət etmirdi.

Sükutu pozan Mirhüseyni oldu. Sanki bizi qorxutmaq üçün uca səslə dedi: Nədir hamınız bir-birinizə baxırsınız? Buraya nə üçün gəlmisiniz? Qərar qəbul etmək üçün gəlmisinizsə, tez olun, gedək işimizin dalınca.

Ürəklənib başımızı qaldırdıq. Mirhüseyni dedi: Olan olub, amma sakit durası deyilik. İndidən hazırıq. Fərqi yoxdur, qarşımızda hansı divar olacaq.

İclasın fəzası dəyişdi. Mirhüseynidən sonra Tacik danışımağa başladı. Dedi: Mənim batalyonum hazırdır.

Məşayixi qalxıb dedi: Küçənin bu tərəfi də, o tərəfi də şəhiddir. Mən Kermana hansı üzlə qayıdım! Mən geri qayıtmıram, döyüşüb qalib, ya da şəhid olmalıyıq.

Sanki inqilab olmuşdu. Batalyon komandirləri cürətə gəldi. Hamısı döyüş hazırlığını bildirdi. Mirhüseyni dedi ki, hərəkət etmək lazımdır. Burada qalmamalıyıq. Bədr əməliyyatında da qalib gələ bilmədik.

Hacı Qasim Süleymani sözüünə davam etdi. Dedi: Gördünüz ki, mən də xəcalət çəkirəm. Hazırlaşmalıyıq!

Bu iclas ordunun öz hazırlığını elan etməsi üçün qığılıcı oldu. İki həftə sonra Kərbəla 5 əməliyyatına yola düşdük.

Kərbəla 5 adı məni lərzəyə gətirirdi. Orada Mirhüseynidən ayrılmalıyam. Neçə gün xatirələr arasında yanaşı yaşadığım, sistanlı gəncə aşiq olmuşam. İndi ondan ayrılı bilmirəm. Şəhadətindən sonra dostları nə çəkib, Hacı Qasim Süleymani nə vəziyyətdə olub, atası, ailəsi nələr yaşayıb! Onunla bu tezlikdə sağollaşmaq istəmirəm. Nə üçün belə tez ?

Abbas Şəhrəki yazır:

Kərbəla 4 əməliyyatından geri qayıtdıq. O zaman Mirhüseyninin qəzəblənməsini gördüm.

Dəli olmaqda idi. Deyirdi düşmən ruhlanıb, Fav əməliyyat məntəqəsinə hücum etmək istəyir.

Batalyonumuzu həmin məntəqəyə göndərdilər. Dedilər başqa batalyon komandirləri ilə birlikdə gedin ordu qərargahına, başa salsınlar. Mirhüseyni şərh verdi. Səngərdə xəritənin ətrafına toplaşmışdıq. Mirhüseyni düşmənin hərəkətindən danışdı. Onların hücumu hazırlaşdığını deyirdi. Adi, soyuqqanlı danışdı. Deyirdi: Düşmən bu gecə, ya sabah gecə hücum edəcək. Vəzifəmizi yerinə yetirməliyik. İndi ordu istedadına malik batalyon gətirmişik ki, düşməyə cavab verək.

Mirhüseyni danışdı. Mən onun düşmənin hücumundan sakit danışması barədə düşünürdüm. Deyirdi bu bir vəzifədir, əməliyyat məntəqəsinin müdafiəsi üçün çalışmalıyıq. Doğrudan da, can onun nəzərində dəyərsiz bir şey idi.

Riza Məhəmmədxanın bir vərəqlik xatirəsi:

Hamı narahat idi. Əməliyyat ilk addımda uğursuz olmuşdu. Uşaqların Cəngəl adlandırdığı düşərgəyə gəldik. Nə edəcəyimizi bilmirdik. Aqlımıza da gəlmirdi ki, nəticə belə olacaq.

Mirhüseyni bizim batalyona gəldi. Hamı başına toplandı. Ona sualımız çox idi. O isə əhəmiyyət verməyib dedi ki, gedək futbol oynayaq!!

Əvvəlcə başa düşmədik nə deyir? Futbol vaxtı idi? Sanki suallarımızı gözümüzdən oxudu və dedi: Nə üçün narahatsızsınız, müharibədə belə şeylər olur. Biz irəli getdik, Allah istəmədi. Uğur qazanmadıqsa, gecəni səhərə qədər ağlamalıyıq? Bəlkə Allah bizə qulaqburması verdi ki, qürrələnməyək?

Topu götürüb oynamaq üçün meydana çıxdıq. Mirhüseyni sonrakı günlərdə də gəlirdi ki, uşaqların ruhiyyəsini yüksəltsin. Sonra Kərbəla 5 əməliyyatına getdik.

Son vərəqdir. Əli Ağayinin xatirələrini oxumuşdum. Əməliyyatdan sonranı yazır. Mirhüseyninin döyüşçülərə ruhiyyə verən fəryadlarını xatırlayır. Yazını oxumaq istəməsəm də alınmır. Kərbəla 5 əməliyyatına çatıram. On bir il qabaq, 1987-ci il yanvar ayının 9-da baş vermiş hadisəni necə ötürəsən?!

Kərbəla 4 əməliyyatından qayıtmışdım. Gözlədiyimizin əksinə, əməliyyatda qələbə olmadı. Şəhidlərimiz, əsirlərimiz, yaralılarımız çox idi. Döyüşçülərimiz ruhdan düşmüşdü.

Bəziləri hesablaşıb cəbhədən getmək barədə düşünürdü. Deyirdilər bir halda ki, əməliyyat başa çatıb, qoy evimizə gedək. Komandirlər çıxış yolu axtarırdı.

Bir gün Mirhüseyni 409-cu batalyonun uşaqlarını bir yerə yığdı. Hamımız orada idik. Kərbəla, İmam Hüseyn, Aşura günündən

danışdı. Hamının qəlbində bir təlatüm yaratdı. Dedi: Kim hesablaşib getmək istəyirsə, gəlsin. Amma kiminlə, İslamla, İmam Zamanla, Quranla?!

O, danışır və ağlayırdı. Hamı başını aşağı salmışdı, ağlayanlar vardı. Qəfildən bir gənc ayağa qalxdı, şüar deməyə başladı: komandan, komandan, hazırıq, hazırıq...

Fəryadımız göyə ucaldı. Bu fəryadlar Mirhüseyni ilə beyətimizin yenilənməsi idi.

O uşaqların çoxu səhəri gün Kərbəla 5 əməliyyatında şəhadətə çatdı.

IX

Sübh namazını qılıandan sonra daha yatmıram. Düşünəndə ki, bu yurdda son günümdür, yuxum qaçdı, nə qədər çalışdımsa, gözlərimi qapaya bilmədim. Qalxıb əyləşdim. Onun divara vurduğum fotosuna baxdım. O, bu gün şəhadətə çatır! Bilirəm ki, şəhadət tarixi başqa bir gündür. Amma mənim qəlbimdə bu gün şəhadətə çatıb. Gözlərimin önündə səmaya necə qanad açdığını müşahidə edirəm.

Düşüncəmə min bir fikir hücum edir. Bu fikirlər qarşısında acizəm. Köksümə ağır qəm çöküb. Dözə bilmirəm. Həmdəyim olan kağızlara sığınırım. Kağızları əlimə alıram ki, görüm Əbdüləziz Xoşdeli nə deyir:

Cəngəl düşərgəsində idik. Bir gün namazdan qayıdırdıq. Gördük çadırın kənarında dayanmış adam “Ya Allah” deyir. Səsi tanış idi. Onu tanıdım, Mirhüseyni idi, korpus komandirinin müavini. Hamı ayağa qalxdı. Həyəcanlanmışdıq. İçəri gəldi, hamı ilə əl görüşüb əyləşdi. Onu əhatəyə alıb, söhbətə başladıq. O, bizdən batalyon, hamam, yemək və geyimimiz haqqında soruşurdu. O gecə yemək bozbaş idi, şama bizimlə qaldı. Yeməkdən sonra ayağa qalxdı, qabları yumaq istədi. Buna imkan vermədik. Amma o əl çəkmədi, süfrəni yığışdırmağa başladı. Xəcalətdən ölmüşdüm.

Təkrar söhbətə başladıq. Artıq yaxın adamlar olmuşduq. Sonda bir hədis də danışdı...

Onu da deyim ki, şamda bütün soğanları özü soyub süfrəyə qoydu. Qalın qabığını soyandan sonra yumruqla əzirdi.

O gecə həyatımın ən unudulmaz gecəsi idi. İstəsəm hər dəqiqəsini yada sala bilərəm. Əziz gecə idi!

Əliriza Səttarinin sözlərini Xoşdelinin sözləri ilə yanaşı qoyuram:

Kərbəla 4 əməliyyatından sonra hamı Cəngəl düşərgəsinə qayıtdı.

Ordu qərərgahı düşərgədən bir neçə kilometr aralı idi. Qərərgaha gedib-gəlmək üçün yol maşınlarına minməli olurduq. Əl qaldırıdıq, bizi də götürdülər.

Bir gün qərərgahdan düşərgəyə piyada gedirdik. Üç döyüşçü də bizimlə idi. Yol uzun və yorucu idi. Yanımızdan keçən maşınlar saxlamırdı. Üç yoldaş deyiniirdi. Dedim sürücülər də komandirlər ruhiyyəsində olsa, müşküllər həll olar. Əmin idim ki, Mirhüseyni bu yoldan keçsəydi, bizi götürərdi.

Yoldaşlarım sözümə diqqət yetirmir. O biri deyir ki, camaatın problemi çoxdur, bu vəziyyətdə bizi düşünə bilmirlər.

Növbəti maşın qərərgah tərəfdən gəlirdi. Yaxınlaşanda gördük ki, Tayotanın yük yeri

döyüşçülərlə doludur, hamı ayaq üstə dayanıb. Dedim bu da bizim bəxtimizdəndir.

Heç birimiz əl qaldırmadıq. Maşın yanımızdan ötüb bir az irəlidə dayandı. Dörd nəfər bir-birimizə baxıb güldük. Maşına tərəf qaçdıq. Maşının arxasında yer olmasa da, üç nəfər birtəhər mindi. Mən yerdə qaldım. Üzümü sürücüyə tutub dedim ki, doldu get. Amma sürücünün üzünü görəndə yerimdə donub qaldım. Sükan arxasında Mirhüseyni oturmuşdu. Yanında da iki nəfər vardı. Dedim, Hacı maşın dolub hərəkət edin. Gülümsəyib cavab verdi ki, gəl mənim tərəfimdən əyləş. Qapını açıb yanında oturdum. Qapını zorla bağladı.

Bilmirəm necə oldu ki, üç yoldaşla Mirhüseyni haqqında danışdıq, Allah da onu yetirdi. İstəmədi üzükara olum.

Otağın kiçik pəncərəsindən çölə baxıram, günəş Hamun tərəfdən baş qaldırır. Günəş batacaq, yenidən doğacaq. Hamı yenə onu başının üzərində görəcək. Amma Mirhüseyni bir də qayıtmayacaq!

Külək əsir. Günün bu vaxtında külək xoşdur. Növbəti vərəqi götürürəm. Pəncərənin kənarında əyləşib Əbdüləli Mirşəhrəkinin qeydlərini oxuyuram:

Mirhüseyni 409-cu Həmzə Seyyüdüş-şühəda batalyonuna gələndə sanki öz evinə gəlirdi. Bir-

bir çadırlara baş çəkir, uşaqların söhbətlərinə qulaq asırdı. Təbliğat çadırında istirahət edir, yatırdı.

Mən təbliğat işlərinin məsulu idim. O gecə Mirhüseyni qonağımız idi. Gecəyarı yuxudan oyandım. Hiss etdim ki, kimsə oyaqdır. Adyalın altından baxdım. Mirhüseyni çadırın bir tərəfində namaz qılırdı. Saata baxdım, səhər namazına hələ çox qalırdı. Yenidən yatdım.

Bir qədər sonra Mirhüseyninin səsinə eşitdim. Quran oxuyurdu. Uzanmış vəziyyətdə ona qulaq asırdım. Yuxum gəlirdi, ayağa qalxmağa halım yox idi.

Hiss etdim ki, kimsə məni silkələyir. Ayağa qalxdım, Mirhüseyni idi. Dedi: Pis olmaz ki, səhər azanından bir az qabaq işıq generatorunu işə salıb minacət oxudasan. Olsun ki, kimsə namazdan bir qədər qabaq durmaq istəyə.

Yuxulu olsam da tələsik qalxıb generatoru işə saldım. Minacət oxutdurdum. Batalyonun namazxanasına gedəndə gördüm ki, bəsiclər namaza dayanıb.

O günün bəsicləri bu günün şəhidləri idi. Sistan və Bəluçistan qəhrəmanı Mirhüseyni də o cümlədən.

Hamısı Cəngəl düşərgəsindəki son günlərindən danışır. Düşərgə Əhvaz yaxınlığındadır. Kerman, Babək, Sircan, Bəm,

Zahidan, Zabol, Xaş, Sərvan bəsiclərinin xatirələri çoxdur.

Əbdürrəhim Mirşəhrəki yazır:

Hələ ki Kərbəla 5 əməliyyatı başlamamışdı. 409-cu batalyonun təbliğat çadırında əyləşmişdik. Təbliğat çadırının uşaqlarından biri fotoaparatu götürdü ki, Mirhüseyni ilə birlikdə şəklimizi çəksin. Qabağa keçdi ki, fotoaparatu tənzimləsin. Mirhüseyni birdən dilləndi ki, çəkmə.

Fotoqraf dedi ki, uşaqlarla birlikdə oturduğunuzu gördüm, istərdim bir şəkil yadigar qalsın.

Mirhüseyni dedi ki, bu döyüşçülərin haqqıdır. Onların yerinə mənim şəklimi çəkmə.

Fotoqraf nə qədər xahiş etsə də Mirhüseynini razı sala bilmədi. Axırda dedi: Mən də bəsicliyəm, mənim də şəkil çəkdirmək haqqım var. Mən öz payıma sizin şəklinizi çəkirəm. Yenə sözlünüz var?

Beləcə Mirhüseyni məcbur qaldı. Uşaqlarla birlikdə əyləşib şəkil çəkdi.

Əməliyyatdan qabaq düşərgədə uşaqların çoxu şəfaətnamə yazmışdı. Şəfaətnaməni öz dostlarına imzaladırdırdılar ki, şəhadətdən sonra onu dəfn etsinlər. Həmin gün Mirhüseynini maşına minəndə gördüm. O günlərdə şəfaətnamə söhbəti qaynar idi. Yaxına gedib dedim ki, Hacı bu nə vəziyyətdir? Soruşdu ki,

nə olub? Dedim hamı şəfaətnamə yazır, bizim başımız qarışıb. Sən də bizim üçün şəfaətnamə yaz.

Gülümsündü, sonra dəftərçəmi aldı. Dəftərçəyə yazdı:

"Allahın adı ilə. Əbdürrəhim Şəhrəki mənim əmim oğludur. Cənab Əzraildən xahiş edirəm ki, Əbdürrəhimlə Allah arasında vasitəçi olsun. Əgər mənə icazə verilsə Əbdürrəhimə şəfaətçi olaram." Mirqasim Mirhüseyni

Həmin yazı hələ də məndədir. Hər bir sözünə ümidim var.

Hamı yazır ki, o günlərdə Mirhüseyninin halı başqa idi. Çöhrəsindəki mənanı yanvarın 9-da başa düşdük. Əli Ağayi yazır:

Əməliyyatdan qabaq gecə iki dəfə 409-cu batalyona gəldi. Batalyon komandirlərini bir yerə yığıb Cəməl savaşıdan danışdı. Əmirəlmöminini yada saldı. Onun savaş haqqındakı xütbəsini oxudu. Dedi düşmən qarşısında açıq göz, bir-birinə sıxılmış diş, yerə mıx kimi möhkəm dirənmiş ayaqlarla dayanıb döyüşün.

Mirhüseyni dedi: Bəlkə də bu mənim sizinlə son gecəmdir. Olsun ki, sabah çoxları şəhadət ləyaqətinə çatacaq. Olsun ki Allah mənə də şəhadət tövfiqi nəsim etdi. Bu gün sizdən halallıq istəmək üçün gəlmişəm. Kimin boynunda haqqım varsa, halal edirəm. Amma

kimsə döyüşdə səhlənkarlıq edibsə and olsun Allaha ki, o dünyada yaxasından yapışacam, imkan verməyəcəm ki, müharibənin məsuliyyətini öz üzərindən atsın.

O gecə gözləri yaşla dolu idi. O gecə sübhə qədər düşərgədə minacat və namaza məşğul oldu. O gecə...

Muhibəli Farsinin sözlərini xatırlayıram. Ötən gün ona on dəfə zəng etdim ki, təkrar görüşək. Hər dəfə bir bəhanə gətirdi ki, işim var. Məhəmmədhüseyn Pudinəyə, Mirhüseyninin qardaşı Mirabbasa da zəng vurdum. Hamısı dedi ki, işimiz var. Sanki bu şəhərdə işsiz təkcə mən idim. Muhibəli Farsi dedi:

Mirhüseyninin saçını həmişə mən qısaldıram. Mən olanda başının islahını və sürücülüyü başqasına tapşırmırdı. Mən saçını vuranda hər tərəfdən söhbət edirdi.

Kərbəla 5 əməliyyatına az qalırdı. Soruşdu ki, vaxtın var saçımı qısqaldasan? Dedim bəli, hacı gəl. Onu qabaqladım özüm görüşünə getdim. Dedi saçımı səliqə ilə vur, bu son dəfədir.

Sözlərini ciddiyyə almadım, amma səhəri gün şəhadət xəbəri gəldi.

Firudin Şəhrəki cəmi 5 sətir yazıb:

Süfrə başında əyləşmişdik. Hər mövzuda danışırdı. Yeyib içdiyimizdən, keçmiş

xatirələrdən. Uşaqlardan biri qəfildən dedi ki, hacı, nə vaxt şəhid olursan, ehsanını yeyək. Mirhüseyni başını aşağı saldı, bir az düşünüb dedi ki, nə vaxt xalis pak olsam özü aparacaq.

O gün naharın sonuna qədər heç kim danışmadı. Belə görünürdü ki, hamı Mirhüseyninin sözləri barədə düşünür.

Bilirdim ki, Mirhüseyni Hacı Qasim Süleymanini çox istəyir. Bunu bir neçə xatirədə də oxumuşdum. Hamı bu sevgidən danışdı. Hacı Qasim son gecə barədə deyir:

Gecə səngərdə əyləşmişdim. Hər mövzuda söhbət gedirdi. Kərbəla 4 əməliyyatında hamı narahat idi ki, məbada Mirhüseyni yaralana. Elə bir əməliyyat yox idi ki, Mirhüseyni yaralanmasın. Kərbəla 4 əməliyyatından qabaq dedi ki, qorxmayın, bu əməliyyatda şəhid olmayacam, heç yaralanmayacağam da.

Amma şəhadətindən qabaq alnına işarə ilə dedi ki, bax, güllə buradan dəyəcək, şəhid olacam.

Necə demişdisə, elə də oldu.

Ayağa qalxıb çölə çıxıram. Ürəyim dolub. Kaş qalan yazını oxumaya biləydim. Ötən on gündə bir dostum vardı, bu dostluq başa çatırdı. Ayrılmalı idik. Otağa qayıdıram. Həyəcanlıyam, özümü itirmişəm. Nə edəcəyimi bilmirəm. Əli Nəcibzadənin yazdıqlarını götürürəm. Kaş maşın tez gələydi, bu otaqdan qaçaydım:

Əməliyyat başladı. Mürtəza Bəşarəti Mirhüseyni ilə ön xəttə yola düşdü. Dedim ki, ehtiyatlı ol, Mirhüseyniyə bir şey olsa qoyma meydanda qalsın.

Bəli, hər əməliyyatda yaralanırdı. Bəşarəti göz üstə deyib getdi. Bir neçə saat keçdi. Səngərdə olduğum zaman uşaqlar gəldi, Bəşarəti də onlarla idi. Məni görüb hönkürtü ilə ağladı. Bayıra çıxıb məni çağırırdı. Çölə çıxıb soruşdum ki, Mirhüseyni şəhid oldu? Dedi haradan bilirsən? Dedim sənin göz yaşlarından. Onu sakitləşdirmək üçün dedim ki, narahatlığa yer yoxdur, hamımız şəhadət üçün gəlmişik. Dedi: Ona görə ağlayıram ki, cənazəsini gətirə bilmədim. Dedim eybi yox, uşaqlar gətirərlər. Soruşdum ki, Mirhüseyni necə şəhid oldu? Dedi kanalda olduğumuz zaman əlbəyaxa döyüş başladı. Mirhüseyni avtomatı götürüb atəş açdı. Dedim hacı, iraqılılarla məsafəmiz azdır, ehtiyatlı ol. Dedi: Bəşarəti, məsələ şəxsi mövzu deyil, İslamın taleyi həll olunur. Əgər geri çəkilsəm, uşaqlar da geri çəkiləcək. O zaman iraqılılar irəli gələcək.

Sonra dedi: İstəsəm də, istəməsəm də bir güllə payım var. Yaxşı olar elə burada alım.

Çox çəkmədi ki, gördüm yerə sərilib. Alnından güllə dəymişdi. Əlimi ürəyinə qoydum, keçinmişdi. Sonra halım dəyişdi.

Cənazəni gətirə bilmədim. Bunu deyib yenə ağladı.

Qəhər boğazımı tutub. Beləcə, mən də onun şəhadətindən xəbər tuturam. Buradakı adlar - Mahi gölü, Zoci kanalı xatirəmdən silinməyəcək.

Oturub dizlərimi qucaqlayıram. Şələmçədəyəm. Zoci kanalında. Cəfərinin yazısını götürürəm:

Zoci kanalına çatan ilk döyüşçülərdən idim. İraqlılar dəhşət içində Bəsrəyə doğru qaçırdı. Kanalın o biri tərəfində yol dolu idi. Tanklar, zirehli piyada maşınları avtomobillər vardı. Kanalın bu biri sahilində mövqe tutduq.

Körpünü partlatmaq üçün hazırlaşırıdık. Hacı Mürtəza gəlib dedi ki, körpüyə dəyməyin, mümkündür başqa yeri partladaq .

Körpünün bu biri tayında qüvvələrimiz az idi. Bu taydakı diversiya qrupunun silahı yox idi. Kiçik bir qrupda piyada döyüşçülər idi. İraqlılarla aramızda məsafə əlli metrədən çox deyildi. Səngərlərdən çıxıb qaçırdılar. Mirhüseyni çatan kimi onları təqib etməyə başladı. Fəryad çəkirdi ki, uşaqlar qoymayın qaçsınlar təqib edin.

Əgər qüvvəmiz olsaydı Mirhüseyni Bəsrəyə qədər onların dalınca gedərdi.

İraqlılar qüvvələrini nizama salıb yenidən qayıtdılar. Zoci kanalına sığınmışdılar.

Yubanmaq olmazdı. Dərhal körpünü vurduq. Diversiya qrupunun bir hissəsi kanalın o biri tərəfindəydi. Suyu atılıb bu biri tərəfə keçdilər. İraqlılarla üz-üzə gəldik. Döyüş başladı.

Kanalın başında bir qala vardı. Biz kanala daxil olduq. Mirhüseyni batalyonları kanalın arxasına keçirirdi. Onlara tapşırırmışdı ki, yalnız xətti qoruyun.

Söhbət etdiyimiz zaman ətrafdan atəş açıldı. Dedim ki, özündən muğayat olur. Sağ tərəfə işarə ilə dedi ki, əgər Allah istəsə adamı belə vururlar. Bunu deyəndən sonra kanala yığıldı. İnanmaq çətin olsa da həqiqət bu idi, Mirhüseyni keçinmişdi. Mən uşaqlara heç nə demədim. Mirhüseyninin şəhid olduğunu bilsəydilər...

Bilmirəm saat neçədir, maşın signal verir. Ayağa qalxıram, sanki qətlgaha gedirəm. Lazım olan kağızları götürürəm. Sanki bataqlıqdayam, yerimək çox çətindir. İlahi, necə ağır gündür, bu gün!

Maşına minirik. Sürücü güzgüdə mənə baxır. Deyirəm sür Mirhüseyninin mənzilinə. İstəyirəm hacı Muradəlini də götürək. Maşın hərəkət edir. Abbas Əncəm Şücanın yazısını oxuyuram:

Mirhüseyni ardıcıl gülür, zarafat edirdi. Düşündüm ki, ona nəsə olub. Silah-sursat üzrə məsul hacı Mehdi Zəndi ilə dayanmışdılar.

Mirhüseyni məntəqəni öyrənirdi. Zəndiyə dedi ki, bu məntəqədə mövqə tutmuş düşmən bizə çox çətinlik yaradır, nə iş görə bilərsən? Zəndi yerə oturub dedi ki, bir şey fikirləşərik. Ərazinin xəritəsini çıxardı. Düşmən mövqeyinin koordinatlarını topxanaya verdi. Topxana nəzərdə tutulan yeri vurmağa başladı. Mirhüseyni rahatlaşdı. Hacı Mehdi Zəndiyə “41-ci korpusun çörəyi sənə halal olsun” - dedi .

Sonra mənə üz tutub qarşıdakı torpaq səddi göstərdi və dedi ki, orada vəziyyət çətinidir, uşaqlara kömək et. Dedim ki, vəziyyət çətinidir, düşmən bizi görür. Dedi yoxsa zikir yadından çıxıb?!

Uşaqlardan biri ilə yola düşdük. Tapşırığı yerinə yetirib geri qayıtdıq. Qayıdanda düşmən bizi atəşə tutdu. Özümüzü Mirhüseyniyə çatdırdıq. Bizi görüb güldü. Soruşdum ki, hacı, nə olub? Dedi iraclılar arxanızca atırdılar, amma dəymədi. Dedim siz deyən zikirləri oxuyurdum.

Güldü və məhəbbətlə əlini başıma çəkdi. Ürəyimə güc gəldi. Ruhiyyəsi başqa idi. O mənalı təbəssümləri!

Xeybər əməliyyatı yadıma düşdü. Bizim qüvvələr adanın ortasına qədər getmişdilər. Düşmənin ağır təzyiqləri altında idik. Sanki bizi alovdan iki dağ arasına atmışdılar. Dörd tərəfdə

qumbaralar, mərmilər partlayırdı. Döyüş imkanlarımız məhdudlaşmışdı.

Qüvvələrimizə Mirhüseyni başçılıq edirdi. Hər yerə baş vurur, göstəriş verirdi. Bir yerdə ordu qərərgah rəisinin müavini Dəriganini gördüm. Qolunu çırmayıb qəlpə yarasının yerini bağlamışdı. Mirhüseyni onu görüb dedi ki, qollarını aç, döyüşçülər görər elə bilər özünü göstərirsən.

Hamı güldü. Korpus komandirinin göstərişini ona çatdırdıq. Göstəriş bu idi ki, təzyiqlər güclü olsa, geriyyə çəkilsinlər. Mirhüseyni sözumüzü eşidib dedi xəbər verin ki, yerimiz yaxşıdır və hələ ki, problem yoxdur.

Əminəm ki, onun yerinə bir başqası olsaydı, başqa söz deyərdi. Ağır atəş ən gözəl uşaqların şəhadəti və belə bir cavab !

Yenidən Xeybər xatirələrindən torpaq sədd və Mirhüseyninin yanına dönürük. İstədim deyəm Hacı, həmin zikrləri oxu, dilim tutuldu. Mənalı gülüşləri ilə nəsə deyirdi. Bunu sonra anladım.

Çatıb qapını döyürük. Hacı Muradəli özü qapını açır. Deyirəm ki, qəbir üstünə getmək istəyirəm.

Çölə çıxır. Qaməti uca, əlində əsa, Zal heybətli! Maşına əyləşib hərəkət edirik.

Bir az qabaqdan maşın torpaq yola dönür. Yolun iki tərəfində torpaq evlər var. Kişilər və

qadınlar əkin sahəsindədir. Hamı taxıl biçir. Düzənlik səthindən hündür bir yer görünür. İranın üçrəngli bayraqları dalğalanır. Bura qəbiristanlıqdır. Maşından düşürük. Nə üçünsə vücudum titrəyir. Qoca bir neçə addımdan sonra dayanır. Fatihə oxuyur, mən də ona qoşuluram. Yenə hərəkət edirik. Sultanəli Mir və Həsən Purismaili görürəm. Donmuş vəziyyətdəyəm. Qoca ətrafına daş düzölmüş qəbirlərə yaxınlaşır. Əsası ilə qəbirlərdən birini göstərib deyir: Oğlum Mirhəsəndir.

Əyləşib fatihə oxuyuruq. Qoca başqa bir qəbri göstərib deyir ki, oğlu Mirqasimdir.

Sadə bir qəbirdir. Quran ayəsi, mərhumun adı, doğum və şəhadət tarixi yazılıb.

Onu burada görürəm. İlk görüşümdür. Bu görüş necə də ağırdır. Fatihə oxuyuram. Sadəcə sözləri zümzümə edirəm, fikrim başqa yerdədir. Əslində fikrim dayanıb. Qoca qalxıb dörd tərəfi barmaqlıq olan qəbrə tərəf gedir. Deyir kürəkənimdir, Bəhmən Xosrəvi.

Əyləşib fatihə oxuyur, ayağa qalxır. Bu qoca insan deyil, yoxsa bir insan nə qədər dərdə necə dözə bilər. Qəbirə işarə ilə deyir ki, qızımdır, onun həyat yoldaşı.

Bəhmən Xosrəvini nəzərdə tutur. Oturur, dodaqları əsir. Bütün qəbiristanlıqdakılar onu tanıyır. Qalxıb qəbirlərin ayaq tərəfinə üz tutur. Baş daşı bir-iki qarış olan qəbirə yaxınlaşır.

Boğazımı qəhər tutur. Deyir: Nəvəmdir, Mirqasimin qızı Zeynəb.

Sanki başıma qaya uçub. Mirhüseyninin qızının qəbiri üstə fatihə oxuyuram. Demək, Mirqasimin qızı da atasının kənarındadır. Doğum və ölüm tarixləri yazılıb. Bu dünyada cəmi qırx üç gün yaşayıb. Dodağım altda deyirəm ki, ey mərifətsiz dünya.

Qalxıram, ətrafda sükutdur. Külək qumu qəbirlərin üstünə səpir. Sanki hamımız əzadayıq. Sultanəli Mir müqəddiməsiz söhbət başlayır:

Əməliyyatdan qabaq Mirqasim yanıma gəldi. Dövləti Müqəddəmlə ikimiz idik. Nə zaman deyirdisə gəlin, hökmən bir xəbər vardı. Məntəqəyə yola düşdük. Əməliyyat gecəsi ordu qərargahında idik. Hücüm əmri verildi. Hacı Qasim Süleymani və Mirhüseyni batalyonları istiqamətləndirirdilər.

Həmin gecə hiss etdim ki, bu Mirhüseyni mənim tanıdığım Mirhüseynidən fərqlənir. Rəftarları bir başqa cürdü. Bəzən ratsiyanı götürür, bəzən səngərdə Quran oxuyur, az danışırdı. Sözləri göstərişlərdən ibarət idi. Sübhə qədər orada olduq. Hava işıqlananda yola düşdük. Qayığa minib məntəqəyə daxil olduq. Ön xəttə üz tutduq. Mirhüseyni mövcud vəziyyət haqqında korpus komandirinə məlumat verdi. Əməliyyatın davamı üçün kömək istədi.

Qərargah balıqyetişdirmə kanalının qarşısında idi. Ərazini nəzarətə götürmüşdük.

Qüvvələri düşmən mövqeyinə hücum hazırlamağa çağırırdı. İraq tankları irəli hərəkət edirdi. Birdən bizi atəşə tutdular. Mirhüseyni mənə və Dövləti Müqəddimə dedi ki, qalxın, qumbaraatanlarla atəş açın.

İşimiz Mirhüseyni üçün poçt daşımaq olsa da, zərurət yarananda hər iş görürdük. Dövləti Müqəddəm silahı hazırlayır, mən atəş açırdım. Atəş o qədər güclü idi ki, qumbaraatanı səddən aşağıda hazırlayır, yalnız tətiiyi çəkmək üçün qalxırdım. Üddi-səkkiz atəş açmışdım ki, arxamda Dövləti Müqəddəmin fəryadı qopdu. Atəş açdığım zaman arxamdan keçəndə üzüm yanmışdı. Təkrar səddin üstünə qalxdım ki, atəş açım. Qəfildən havaya qalxıb yerə çırpıldım. Nəfəs ala bilmirdim. Düşündüm ki, işim bitdi. Gözucu torpaq səddə baxdım. Yanımda böyük çala yaranmışdı. Tank mərmisinin yeri idi.

Yerimdən tərpenə bilmirdim. Bir ayağım dağılmışdı, o biri ayağım sınımış, qatlanıb altımda qalmışdı. Geri çəkilən uşaqları görürdüm. Kərbəla 25 korpusundan bir nəfər yanıma gəldi. Vəziyyətimi görüb dedi ki, de ya Zəhra!

Düşünürdüm ki, bu sondur. Dedim əgər bacarsan məni arxaya apar.

Mirhüseyninin səsini eşitdim. Üzüm döyüşçülərimizə tərəf idi. Harada olduğunu görməsəm də, səsi ürəyimə güc verdi. Bir neçə dəqiqə sonra Dövlət Müqəddəmin səsini eşitdim. Torpaq səddin üstünə çıxıb məni çağırırdı. Mən də var gücümlə qışqırdım ki, İbrahim, buraya gəl.

Səsimi eşidib gəldi. Qorxmuşdu. Dedi Mirhüseyni məni göndərib dalınca.

Hərəkət edə bilmirdim. Purismail də orada idi. Məni bellərinə aldılar. Ayaqlarım sallanmışdı. Bir az irəlidə düşmən tanklarına hədəf olduq. Yerə yığıldıq. Dövləti Müqəddəm əllərimdən tutub geri çəkməyə başladı. Mirhüseyni yanımdan ötəndə ayağından tutub dedim hacı. Dönüb mənə baxdı. Baxışı imkan vermədi ki, başqa söz deyəm. Onun baxışı başqa idi. Sevgi ilə, qayğı ilə, ayrılıqla dolu bir baxış. İki nəfərə tapşırırdı ki, məni arxaya aparsınlar, özü getdi.

Təbrizin Şəhidlər xəstəxanasına göndərildim. Bir gün bir bəsicin şiddətlə ağladığını gördüm. Dedi Mirhüseyni şəhadətə çatıb. O zaman Mirhüseyninin baxışlarındakı mənanı dərk etdim. Ağlamaq vaxtı idi, mən də ağladım.

Söhbəti Həsənpur İsmayıl davam etdirir:

Əməliyyatdan bir saat ötmüşdü. Motosikleti əzabla qayığa qaldırdım. İraqlıların xəttinə qədər su idi.

O biri sahilə çatdım. Əvvəlki çətinliklə motosikleti düşürdüm. İraqlılar müqavimət göstərdiyi bir zamanda motosiklet nəyə lazım idi bilmədim. İrəli gedib onu tapdım. Məni görüb soruşdu ki, o torpaq sədd görürsən? Dedi: Bizim döyüşçülər oradadır. Cəld get, onların vəziyyətindən xəbər gətir.

Motosikleti işə salıb göstərdiyi yerə üz tutdum. Torpaq səddə heç kim yox idi. Səddin arxasında bir iraqılı gördüm. Özümüzünküləri çağıranda iraqılı eşitdi. Qalmaq olmazdı, cəld dövrə vurub qayıtdım. Dedim Hacı, göstərdiyin yerdə iraqılılardır. Dedi görməmişən, bir yerdə gedək.

Arxada oturdu, yola düşdük. Xətt boyu nə qədər gəzdiksə heç kimi görmədik. Mirhüseyni dedi ki, sən get mən qalırım, bir neçə nəfər kömək göndər.

Geri qayıtdım 414-cü batalyona dedim ki, Mirhüseyni öndədir, hərəkət edin. Bunu eşidən Bina hirsləndi ki, nə üçün Mirhüseynini tək buraxmısan! Dedi, orada iraqılılar var.

Batalyonun uşaqları Zoci kanalının kənarında dayanmışdılar. İrəli getməyə cürətləri çatmırdı. Düşünürdülər ki, ön xətdə iraqılılar var. Bunu deyəndə döyüşçülər irəli hərəkət etdi.

Hava tamam işıqlanmışdı. 414-cü batalyon Zoci kanalından keçdi. İraqlılar qaçırdılar. Bizim dəstələr onları təqib edə bilmirdi.

Mirhüseyni təkrarlayırdı ki, nə üçün 2 motosikletimiz yoxdur.

Müharibə davam edirdi. Mirhüseyni dedi ki, oturun, gedək görək iraqlılar haradadır.

Torpaq səddi aşıb iraqlılara çatdıq. Bir neçə nəfərdi. Bizi görən kimi əllərini qaldırdılar, qabağa gəldilər. Mirhüseyni düşdü. Onların əllərini öz paltarlarına bağladı. Əli ilə işarə etdi ki, arxaya getsinlər. İraqlılar yola düşdü, biz də ərazini öyrənməyə başladıq.

Geri qayıtdıq. Bir qumbaraatan, bir kisə də qumbara götürdü. Motosikletə mindi, harada düşəcəyini əli ilə göstərdi. İraqlılar irəli gəlib mövqe tuturdular. Qumbaraatanla 2 tank vuruldu. Tanklar arxamıza keçirdi. O səs-küydə səs gücləndiricidən Mirhüseyninin səsini eşitdim. Deyirdi qayıdaq. Qayıtdıq.

Mirhüseyni bir batalyonun işini görürdü. Döyüşçüləri arxada ikən özü qabaqda döyüşürdü. İraqlıların təzyiqi altında addım-addım kanala doğru geri çəkildik. Mirhüseyni hamını bir tərəfə göndərdi. Dedim, hacı iraqlılar gəlir. Dedi hamı gedəndən sonra gedəcəyik.

Sultan görünmürdü. Onun durduğu yeri tank vurmuşdu. Mirhüseyni soruşdu ki, Sultan arxaya gedib? Dedim ki, bilmirəm.

Hamını kanalın o biri tərəfinə keçirəndən sonra biz də hərəkət etdik. İraqlıların ilk tankı körpüyə yaxınlaşanda Mirhüseyni göstəriş verdi

ki, körpünü partladın. Xəttin o biri başından Hacı Qasim Süleymanın səsi eşidilirdi. Deyirdi Mirhüseyni nə qərar qəbul etsə, icra olunsun.

Kanalın o biri tərəfində nə qədər axtarıqsa Sultanı tapa bilmədik. Mirhüseyni Sultanla həm qohum idi, həm də dost. Dedi yükünü yerə qoy, get Soltanı tap.

Özü suyu keçib Sultanın dalınca getmək istəyirdi, mən imkan vermədim. Dedim mən gedirəm, dedi tək bacarmazsan.

İbrahim Dövləti Müqəddəmi mənimlə göndərdi. Özünü bizimlə gəlməyə qoymadıq. Sudan keçdik, Mirhüseyni gücləndirici ilə bizə yol göstərirdi. Şücaət və rəşadətdən şüarlar deyirdi. İraqlılar bizdən aralıda torpaq səddin üstündə idi. Kanaldan keçəndən sonra gördük ki, Sultan torpaq səddin bir tərəfində yerə sərilib. Yanına tank mərmisi düşmüşdü. Ayağı dizdən yuxarıdan 180 dərəcə burulmuşdu. Digər ayağı dizdən aşağı əzilib dağılmışdı. Bizi görüb dedi ki, mən gedəsiyəm, siz təcili buranı tərk edin. Dedim Mirhüseyni tapşırıb ki, səni gətirək. Ya birlikdə qayıdacağıq, ya da burada qalasıyq.

Onu belimə aldım, Dövləti Müqəddəm ayaqlarından tutdu. Vəziyyəti çox ağırdı. Düşmənin atəşi altında onun səsgücləndiricidən göstərişi ilə hərəkət edirdik. Eşidirdik ki, deyir:

Siz mənim üzümü ağ etdiniz. Bu şücaətiniz, əmrə itaətinizlə başımı ucaldınız. Purismail, sən isbat etdin ki, xalis, pak döyüşçülərdənsən.

Sultanı kanalın kənarına qədər gətirdik. Mirhüseyninin göstərişi ilə iraclıları möhkəm atəşə tutmuşdular. Dövləti Müqəddəm ilə birlikdə Sultanın əllərindən, ayaqlarından tutub suya atdıq. Dövləti Müqəddəm getdi, mən qaldım. Bütün vücudumu qorxu bürümüşdü. Ayağa qalxıb suya girə bilmirdim. İraqlılar yavaş-yavaş mənə doğru gəlirdi. Vura bilsələr də atəş açmırdılar, əsir götürmək istəyirdilər. Mirhüseyni parçadan ip düzəldib mənə tərəf atmışdı ki, ipdən tutum. Mən isə heç əlimi qaldıra bilmirdim. Ümidim üzülən zaman duaya başladım. Dedim: Pərvərdigara! Mən komandirin əmri ilə gəlmişəm, Mirhüseyni kimi bir komandir!

Bilmirəm necə oldu ki, dilimə “ya Hüseyin” gəldi. Bir də gördüm ki, kanalda sudayam. Mirhüseyni və başqa bir nəfərin köməyi ilə dəstəyə çatdım.

Özümə gəlməyim iki saat çəkdi. Xətdə sakitlik idi. Kanalın bir tərəfində iraclılar idi, bir tərəfində biz. Mirhüseyni mənə dedi ki, sən burada qal, mən arxaya qüvvə gətirməyə gedirəm.

Bəşarəti Mirhüseyninin rəbitəçisi idi. Birlikdə yola düşdülər. Bir neçə addım

getməmiş Mirhüseyni dönüb dedi ki, Zabul batalyonunu göndərəcəm.

Uşaqlar tibb xərəklərini kanalın divarına söykəmişdilər. Bir nəfər gəldi və xərəklərin yerini soruşdu. Dedim nə üçün istəyirsən? İsrarla soruşandan sonra dedi ki, Mirhüseyni şəhid oldu. Amma tapşırırdı ki, heç kəs bilməsin. Bizim komandan da belə getdi.

İti külək əsir. Ayağa qalxıram. Heç kim danışmır. Fəzaya lal hüzn hakimdir. Maşına minirik. Radio açıqdır.

Hərə bir yerdə düşür. Mən də tənhalığın zindanına düşürəm. Otağa keçib qapını arxadan bağlayıram. Bu qərib yerdə tənha qalmalıyam.

Axşam evdən çıxıram, hava qaranlıqdır. Qəlbimdə şami qəribandır. Kaş bu matəmə baş çəkən olaydı.

O bir yazı diqqətimi çəkir. Məhəmmədhüseyn Pudinənin yazısıdır. Təəssüf edir ki, işi çox oldu, bütün xatirələrini danışa bilmədi. O, son gün haqqında bir neçə sətir yazıb.

Kərbəla 5 əməliyyatı, səhər çağıdır. Müəyyən nöqtəyə qədər irəli gedə bildik. Nəzərdə tutulmuş yerə çatdıq. Düşmən qüvvələri və tanklarını məhv etmək üçün şərait yaranmışdı. İrəliyə bir batalyon göndərdim ki, artilleriya ilə məşğul olsunlar. Əməliyyat barədə Mirhüseynini məlumatlandırdım. Bizim

solumuzda başqa bir xətdə döyüşürdü. Dedim ki, işini başa çatdıranda bizə baş vursun.

Çox çəkmədi, motosikletlə gəldi. Dəstələrin hərəkətini görüb sevindi, məni qucaqlayıb öpdü. Təkrarlayırdı ki, çox yaxşı iş görmüsünüz.

Söhbət etdik, xətdə səliqə yaratdıq. Növbəti batalyon gəlməli idi. Amma hələ ki çatmamışdı. Nə qədər cəhd etsək də əlaqə yarada bilmədik. Mirhüseyni dedi ki, gedirəm batalyonu göndərim, cəbhə xətti düzəlsin.

Motosikletə minib getdi. Bizdən 200 metrə yaxın aralanmışdı. Mən də iş dalınca getdim. Həmin vaxt başına güllə dəymişdi. Bunu mənə uşaqlar danışdı. Eşidəndə vücudum silkələndi.

Hələ də onun sağollaşması, xoş ruhiyyəsi yadımdan çıxmayıb. Deyirdi uşaqların qədrini bilək. Ruhu şad.

Otağa qayıdıram. Kağızları üçüncü qutuya yığmalıyam. Son bir neçə vərəqi oxuyuram. Birinci yazı Əbdüləli Mirşəhrəkinin xatirəsidir:

Hər əməliyyatda sübh vaxtı Mirhüseyni ön xətdə gəlirdi. Bəsic uşaqları bir-bir qucaqlayırdı. Xətti döyüşə hazırlayırdı. O gələn kimi ruh yüksəkliyi yaranırdı, aramlıq tapırdıq.

Kərbəla 5 əməliyyatında tikanlı tellərdən, sudan, minalanmış sahədən ötüb keçdik. Batalyon əməliyyat məntəqəsinə gələndən sonra yerimizi ön xətdəki batalyonla dəyişdik. O batalyon geri çəkildi, 409-cu batalyon önə

keçdi. Mahi kanalının şərq hissəsini təmizlədik, irəli getdik. İraqlıların bir hissəsi əsir götürüldü, bir hissəsi öldürüldü. Yeni xətdə mövqe tutduq. Əməliyyatlarda təcrübəsinə görə Mirhüseynini də gözlədik. Amma Mirhüseyni gəlib çıxmırdı. Uşaqlar arasında pıçıpıç başladı. Bəziləri deyirdi ki, hökmən nəsə olub, yoxsa gələrdi.

Məntəqədə olduğumuz günlərdə də daim onu gözləyerdik. Geriyə qayıdanda şəhadət xəbərini eşitdik. Sistan bəsicinin, bütün ordudakı uşaqların atasını itirdik. Keçmişdə baş verənləri xatırlayırdım. Düşərgədəki günlər, Cəngəl, Zəbul, Cəzink... Hər şey başa çatmışdı.

Yusif Keyxa Mirhüseyninin şəhadəti zamanı onun yanında olmamışdı. Amma bu barədə eşitdiklərini yazıb:

Yanvarın 9-u, səhər saat 11 idi. İmam Cəfər Sadiq briqadası düşmən briqadalarından birinin mövqeyini ələ keçirmişdi. Bu xəbər arxada da yayıldı. Sonra Mirhüseyni motosikletlə gəldi. Bəsiclə bir-bir görüşüb öpüşdü. Sonra durbini məndən alıb düşmən mövqelərini nəzərdən keçirməyə başladı. Mən də kənarında dayanmışdım. Düşmən qüvvələri mövqe tuturdu. Zirehli qüvvələri öndə yerləşdirirdilər.

Mirhüseyni sürətlə torpaq səddən düşdü. Dəstələri qaydaya salıb tapşırıq verdi. Ön xətdəkilərə silah-sursat çatdırılması ilə məşğul oldu.

Düşmən qüvvələri hələ də irəli gəlirdi. Mirhüseyni məni çağırırdı. Dedi, bir dəstə ilə get, düşməyə cinahdan zərbə vurun. Döyüşçüləri çağırıdım, hərəkət etdik.

İrəlidə qəlpə yarası aldım. Kənarımda qumbara partladı, yerə yığılıb qaldım. Uşaqlar məni geriyyə gətirirdilər. Tibb məntəqəsində İbrahim Dövləti Müqəddəm və Mirhüseyninin poçtaçısını gördüm. Mirhüseynini soruşdum, cavab vermədi. Hiss etdim ki, məndən nəşə gizlədir. Sonra bildim ki, Mirhüseyni şəhadətə çatıb.

Son yazı İsfəndiyar Mirindir:

Fav xəttində olduğumuz zaman Kərbəla 5 əməliyyatı başladı. Cəld hərəkət edib, əməliyyat məntəqəsinə gəldik. Cəngəl düşərgəsində eşitdim ki, Mirhüseyni şəhadətə çatıb. Düşərgənin fəzası başqa idi. Sanki Aşura günü idi. Hamı göz yaşını axıdırdı. Hər gecə bir neçə yerdə dua mərasimi vardı. Uşaqlar zar-zar ağlayırdı. Orduda qeyri-adi bir boşluq yaranmışdı. Elan etdilər ki, bütöv batalyonlar ordu məscidinə toplansın. Hərəkət etdik. Hacı Qasim Süleymani Mirhüseyni haqqında danışdı. Sanki camaatla birlikdə daş-divar da ağlayırdı.

Qəribə gün idi.

Kağızları bir yerə toplayıram. Otaq sanki əvvəlki halına qayıdır. Oradaca uzanıram. Kaş yuxuda görəydim.

X

Gecəyarıdır. Oyanmışam, sübhü gözləyirəm. Bu gün bu yurddan gedirəm. Tanımadığım bir insanın dalınca gəlmişdim. Onu burada tanıdım, şəhadətinə ağladım. İndi qəm-qüssə içində gedirəm. Bu gün son gündür.

Uzaqdan azan səsi gəlir. Namaz qılıb, Cizənkə üz tuturam. Sağollaşmaq istəyirəm. Dedilər gözlə maşın göndərək. Amma qalmaq istəmədim, yol getməyə ehtiyac var.

Neçə saat yolda olduğumu bilmirəm. Çatıb qapını döyürəm. Qapını bir qız açır. Zeynəbdir? Yox. O məni görüb içəri qaçır. Hacı Musa qapının ağzına gəlir. Birlikdə daxil oluruq. Nə üçün gəldiyimi deyirəm. Əyləşirik, hacı Muradəli çay gətirir. Xəcalət çəkirəm. Hacı Musa deyir:

Yanvarın 9-da mənə zəng vurdu. Hiss etdim nəşə var, amma bir söz demədi. Onun zəngindən sonra mən də Sumar cəbhəsinə getdim. Orada Kərbəla 6 əməliyyatı olmalı idi.

Əməliyyat başladı. Amma mənim qulağım radioda idi. Cənub cəbhəsində vəziyyətdən xəbər tutmaq istərdim. Orada Kərbəla 5 əməliyyatı başlamışdı.

Topxanada olduğum zaman 88-ci ordu qərargahından bir cip gəldi. Yanvarın 18-i qürub vaxtı idi. Əyləşdim, qərargaha getdik.

Orada ordunun istintaq rəisi məni gözləyirdi. O, məni görəndə kimi ezamiyyət kağızını verdi. Dedi get ezamiyyətə.

Dedim ki, cəmi 4 gündür ezamiyyətdən qayıtmışam.

Gördüm susub, dedim ki, 2 qardaşım Kərbəla 5 əməliyyatındadır, bir şey olubsa deyin.

Dedi yox. Korpus komandiri qərara gəlib ki, Baş Qərargaha gedəsiniz, araşdırmağınız lazımdır.

Ramazan əməliyyatından sonra Mirqasimdən acı bir xəbər gözləyirdim. Amma o zaman bütün fikrim o biri qardaşımın yanında idi. Dedim ruhiyyəmi bilirsiniz, qardaşımın şəhadət xəbərini eşitməyə hazırım. Mənə həqiqəti deyin.

Dedi, sənə hansı şəhid olub?

Soruşdum ki, Mirhəsən?

Dedi yox, pis düşünmə, cəld hərəkət et.

Kermanşaha yola düşdüm. Şəhərdə sakitlik idi. Döyüşçülərin toplanış yeri olan Türklər məscidinə getdim. Oradan evlə əlaqə saxladım. Telefona qohumlardan biri cavab verdi. Əvvəlcə demək istəmədi. Mən təkid edəndən sonra dedi ki, Mirqasim şəhid olub. İki gün sonra onu Kermanda dəfn etdik. Bombardmana görə şəhərdə tətillik idi. Gecə orada qaldım.

Yuxum gəlmədi. İki-üç dəfə təyyarə səsi eşidildi. Haranısa bombaladılar. Çətin gecəydi. Bir an olsun, gözlərimi yuma bilmədim.

Səhəri gün yola düşdüm. Maşın tapılmırdı. Avtobusa minib Kəngavərə gəldim. Oradan Həmədana, oradan da Quma. Şəhər-şəhər gəlib Kaşana çatdım. Avtobusa minib Zahidana getdim.

Kermana səbh tezdən çatdım. Qohumlar, tanışlar gəlmişdi.

Həyətdə 60 tabut düzölmüşdü. Birinci tabut Mirqasimin idi. Burada qardaşım ilə görüşdüm.

Evdəkilər tabutun başına toplanmışdı. Sanki tarix təkrarlanırdı. Mirqasimin bacısı Mərziyə Mirhüseyni deyir:

Evdə çörək bişirirdim. Çöldə soyuq olduğundan isti ləzzət verirdi. Radioda hücum marşı çalınırdı. Əməliyyatdan bir neçə gün keçmişdi. Mən və Mirqasimin həyat yoldaşı bir-birimizə kömək idik. Bir neçə gün sonra dünyaya övlad gətirməlidir. Bununla belə, mənə köməkdən dayanmır.

Bizə belə bir vəziyyətdə Mirqasimin şəhadət xəbərini verdilər. Ürəyimizə ox sancıldı. Qucaqlaşib ağlayır, sinəmizə vururduq. Dilimiz söz tutmurdu. Sanki hər yerə zəlzələ gəlmişdi, hamı ölmüşdü. Dünya başımıza uçmuşdu.

Daim Mirqasim və onun ata üzü görməyəcək övladı haqqında düşünürdük. Mənə deyirdi

bacım, səbirli ol, anama da təsəlli ver. Bir an olsun unuda bilmirdim. Həyat yoldaşı ilan kimi özünə sarılmışdı. Zar-zar ağlayırdı. Unuda bilmirdik onu.

Gözlərim yaşla dolur. Özümü saxlayıram. Mirqasimin o birisi bacısı həmin gün Sistanda olmayıb. O deyir:

Evdə telefon zəng çaldı. Yoldaşım dəstəyi götürdü. Cəbhədə əməliyyatın qızgın vaxtı idi. Hər an bir xəbər gözləyirdim. Ürəyim döyünürdü. Birdən gördüm ki, həyat yoldaşımın rəngi dəyişdi. Dəstək əlindən düşdü. Əyləşib siqaret yandırdı. Yerlilərimizdən biri bizdə idi. O, dəstəyi götürdü. Danışıb dəstəyi yerə qoyanda soruşdum nə olub?

Mən cavab gözləyirdim, onlarsa susurdu. And verdim, nəhayət qonaq dedi: Bir şey olmayıb, ərinin qardaşı avtomobil qəzasına düşüb. Hazırlaş gedək Zabula.

Cəld qalxdım. Əl-ayağımı itirmişdim, nə edəcəyimi bilmirdim. Birtəhər hazırlaşdım, yola çıxdıq.

Sübh tezdən Zabula çatdıq. Ərimin başqa bir qardaşının evinə getdik. İsrar etdim ki, nə baş verdiyini desinlər. Baxışlarında min bir müəmma vardı.

Dedim, hökmən qardaşlarımdan birinə nəşə olub, mənə demirlər.

Məni sakitləşdirirdilər, amma taqətdən düşmüşdüm. Qalxıb evimizə getdim. Orada gördüyüm səhnədən hər şeyi başa düşdüm. Bacım və Mirqasimin hamilə yoldaşı üz-üzə əyləşib zar-zar ağlayırdılar. Donmuş vəziyyətdə onlara baxırdım. Sözarası Mirqasimin adını eşitdim. Yerə yığıldım və sonra nə baş verdiyini bilmədim. Ondan sonra bir Mirqasim adı idi, bir də göz yaşı. Dağ boyda qəm sinəmi parçalayırdı.

Mirqasimin şəhadətinin üçüncü günü övladı dünyaya gəldi. Sanki Mirqasim yenidən dirilmişdi. Vəsiyyətnaməsində yazmışdı ki, övladı oğlan olsa adını Hüseyn, qızı olsa adını Zeynəb qoysunlar.

O gündən Zeynəb evdə əldən-ələ gəzirdi. Ondan Mirqasimin ətrini alırdıq, sanki onun yerini Zeynəb doldururdu. Zeynəb o ailənin ümidi idi.

Mirqasimin şəhadətindən qırx gün ötdü. Qardaşım dedi ki, onun həyat yoldaşını Zahidana aparır ki, canyandıran itkinin qəmindən xaric olsun. Səhəri gün getdilər Zahidana.

Gecə evdə yığışmışdılar. Televizora baxırdılar. Gecə yarı Mirqasimin yoldaşı və övladının yerini bir otaqda saldılar. Səbh Zeynəbin anasının qışqırtısına hamı oyandı...

Sanki ailəmiz üçün son idi. Mirqasimin yeganə yadigarı Zeynəbin itkisi qəddimizi qırdı. Mirqasimin ölümü Zeynəbin ölümü qədər təsir etməmişdi. Mirqasimdən sonra bütün ümidimiz Zeynəb idi. Zeynəbin gözlərində onu görürdük. Ağlayanda Mirqasimin səsi gəlirdi. Onda Mirqasimdən hər şeyi vardı, amma qalmadı, getdi və Mirqasim ağrısını ürəyimizdə həmişəlik saxladı.

Ayağa qalxıram, günortaya bilet almışam. Vaxtım azdır. Hamı ilə xudahafızlaşırım. Sistanın Zalı hacı Muradəlini qucaqlayıram. Ondan buğda, səfa-səmimiyyət, mərdlik ətri gəlir.

Mirqasimin anası bayırda dayanıb. Əsasına söykənib mənə baxır. Ucadan deyirəm ki, sağollaşmağa gəlmişəm. Baxışlarından hiss edirəm ki, sözüm ona çatmır. Qarşısında baş əyirəm. Kaş əlini öpə biləydim. O mənim, bütün Sistanın anasıdır. Əyilmiş qəddi göstərir ki, bu torpağın bütün övladlarının qəmini çəkir. Söhrabdan Mirqasimə qədər!

Çölə çıxıram, dalımca maşın gəlir. Maşına əyləşib sağollaşıram. Maşın yola düşür. Sürücü mənə bir kağız verir. Muhibəli Farsinin yazısıdır:

Mirhüseyninin ailəsinin əsas xüsusiyyəti misilsiz səbr idi. Böyüklərimiz deyir ki, səbr

iman nişanəsidir. Hacı Muradəlinin imanı belə bir ailə ərsəyə gətirib.

Müxtəlif dövənlərdə bu ailə elə hadisələrlə üzləşib ki, Mirhüseyninin atasından başqa kim olsaydı, ailə sarsılırdı. Danışacağı hadisələr buna dəlildir. (Bu əhvalatlar kitabın əvvəlində xatırlanıb.)

Mirqasim 4 il idi evlənmişdi, amma uşağı olmurdu. O, cəbhədə olanda sepah aeroportun təmiri üçün işçi qüvvə axtarırdı. Mirhüseyninin yoldaşı tək idi. Təklif etdilər ki, yoldaşı orada iş məşğul olsun. Beləcə, kurs keçib işə başladı.

Vəlfəcr 4 əməliyyatında Mirhüseyninin kürəkəni Bəhmən Xosrəvi şəhadətə çatdı. Mirhüseyni onun yoldaşını və oğlunu öz evinə gətirdi ki, o evdə olmayanda yoldaşı tək qalmasın.

Ezamiyyətlərdən birində Mirhüseyni ailəsini Məşhədə ziyarətə apardı. Qayıdanda maşının təkəri partlamışdı, maşın çevrilmişdi. Atasının boynu əzilmişdi. Müalicə üçün aparmışdılar Zahidana.

Bir də Mirhüseyni ezamiyyətə gələndə yoldaşı onun silahını əlinə götürmüşdü və silah açılmışdı. Güllə bacısının başından dəymişdi və yerində həlak olmuşdu.

Bu hadisə ailə üçün çox ağır idi. Hacı Muradəli bütün bu hadisələr qarşısında səbirli idi. Bir az sonra Mirhüseyninin yoldaşı hamilə

olanda Mirhüseyni Kərbəla 5 əməliyyatında şəhadətə çatdı.

Əksər cəmiyyətlərdə uğursuzluğa bir etiqad var. Qapalı bir kənddə bu etiqad daha güclü ola bilər. Mirhüseyninin ailəsində baş verən ardıcıl bədbəxt hadisələr ailə üzvləri, xüsusilə hacı Muradəlini sarsıda bilərdi. Amma belə olmadı.

Atasının şəhadətinin üçüncü günü Mirhüseyninin övladı dünyaya gəldi. Mirhüseyni uşağı Hüseyin, ya Zeynəb adlandırmağa vəsiyyət etmişdi. Mirhüseyninin 40-ı çıxandan sonra qardaşım onun ailəsini öz yanına apardı ki, qəm-qüssələri dağılsın. Amma səh vaxtı qadının səsinə oyanırlar. Beləcə, Zeynəb dünyasını dəyişir.

Belə hadisələrlə bağlı pıçapıçlar o ailənin ruhiyyəsində dərin iz buraxa bilərdi. Hacı Muradəli möhkəm insan idi. Gəlinini öz evinə gətirdi, ona qızından da yaxşı baxdı.

Bir müddət sonra xalası oğlu həmin qadına elçiliyə gəldi. Mirhüseyninin atası mane olmadı. Mirhüseynidən qalan şeyləri də ona bağışladı.

Hacı Muradəlinin saf batini puç inamları təsirdən saldı. Axına qarşı hərəkət etməklə göstərdi ki, Mirhüseyni necə Mirhüseyni olub.

O, öz tərbiyəsinə görə atasına borclu idi.

Sürücüyə deyirəm ki, gözləsin çantamı götürüm. Otağa daxil oluram. Otaq səliqəyə salınıb. Bir kağızı qutuya qoymamışam.

İsfəndiyar Mirin xatirələridir. Oxumağa başlayıram. Son ana qədər bu sərkerdə haqqında oxumaq, yazmaq istəyirəm:

Həmin gün silah əlimdən düşmədi. Silah işdən düşəndə başqa silah götürürdük. Dişimizlə, dırnağımızla səngər qazırdıq. İraqlılarla üz-üzə dayanmışdıq. Cənazələrin sorağına gedib patron yığırdıq. Sanki bütün dünyadan ümidimiz üzülmüşdü. Yeganə ümidimiz Mirhüseyni idi. Onun qətlgahına üz tutub danışırıdık. Onunla ünsiyyətdən güc alırdıq.

Bir dəfə iraqlılar o qədər qabağa gəldi ki, aramızda 5 metrədən az fasilə qaldı. Qərribə səhnəydi. O anlarda uşaqlarımız dəfələrlə Mirhüseyninin qətlgahına üz tutub əhd ediblər ki, iraqlıları irəli buraxmayacaqlar. Dəfələrlə özüm atəşə sinə gərrib demişəm ki, Mirhüseyni, Allaha and olsun, düşməni səddən bu yana buraxmarıq.

Mirqasim Mirhüseyni odlu və qanlı günlərdə tənha və qərrib uşaqlara yardımçı idi. O gedişi ilə sinəmizə dağ çəkmişdi. Hamı üçün çətin idi. Hacı Qasim Süleymanidən adi bəsicə qədər belə idi. Mirhüseyni Sarəllah korpusunun əmiri idi. Mirhüseyni Kərbəla qüvvələrinin Abbası idi. Mirhüseyni döyüşçülərin saqisi idi. Mirhüseyni tənha anların qəhrəmanı idi. Mirhüseyni

mühasirə günlərinin kişisi idi. Mirhüseyni...
Mirhüseyni Mirhüseyni idi!

Son vərəqi qutuya qoyub qutunu bağlayıram. Günortaya az qalıb. Bir kağız götürüb yazıram: Salam. Şəhid Mirqasim Mirhüseyniyə aid bütün xatirələri oxudum. Bilmirəm onun böyüklüyünü göstərə biləcəyəm ya yox. Qayıdıram və bacardığımı edəcəyəm. Sizə təşəkkür edirəm ki, onu mənə tanıtdırdınız. Həmişə xatirəmdə yaşayacaq. Bütün şeirləri, yazıları yenə də qutularda yerləşdirdim. Yalnız bir fotosunu götürmüşəm. Bu fotonu yadigar saxlayacağam. Vəssəlam.

Yazdığım kağızı karton qutuların üzərinə qoyuram. Fotonu divardan qoparıram. Köynəyimin sol cibinə qoyub çölə çıxıram. İsti külək əsir. Sanki yay yenicə daxil olub. Sanki Mirhüseyninin xatirəsi bir üzük qaşığı kimi qəlbimin yaşıl Hamununda parlayır.

Mündəricat

MÜQƏDDİMƏ	5
I.....	7
II.....	21
III.....	33
IV.....	63
V.....	78
VI.....	96
VII.....	122
VIII.....	137
IX.....	155
X.....	180

Подписано в печать 12.10.2018 г.
Тираж 1000 экз. Заказ № 6075
Отпечатано в издательстве "Новый
формат".
656049, г. Барнаул, пр-т.
Социалистический, 85,
тел: (3852) 38-92-71, 8-800-700-1583,
nd-ksiga@yandex.ru, сайт: типография-
новый формат. рф